

megafoni



1/09 www.megafoni.org



Megafoni 1/09: "Päätös"**Sisältö:**

Pääkirjoitus: Megafonin kolmas tuleminen.....	3
Jukka Peltokoski: Prekaari organisaatio.....	5
Markus Termonen: Päätöksen ja itsevalorisaation ristiriita.....	10
Kalle Seppä: Kuin elefantti posliinitehtaassa.....	20
Joel Kaitila & Jukka Peltokoski: "Wissensarbeit Macht Frei".....	35
Jukka Peltokoski: Leninismin aave.....	44
Slavoj Žižek: Leninin perintö.....	51
Antonio Negri: Commonwealthia etsien.....	58
Lauri Lahikainen & Joel Kaitila: Kapitalismin mykät pakot ja suvereniteetti	67

Pääkirjoitus

Tervetuloa uudelleensyntyneen lehden pariin!

Vuoden vaihde toi uuden sivuston ja osoitteen. Teknisten uudistusten lisäksi kysymys on sisällöllisistä linjauksista sekä organisatorisesta skarppauksesta. Muutosten hahmottamiseksi on palattava vuoteen 1999, Megafonin perustamisvuoteen...

Megafonin tarina on kertomus "ysäriaktivismiin" lopusta, uuden työläissubjektiivisuuden noususta sekä talouskriisistä, jonka edessä on jälleen arvioitava uusiksi, mikä teoreettinen linja antaa parhaan suojatulen.

Megafoni syntyi anarkistilehti Kaurapuuron tuhkasta. Vasemmistoa ja uusia liikkeitä vapauden, vallan ja hierarkioiden analyysillaan rikastuttanut anarkistinen teoria oli käynyt liian ahtaaksi. Megafonin toimituskunta halusi avata kokonaan uutta keskustelua ohi kaikkien ideologisten karsinoiden. "Take your politics to the new Millennium", uhosi pääkirjoitus. Jo Kaurapuuro oli esitellyt anarkismin lisäksi autonomiaktivistien ideoita, mutta Megafonissa ne tulivat entistä vahvemmin mukaan. Anarkismin lisäksi lehti erottautui kaikista kansallismielisistä sekä vanhan koulukunnan kommunistisista äänenpainoista.

Kirjakahviloissa ja kädestä käteen myyty paperilehti muutettiin viiden numeron jälkeen verkkojulkaisuksi. Tämä tapahtui vuonna 2003. Pienemmillä taloudellisilla resursseilla tavoitettiin näin isompi lukijakunta. Maksullisten pienlehtien aika oli ylipäättään ohi. Uuden kommunikaatiokulttuurin sisäistäneet ihmiset odottivat saavansa informaation ilmaiseksi. Myös globalisaatioliikkeen aika alkoi olla ohi, ja Megafonin suhde liikehdintään muuttui epäselvemmäksi. Verkko antoi tilaa yleisluontoisemmalle teorialehdelle.

Sivustomme tuli sittemmin tunnetuksi pornahtavasta "outlookistaan". Muutamilta aktivisteilta tullee ilme moralistisille valituksille viitattiin luonnollisesti kintaalla.

Megafoni on aina toiminut itsenäisenä projektina, mutta alusta lähtien sille muodostui läheinen suhde esimerkiksi Valkohaalareiden ja Tottelemattomien nimellä kulkeneisiin projekteihin. Lehti haluttiin viedä lähelle antagonistista liikehdintää menemättä kuitenkaan sen sisälle. Näin haettiin kumpaakin tahoa rikastuttavaa suhdetta.

Lehden alkuaikoja motivoi ajatus siitä, että liikekentällä on tehtävä "diskursiivinen käänne". Oli esimerkiksi tarve avata keskustelua globaaliliikkeestä globalisaation vastustamisen sijasta. Liikekentän keskusteluissa esiintyneet työt ja toimeentuloa koskeneet kategoriat vaikuttivat vanhentuneilta suhteessa omiin kokemuksiimme sekä käsityksiimme jälkiteollistuvasta yhteiskunnasta ja immateriaalisesta tuotannosta. Eurooppa oli hahmottumassa keskeiseksi poliittiseksi toimintatilaksi.

Liikekentälle tarvittiin ylipäättään teoreettinen ja haasteellinen julkaisu lukuisten propagandalehtien tilalle. Missään vaiheessa Megafoni ei ole ollut lehti, joka tietää jo kaiken. Megafoni on ja tulee olemaan avointen kysymysten ja jatkuvan opiskelun projekti, "work in progress".

Megafoni onnistui diskursiivisen käänteiden tekemisessä. Olemme osaltamme vaikuttaneet siihen, että naiivi puhe globalisaation vastustamisesta yhdessä kansallisen demokratian idealisoinnin kanssa kuuluvat enää vain harvojen ja marginaalisten vasemmistolaisten liikkeiden repertuaariin. Niin sanotun uuden työn käsitteen olemme nostaneet jopa yleiseksi yhteiskunnalliseksi teemaksi. Prekariaatista ja perustulosta ei voi puhua ilman viittausta Megafoniin.

Olemme kaiken kaikkiaan kulkeneet matkan yleisestä globalisaatiokeskustelusta konkreettisten työelämäkysymysten äärelle: globalisaatiosta ja antinationalismista uuteen työhön, prekariaattiin ja perustuloehdotukseen.

Samalla olemme tulleet jälleen uuteen käännekohtaan. Verkkotekniikka on kehittynyt ja porno on kulutettu loppuun. Käänteet poliittisissa suhdanteissa ovat tuoneet meidät uusien haasteiden äärelle. Uusliberalismin vaihe vaikuttaa katkenneen kuin kananlento. Talouskriisin avaamat näkymät ovat kovin erilaisia kuin vielä 1990-luvulla hahmottumassa olleet, esimerkiksi Euroopan unionia koskeneet mahdollisuudet. Uuden työn ja prekariaatin keskusteluja jäsentänyt kysymys työläisten itsevalorisaatiosta ja uusista oikeuksista on tullut rajoilleen. On asetettava yhä tiukemmin kysymyksiä myös luokkaorganisaatiosta ja vallasta.

Kansallisvaltiot ja niiden liitot ovat nousseet nopeassa syklissä uudella tavalla ratkaiseviksi kapitalistiseksi toimijoiksi. Sekamuotoinen imperiaalinen suvereniteetti ei näytä toteutuneen siten kuin 1990-luvulla auennut organisatorista moninaisuutta korostanut liikehdintä ennakoi. Avointen verkostojen sijasta on siis välttämätöntä perätä uudelleen arviointeja työväenluokkaisesta organisoitumisesta rajallisessa poliittisessa tilassa. Euroopan unioni ei toki ole kadonnut minnekään. Liittovaltiokehityksen katkeamisesta huolimatta se muodostaa edelleen yhtenäisen työmarkkina-alueen, jolla on myös yhtenäinen koulutuspolitiikka.

Tällaisten näkymien edessä olemme jälleen sekä lopussa että alussa. Work in progress!

Ensimmäisessä numerossa avaamme keskustelua moninaisuuden/moneuden/multitudon/väen/you name it... käsitteen kritiikistä sekä päätöksenteon tematiikasta. Numero on vastaus liikekenttää vaivaavaan paikoillaan polkevaan keskusteluun ja päämäärättömään puuhasteluun. Toivomme numeromme avaavan taktisen momentin, jota käyttämällä liikkeet voivat harpata kohti määrätietoisempaa organisoitumista.

Megafoni ilmestyy jatkossa numerolehtenä. Tavoitteenamme on työstää temaattisia kokonaisuuksia sekä hakea toimitustyöhön sisäistä koherenttiutta. Teemat eivät kuitenkaan tule määräämään täysin numeroiden sisältöä, vaan kussakin tulee temaattisen painotuksen lisäksi olemaan myös muita tarpeellisia keskusteluja. Pyrimme kolmen-neljän numeron vuosivauhtiin. Online-työskentelyä jatkamme muun muassa pitämällä blogia. Erilaisia keskustelutilaisuuksiakin on suunnitteilla. Uuden teknologian myötä sivustoon on liitetty kuvagalleria sekä erilaisia härpäkkeitä, kuten RSS-syötteitä. Aika näyttää, millaiseksi kehitys kehittyy.

Kolmas kerta toden sanoo?

Prekaari organisaatio

Jukka Peltokoski

Olemme puhuneet prekaarista työvoimasta. Olemme erottaneet näkökulmamme pätkätyökeskustelusta. Olemme kuvailleet prekaarin subjektin kokemia ristiriitoja. Keskustelua prekariaatin organisoitumisesta on sen sijaan ollut vain nimeksi. Prekariaatin organisoituminen olisi kuitenkin merkittävin tapahtuma uusien liikkeiden syklissä sitten 1980-luvun alun vihreän liikkeen synnyn.

Erottelu uusien ja vanhojen liikkeiden välillä on monin tavoin ongelmallinen. On kuitenkin empiirinen fakta, että 1960-luvulta lähtien liikkeiden organisoitumisessa on tapahtunut tendenssinomainen siirtymä.

Yleiskuva on seuraava. Uudet liikkeet ovat erottautuneet keskitetystä organisaatiomallista ja organisoituvat sen sijaan hajakenteisina verkostoina. Ne korostavat suoraa osallistumista. Niiden keskiössä on vaikuttaminen julkiseen keskusteluun sekä yksilöllisiin valintoihin. Niiden toimintarepertuaari korostaa performatiivisia tempauksia, ja ne nostavat teemoja, joita ei ennen pidetty välttämättä poliittisina ollenkaan. Uusien liikkeiden tähtäimessä on ollut ennemminkin ihmisten voimaistaminen oman elämän haltuun ottamiseksi kuin kollektiivisen joukkovoiman kerääminen puolueen suunnitelmien taakse. Samalla uudet liikkeet ovat ottaneet etäisyyttä työelämän kysymyksiin ja mobilisoineet keskiluokkaista väestöä.

Empiiriset yleistykset eivät kuitenkaan auta kuin tunnistamaan ilmiön. Ei ole niin väliä, miten asiat ovat, on kysyttävä, miten me niiden haluaisimme olevan. On syytä tarkentaa näkökulmaa. Usein jää nimittäin huomaamatta, ettei uusien liikkeiden keskustelussa tehdä eroa kaikkiin mahdollisiin vanhoihin liikkeisiin. Käytännössä vertailukohtana on vanha työväenliike. Uusien liikkeiden keskustelu onkin hedelmällisimmillään nimenomaan työväenliikkeen kriisikeskusteluna. Ilman tätä perspektiiviä uusien liikkeiden organisoitumiseen suhtaudutaan herkästi kuin evolutiivisena siirtymänä. Liikkeiden katsotaan jättäneen taakseen proletariset lapsentautinsa, uskonsa isä aurinkoihin ja muihin sellaisiin. Siirtymää puoluekeskeisyydestä verkostojen hajakeskeisyyteen juhliitaan demokratian voittona "leninismistä".

Uusien liikkeiden pako vanhan työväenliikkeen identiteeteistä sekä organisoitumisen mallista täytyy toki ottaa vakavasti. Samalla on suhtauduttava äärimmäisen kriittisesti niiden kyvyttömyyteen kehittyä uusiksi luokkatoimijoiksi, jotka kykenisivät haastamaan porvarillisen vallan. Uudet liikkeet eivät totisesti ole kummoinenkaan uhka porvarilliselle järjestykselle.

Nykyisellään uudet liikkeet toimivat kansalaisyhteiskunnan demokraattisina voimina, monikulttuurisuuden ja pluralismin lähteinä. Ne ovat prekaareja toimijoita, jotka ylläpitävät kriittistä keskustelua mutta joiden onni ja menestys riippuu toisten hyvästä tahdosta. Päättäjät ja kuluttajat ottavat aloitteet huomioon sikäli kun huvittaa. Liikkeiden mahdollisuudet pakottaa haluttuja kehityskulkuja toteutumaan liittyvät lähinnä mediapeliin sekä vastustajien toiminnan laillisuuden tarkkailuun.

Toki uudet liikkeet ovat itsessään tärkeitä kulttuurisia virtauksia ja vaihtoehtoisia yhteisöjä, joissa

pannaan toimeen vapauden ja hyvän elämän mahdollisuuksia. Kulttuurisen autonomian sekä itseorganisatoristen potentiaalien korostaminen on ollut eittämättä uusien liikkeiden vahvoja puolia. Uudet liikkeet ovat rakentaneet läpikapitalisoituneen yhteiskunnan sisälle paitsi toisenlaisen maailman mahdollisuuden myös sen todellisuuden, ainakin prekaarin todellisuuden. Kääntöpuolena onkin ollut jääminen ailahtelevien verkostomuodostelmien tasolle. Uusia liikkeitä nousee ja kuihtuu kuin kukkasia kedolla tai sieniä sateella.

Olisi ehkä syytä palata uusien liikkeiden käsitteen keksijöiden pakeille. Sekä Alberto Melucci että Alain Touraine (kumpikin käytti käsitettä omasta mielestään ensimmäisenä) korostivat perimmäisen teoreettisen haasteen koskevan kysymystä uusista liikkeistä uusina, jälkiteollisen ajan antagonistisina toimijoina. Kumpikaan ei sanonut, että uudet liikkeet olisi otettava sellaisinaan ja että niitä koskevien teorioiden pitäisi jäädä empiiristen yleistysten tasolle. Heidän kysymyksensä uuden liikeliikkeen edessä oli, *sisältääkö uusi tendenssi alkusolun uusille (luokka-)antagonismeille*.¹ Sittemmin tämä kysymys on unohdettu ja on kyetty vain toistamaan uusien liikkeiden eroa vanhaan. Pitäisi kysyä ennemminkin, millaisia haasteita uusilla liikkeillä on kehittyä antagonistisina luokkatoimijoina.

* * *

Meluccille ja Tourainelle uusien liikkeiden uutuus ei ole siinä, että ne olisivat identiteettiliikkeitä toisin kuin vanhat "ideologiset liikkeet". Kummatkin ovat. Uusissa liikkeissä kollektiivisuuden rakentamisen prosessit tulevat kuitenkin ilmeisemmiksi. Liike täytyy alkaa ymmärtää sosiaalisesti rakennetuksi, ei vain rakenteellisten ristiriitojen mekaaniseksi heijastumaksi.

Vanhoissa liikkeissä identiteetit voitiin ottaa ikään kuin annettuina. Käytännössä niitä toki "konstruoitiin" siinä missä nykyidentiteettejäkin, mutta identiteettiprosessit olivat näkymättömämpiä. Identiteetit miellettiin sosiaalisiksi faktoiksi, objektiveiteettien tuotteiksi. Propagandistin tehtävänä oli vain niiden politisointi. Tällainen logiikka oli mahdollinen tilanteessa, jossa luokkarakenne oli eriytymätön ja työväenluokkaiset olosuhteet jaettiin varsin homogeenisena järjestyksenä.

Meluccin sanoin:

Kollektiiviset toimijat olivat syvemmin juurtuneita määrättyihin yhteiskunnallisiin olosuhteisiin, joihin he olivat uponneina. Kysymys kollektiivista oli alun perin jo vastattu tuon yhteiskunnallisen olosuhteen välityksellä, joka merkitsi sinänsä kollektiivisen toimijan olemassaoloa [...] Tänäpä ollessamme enenevissä määrin tekemisissä sellaisten liikkeiden kanssa, jotka eivät voi viitata mihinkään tiettyyn yhteiskunnalliseen olosuhteeseen, kysymys siitä, kuinka kollektiivista tulee juuri tietynlainen, on tullut merkittävämäksi.²

Teollisen kapitalismin alkuaikoina työväen asuinalueet ja teollisuushallit olivat päivittäisiä kollektiivisia näyttäjäitä, jotka erottuivat selkeästi porvariston arkijärjestyksestä. Työelämä oli sidottu yhteisiin päivittäisiin, viikottaisiin, kuukausittaisiin, jopa vuosittaisiin rytmeihin. Työväki saattoi tunnistaa itsensä luokaksi yhteisissä aika-paikka-raameissa, joita luonnehti kollektiivisesti eletty ristiriita suhteessa porvarilliseen yhteiskuntaan. Ristiriitaa luonnehti ennen kaikkea ylä- ja alaluokan välinen jyrkkä elintasokuilu sekä hallitusvallan räikeä epädemokraattisuus.

Kuten Kommunistisen puolueen manifesti toteaa, kapitalismi tarkoittaa "jatkuvia mullistuksia", "kaikkien yhteiskunnallisten olojen alituista järkkymistä", "iänikuista epävarmuutta" ja "liikkeellä olemista". Yhteiskunta ei silti vielä teollistumisen vaiheessaan ollut yhtä kompleksinen kuin nykyään eikä sen muutosvauhti ollut yhtä hurja. Vasta yhteiskunnan "läpikapitalisoituminen" on tehnyt jatkuvasta muutoksesta sinänsä koko yhteiskuntaa jäsentävän sosiaalisen olosuhteen. Kuri ollaan siirretty kontrollien aikaan.

Homogeeninen kollektiivinen puitteisto mahdollisti työväen laajat yhteisrintamat ilman että kollektiivisen identiteetin kysymykset olisivat nousseet ongelmiksi sinänsä. Luokkasolidarisuus kukoisti ja yhteinen vastarinta oli käsinkosketeltavaa. Kehitys kohti sosialismia miellettiin luonnonlainomaiseksi varmuudeksi.

Jälkiteollisessa tilanteessa kaikki selkeys näyttää kadonneen. Palkkatyöläisten sisäinen koostumus on pirstaloitunut eikä riisto ja alistus ole personifioitavissa samoin kuin ennen. Usein näyttää siltä kuin kaikista olisi tullut työläisiä, toisista vain toisia prekaarimpia.

Kyse on varmasti pirstaloituneista olosuhteista, mutta myös prekariaattikeskustelun epäselvyydestä vastakkainasettelujen hahmottamisessa. Prekariaattikeskustelu on pyrkinyt artikuloimaan työläissubjektiivisuutta jälkiteollisen yhteiskunnan tilanteessa, mutta se on jäänyt paljolti elämäntahallinnon vaikeutta koskevien kokemusten kuvailuksi vailla luokkavastakohtaisuuksien asettamista, vailla syytöksiä.

Prekariaattikeskustelussa on yhtä kaikki onnistuttu luomaan yleiskuva nykytyön järjestyksestä. Tuotantoyksiköt eivät ole enää niinkään yksittäisiä yrityksiä vaan dynaamisia yritysverkostoja. Työsuhteet pyritään optimoimaan täsmätarpeita silmällä pitäen. Joustava työvoima nousee strategisesti tärkeään asemaan, vaikka vakituiset työsuhteet eivät toki häviä.

Palkansaajan asema muuttuu. Jos ennen työnjohto käski ja työntekijät tottelivat, niin tänään esimies sanoo, mitä pitäisi saada tehdyksi. Työntekijällä voi olla suurikin valta päättää työn organisoinnista ja suorittamisesta. Työvoimalta odotetaan kykyä toimia itsenäisesti, käsitellä informaatiota sekä palvella asiakkaita ja heidän erityisiä tarpeitaan. Työntekijän työmarkkina-asema yksilöllistyy. Palkansaajista tulee eräänlaisia työntekijäyrityksiä ("*entreployee*"), joita kilpailutetaan suoraan toisiaan vastaan. Palkkatyöuran sijasta moni alkaa elää eräänlaista palkkionmetsästäjän elämää. Palkkiot ovat ennemminkin kertakorvauksia lopputuotteesta kuin työpalkkaa, jonka kapitalistit maksavat työvoiman uusintamiseksi.

Siirtymä työkyvyn yhteiskuntaan (*workfare*) tekee työstä yhä keskeisemmän yhteiskunnallisten oikeuksien lähteen. Valtiovallan erityinen suojelus alkaa koskea ennemminkin työpaikkoja kuin työvoimaa. Yksityiset vakuutukset ja rahastot korostuvat sosiaaliturvan muotona. Elinympäristön toimintamahdollisuudet kytkeytyvät läpeensä rahaan. Opinto- ja asuntovelat sitouttavat työelämään. Elämästä tulee työtä – ja työn eteen tehtävää työtä.

Olemme usein viitanneet *laittomaan siirtolaiseen* prekaarin työvoiman paradigmaattisena hahmona: pakotettu ottamaan vastaan mitä tahansa töitä millä tahansa ehdoilla, työn ja elämän samastuminen, työ oikeutena elämään, siis lahjana ja armonpalana, josta työntekijän pitäisi olla kiitollinen. Laiton siirtolainen on työntekijäyritys, jonka oikeus elämään on sidottu kykyihin tehdä työtä ja vastata työnantajien tarpeisiin.

Toinen hahmo tulee esille, kun kiinnitämme huomiota uusklassisen koulukunnan inhimillisen pääoman käsitteeseen. Käsite viittaa ihmisten kykyihin ja tietoihin kapitalististen sijoitusten kohteena. Inhimillinen pääoma on pääomaa siinä missä kiinteäkin pääoma. Siihen voidaan sijoittaa tulevaisuuden tuottojen toivossa. Työ on prosessi, jossa aktualisoidaan erilaisia inhimillisiä kykyjä arvonlisäyksen suorittamiseksi.

Laittoman siirtolaisen tilanne kiteyttää eräänlaisen "paljaan kapitalismin" horisontin – kapitalismi yksinkertaisessa karuudessaan, ihminen työvoimatavarana. Inhimillinen pääoma tarkoittaa katseen niihin erityisiin inhimillisiin kykyihin, jotka saavat jälkiteollisen yhteiskunnan työprosesseissa strategisesti ratkaisevan aseman.

Ei ole yllättävää, että jälkiteollisessa yhteiskunnassa nimenomaan korkeakoulujärjestelmä ollaan ottamassa yhä läpikotaisemmin kapitalistiseen kontrolliin. Siirryttäessä tietokapitalismiin korkea-

koulujärjestelmästä muodostuu keskeinen uuden tiedon ja työvoiman tuotantolaitos, tutkinto- ja tutkimustehdas. Korkeakoulut eivät enää toimi niinkään keskiluokkaistumisen väylänä, vaan "tieto-työväenluokan" ammattikouluina, *kognitariaatin* oppilaitoksina, kuten Bifo ehkä sanoisi.³ Siirtymä tietokapitalismiin korostaa koulutusjärjestelmää luokkarakenteen uusintamisessa. Kouluttautumisesta on ylipäättään tulossa jatkuva osa työelämää.

Tietotyöläinen muodostaa prekaarin hahmon, jonka on valjastettava persoonallinen tai "henkinen" kehityksensä työelämätarpeiden palvelukseen. Työ ja persoonallisuus limittyvät. Samoin kuin laitto-
man siirtolaisen turva on sosiaalisissa verkostoissa, jotka välittävät tietoa työmahdollisuuksista, tietotyöläisen kilpailukyky, kyky kehittää uusia kykyjä, vaatii jatkuvaa yhteisöresurssien ja "kollektiivisten aivojen" hyväksikäyttämistä. Yksilöllinen suoritus on mahdollinen vasta yhteisten resurssien pohjalta.

Prekaari elämä on elämää työntekijäyrittäjänä, jonka on panostettava 24/7 yrityksensä markkina-arvoon. Työelämälle on omistauduttava yli muodollisten työaikojen. Tilanne palauttaa työmarkkinoille fordismia edeltäneitä piirteitä, mutta myös rikkoo perinteisen jaottelun palkkatyöläisiin ja yrittäjiin. Palkkatyöläisiltä vaaditaan yhä yrittäjämäisempää toimintaa ja yhä useampi yrittäjä on pienyrittäjänä laskettavissa itse itselleen palkkaa maksavaksi duunariksi, ellei peräti torppariksi, joka maksaa vuokraa pankille, korkojen kera.

Prekariaattikeskustelulla on pyritty artikuloimaan työläissubjektiivisuutta tilanteessa, jota luonnehtii yhä yksilöllistyneempi ja abstraktimpi kokemus työn ja pääoman ristiriidasta. Prekaaria työelämää luonnehtii kokemus henkilökohtaisesti kannettavista riskeistä sekä kasvottomista järjestelmäpaikoista. Prekariaattikeskustelu uhkaa jäädä tasolle, jossa tähän kokemukseen vastataan vain peräänkuuluttamalla yksilöllistä elämänhallintaa tukevia ratkaisuja, kuten perustuloa. Sinänsä välttämätön vaatimus ei politisoi kokemusta, ellei ennen kaikkea esitetä selkeää kysymystä siitä, *ketkä prekaarista työvoimasta hyötyvät*.

Yksityistä emansipaatiota on olemassa yhtä paljon kuin yksityistä kieltä. Pitäisi siis kyetä ylittämään prekariaatin yksilöivä eristys kamppailualoitteilla, jotka nimeävät paitsi yhteisiä intressejä myös konkreettisia vihollisia. Ja kuten aina, kamppailut ovat epätoivoisia tekoja vailla varmuutta. "Toivon periaate" löytyy vasta kamppailuissa syntyvästä solidaarisuudesta, ei sitä ennen. Ei ole mitään minkä varaan laskea, ellei ole kollektiivista vastarintaa ja avunantoa.

Prekaarisuuden kokemukset ovatkin ehkä ennen kaikkea kokemuksia organisoitumattomuudesta. Teollinen proletariaatti löysi organisoitumisensa ehdot kollektiivisesti jaetuilta aika-paikka-vyöhykkeiltä. Prekariaatin kohdalla kaikki yhteiset ajat ja paikat ovat käyneet äärimmäisen kapeiksi. Yhteistä aikaa on kyettävä luomaan organisoitumisen itsensä kautta.

* * *

Paradoksit ovat melkoisia. Tietokapitalismi mobilisoi laajamittaisesti ihmisten henkiset kyvyt resursseihin, mutta missä on innovatiivinen vastarinta. Valtio on muuttumassa kokonaisvaltaiseksi työhön pakottamisen järjestelmäksi, mutta missä on laajamittainen työstä kieltäytyminen. Elämä on muuttumassa työelämäksi, mutta missä on jyrkentyvä vastarinta. Elintasoerot ovat kasvussa, mutta missä ovat vastakkainasettelut. Prekaarista työelämästä on tullut yhtä organisoinnin organisointia, mutta vaikuttaa siltä kuin kollektiivisesta organisoitumisesta olisi tullut täysi mysteeri.

Melucci esittää, että uudet liikkeet organisoituvat vailla viittausta mihinkään erityisiin olosuhteisiin. Tätä ei pidä lukea ajatukseksi siitä, etteivät liikkeet sisältäisi viittauksia yleisiin olosuhteisiin. Päinvastoin, "identiteettiliikkeet" näyttävät nousevan tilanteesta, jossa luokkaolosuhteet ovat muuttaneet sirpaleisiksi ja yksilöllistäviksi. Kollektiivisuuden rakentaminen on tullut yhtäältä problemaattisemmaksi, toisaalta näkyvämmäksi. Kaikki määritelmät "meistä" ovat tulleet äärimmäisen hauraiksi

ja niiden ylläpitoon on panostettava aktiivisesti. Kollektiivisuuksien "löytämisen" sijasta etualalle on tullut niiden "keksiminen".

Ratkaisevaan asemaan nousee kysymys uusista *commonseista*, jotka kykenevät sitomaan ihmisiä kollektiiviin kamppailuihin yli erityisten tilanteiden. Koko tähänastisen historiansa uusien liikkeiden sykli on artikuloinut *commonseja* lähinnä moraalisinä "hyvinä" tai yleisinhimillisinä oikeuksina. Tässä suhteessa prekariaattikeskustelulla on kaikki mahdollisuudet muodostua käänteentekeväksi avaukseksi uusien liikkeiden historiassa. *Commonsit* määrittyvät nyt uudenlaisina etuvaateina, luokkaintressien kohteina, joiden lähtökohtana eivät ole abstraktit ihanteet tai juridiikka, vaan konkreettiset elintarpeet ja työprosessit.

Prekaari elämä on elämää välitiloissa. Se on liikettä työ-, opiskelu- ja asuinpaikkojen välillä. Se on epämääräistä limittäytymistä erilaisten yhteiskunnallisten asemien väleihin. Siksi prekariaatin intressit eivät koske niinkään erityisiä työehtoja, vaan ennemminkin työn ja elämän yleisiä yhteiskunnallisia ehtoja. Juuri näitä voidaan ajaa commonsien nimissä. *Commonsit* määrittyvät tällöin jonain mikä turvaa työntekijäyrittäjän itsenäistä päätöksentekoa sekä yksilöllistä tuottavuutta. Kyse ei missään nimessä ole sellaisen kollektiivisuuden rakentamisesta, jonka edessä yksilöllinen elämä pitäisi kieltää. Kyse on prekariaatin "ekonomistisista" intresseistä, jotka koskevat yhteisöresurssien vapautta ja niiden laajentamista.

Voidaan siis sanoa, että "ammatilliset" etuvaateet saavat prekariaatin kohdalla välittömästi yhteiskunnallisen ja poliittisen luonteen. Vasta commonsien pohjalta prekaarin työvoiman on mahdollista puolustaa itsenäisyyttään, kilpailuttaa työnantajia ja haistattaa nihkeille asiakkaille.

Perustulo, ilmaiset ja laadukkaat sosiaalipalvelut, ilmainen ja laadukas joukkoliikenne, avoin tietoverkko, avoin lähdekoodi, avoin kaupunkitila ja ekologisesti kestävä infrastruktuuri ovat kaikki esimerkkejä *commonseista*, joita on ajettava materialistisina luokkakysymyksinä, ei idealistisina yhteishyvinä.

Commonsit prekaarien organisaatioiden asiana ovat vaihtoehto kyynisyydelle mutta kumarrus itsekkyydelle.

Viitteet:

1. Esim. Melucci, Alberto: *The new social movements: A theoretical approach*. Social Science Information, (19)2, 1980, s. 199–226 sekä Touraine, Alain: *The Voice & the Eye*. Cambridge University Press, 1981, s. 80 ja 95.
2. Tosin Meluccin kanta spesifisti juuri luokan käsitteeseen käy myöhemmässä tuotannossa epäselväksi (antagonismin käsitteeseen ei). Melucci, Alberto: *Challenging Codes*. Cambridge University Press, 1996, s. 84.
3. Ks. Franco "Bifo" Berardi: *Infotyö ja prekarisaatio*. Julkaistu Megafonissa, <http://megafoni.kulma.net/index.php?art=265>, 7.4.2005 & *Tietotyö ja prekaari mielentila*. Tutkijaliitto, 2006.

Päätöksen ja itsevalorisaation ristiriita

Markus Termonen

Michael Hardt ja Antonio Negri määrittivät kirjoissaan Empire (2000) ja Multitude (2004) vuosituhannen vaihteen globaalin tilanteen Imperiumin ja moninaisuuden (väen) vastakkainasettelun kautta. Imperiumi merkitsi muotoutumassa olevaa uutta globaalia suvereniteettia ja moninaisuus kansallisvaltiot ylittävää väestöä, jolla on potentiaali tuottaa itsenäisesti, hallita itseään demokraattisesti ja kumota Imperiumin valta. Hardt ja Negri kirjoittivat Empiren ennen vuosituhanteen vaihdetta. Tuolloin globaalin kaupan "vapautuminen" ja uusien globaalien instituutioiden muotoutuminen vaikuttivat toteutumassa olevilta kehityskuluilta ja tulevaisuus oli avoin.

Globaalin suvereenisuuden muotoutumisen tiellä on ollut aiemminkin vaikeuksia, kuten vanhaa yhdysvaltalaisista unilateralismia muistuttava Irakin sota. Kuitenkin viimeistään nykyinen valtaisa globaali talouskriisi osoittaa, että Imperiumin muotoutumisen tiellä on vakavia esteitä – vaikka olisimmekin optimistisia ja laittaisimme korttimme Obaman – kieltämättä merkittävään – vaalivoittoon ja siihen, että se palauttaisi meidät clintonilaiseen 1990-luvun lopun tilanteeseen. Ensinnäkin Obaman mahdollisuuksiin uskotaan liikaa, minkä ovat havainnollisesti osoittaneet Obamaa vapah-taja Jeesuskeen verranneet pilakuvat sekä Obaman voittopuhe Chicagossa. Ongelmia aiheuttaa myös Euroopan jatkuva poliittinen sekasorto.

Hardtin ja Negrin teoksia yhtään väheksymättä on todettava, etteivät ne edenneet pitkälle moninaisuuden harjoittaman demokratian analyysissä tai ennakkoinnissa. Itse asiassa pitäisi olla hyvin varauksellinen aikomuksissa kritisoida kirjojen tätä puolta, sillä Hardtilla ja Negrillä oli varmasti tietoisena tarkoituksena kieltäytyä päättämästä moninaisuuden puolesta. Jos tarkoituksena oli rohkaista moninaisuuden itseorganisaation potentiaaleja, eikö silloin olisi ollut väärin sivuuttaa nämä potentiaalit ja tarjota suoria vastauksia? On muistettava, että Hardt ja Negri olivat oikeassa ennakkoidessaan vuosituhannen alun merkittävää globaalia liikehdintää (huippukokousprotestit ym.) ja pyrkiessään pikemminkin avaamaan sen mahdollisuuksia kuin poissulkemaan niitä. Niinpä Hardt ja Negri tyytyivät, kieltämättä johdonmukaisesti, analysoimaan Imperiumia ja sen suhdetta globaalin sotaan sekä osoittamaan tiettyjä suuntaviivoja moninaisuuden vaatimuksille: oikeus vapaaseen liikkumiseen, oikeus taattuun toimeentuloon ja oikeus tuotannon sekä sen tulosten haltuunottoon.

Huolimatta perustelluista syistä olla kritiikissä varovainen, on todettava, että loputon moninaisuuden itseorganisaation potentiaalien julistaminen on tie, joka ei tällä hetkellä avaa enää mitään uutta. Se ei avaa mitään uutta varsinkaan siitä syystä, että olosuhteet ovat muuttuneet. Moninaisuuden kykyjen käsittäminen suorastaan rajattomiksi tällä hetkellä olisi melko erikoista ottaen huomioon, että enää ei eletä postfordistisen tuotannon kasvukautta. Tuotannon postmodernisaation aikakaudella oli johdonmukaista julistaa, että tuotannon jatkuva verkostoituminen ja älyllistyminen osoittavat tuottavan moninaisuuden pystyvän tekemään päätöksiä myös poliittisesti, samalla kun politiikan ja tuotannon rajat katoavat.

Mutta ovatko tuotannon ja politiikan rajat todella katoamassa? Globaali talouskriisi on osoittanut, että on olemassa laaja hyväksyntä käsitykselle, jonka mukaan sittenkin tarvitaan valtiojohtoista,

suunniteltua taloutta, tietyllä ekologisella vivahteella. Poliitiikan tehtävä on tällöin siis hallita taloutta, asettaa rajoja finanssisektorin toiminnalle sekä tuotannon "vapaalle" organisoitumiselle. Tässä käsityksessä politiikan ja tuotannon rajan katoaminen ei ole toteutunut vaan päinvastoin raja korostuu entisestään, koska ei enää ole olemassa uusia alueita tai aloja (paitsi joitain hyvin marginaalisia), joille markkinat voisivat laajentua. Ja kapitalismi tarvitsee laajentumista. Kapitalismilla ei kuitenkaan enää ole ulkopuolta, toisin kuin politiikalla.¹

Ennakoitaessa tulevia vastakkainasetteluita on siis palattava Hardtin ja Negrin "päätökseen" olla päättämättä moninaisuuden puolesta.

Moninaisuus ja päätös

Teoksessaan *Multitude* Hardt ja Negri kritisoivat poliittisen teorian perinnettä siitä, että se näyttää nojaavan periaatteeseen, jonka mukaan vain "yksi" voi hallita, olkoon se sitten monarkki, valtio, kansa tai puolue. Tässä kontekstissa demokratia voidaan käsittää monien tai kaikkien vallaksi, mutta vain jos ne ovat yhdistyneet "kansaksi". Vain yksi voi päättää ja hallita, ja ilman suvereniteettiä ei ole politiikkaa. Vaihtoehdot ovat siis suvereniteetti tai anarkia.²

Moninaisuus ei voi olla suvereeni, koska sitä ei voi redusoida ykseydeksi. Negri ja Hardt korostavat "vallan dualismia" tarkoittaen, että suvereenin vallalla on kaksi puolta. Se koostuu suhteesta hallitsijoiden ja hallittujen välillä: suojelusta ja tottelevaisuudesta, oikeuksista ja velvollisuuksista. Vallan dualismi ei ole ainoastaan suhde vaan se on myös jatkuva kiista. Esimerkkinä tästä Negri ja Hardtin mainitsevat "riistettyjen" työläisten välttämättömyyden kapitalismille tai koko väestön tarpeellisuuden Imperiumille tuottajina sekä kuluttajina.³

Negri ja Hardt kuitenkin kieltäytyvät valinnasta anarkian ja suvereniteetin välillä, koska moninaisuuden vallan toiminta on jotain niiden välillä. Ei ole ainoastaan niin, että yhden ei ole välttämätöntä määrätä, vaan niin, että yksi ei koskaan määrää. Hardt ja Negri esittävät vertailukohdan neurobiologiasta: mieli ja keho ovat saman substanssin attribuutteja ja toimivat jatkuvasti yhdessä järjen, halun, mielikuvituksen ja tunteiden tuotannossa. Aivot eivät toimi keskitetyn älykkyysmallin mukaisesti. Ajattelu voidaan käsittää pikemminkin kemiallisena tapahtumana tai biljoonien neuronien koordinaationa. Päätöstä ei tee aivoissa mikään "yksi", vaan pikemminkin parvi, moninaisuus joka toimii liitossa. Ihmiskeho siis itsessään on moninaisuus.⁴

Negri ja Hardt painottavat vastaavankaltaista toimintaa myös informaatioteknologisilla, verkostomaisilla tuotannonaloilla, joiden piirteitä muut tuotannonalat jakavat entistä enemmän. Esimerkkinä toimii myös "open source -liike". Kun koodi on avoin, jokainen voi nähdä sen ja parantaa sitä. Moninaisuuden demokratia on siis ikään kuin "open source -yhteiskunta". Nämä esimerkit eivät voi olla muistuttamatta lukijaa ns. Wiki-puolueesta, jonka tarkoituksena on "kehittää uudenlaista poliittista yhteistoimintaa" – siis jonka poliittinen "linja" on vain tietyn päätöksentekometodin edistämistä. Tässä ollaan jo melko lähellä "vapaata keskustelua edistävää" liberalismia tai habermasilaisuutta.

Negrin ja Hardtin käsityksen mukaan moninaisuuden demokratiassa ei toteudu suojelun ja tottelevaisuuden dualismi. Moninaisuuden päätöksentekokyky kumoaa perinteisen velvollisuussuhteen, jossa velvollisuus totella on kaikkia lakeja edeltävä perusta. Moninaisuuden demokratiassa keskeistä on oikeus olla tottelematon, ja sen konstituutio perustuu jatkuvaan legitiimin tottelemattomuuden mahdollisuuteen. Kun hallitsijan ja hallittujen suhteen balanssi kääntyy hallittujen puolelle, kuten Negri ja Hardt väittävät ikään kuin "väistämättä" tapahtuvan moninaisuuden rajattomien kykyjen vuoksi, suvereenista tulee tarpeeton.⁵

Hyvin keskeistä Negrin ja Hardtin argumentoinnille moninaisuuden valtavista kapasiteeteista on väite siitä, että raja taloudellisen ja poliittisen välillä on katoamassa. Moninaisuuden yhteinen

tuotanto tuottaa yhteiskunnan poliittista organisaatiota. Moninaisuuden taloudellinen tuotanto ei siten ole ainoastaan päätöksenteon malli, vaan siitä tulee, ja se on, päätöksentekoa. Moninaisuus toimii kuin kieli. Kaikkia kielen elementtejä määrittävät niiden erot suhteessa toisiinsa, mutta silti ne toimivat yhdessä. Erityinen ilmaisu ei ole ainoastaan lingvististen elementtien yhdistelmä vaan todellisten merkitysten tuottamista: ilmaisu antaa nimen tapahtumalle. Päätös tulee moninaisuudesta tavalla, joka antaa merkityksen kokonaisuudelle ja nimen tapahtumalle.⁶

Vastaavalla tavalla nimeämisen ja päätöksenteon kytköstä korostava kirjoitus on Negrin hyvin filosofinen, jopa vaikeatajuinen "Kairòs, Alma Venus, Multitudo".⁷ Kirjoituksen johdannossa Negri määrittelee "kairòksen" tietämisen ja nimeämisen hetkeksi, innovaation ja ontologisen luomisen yhteenkietoutumaksi. Postmodernissa tämä "nuolen irtoaminen jousesta" on absoluuttisen singulaarinen nimeämisen tilanne. Se on käänteentekevä ja avoin hetki ikään kuin tyhjyyden edessä, koska kairòksen hetki erottaa "tulevan" tulevaisuuden tyhjästä toistosta. Se on tilanne, jossa nimeäminen vastaa tapahtumaa ja rakentaa legitimaatiota yhteisessä. Kairòs on siten päättämistä uuden yhteisestä luomisesta ja sen nimeämisestä.⁸

Negri korostaa, kuinka vapauttaessaan itsensä suvereniteetin transsendentaalisesta luonteesta poliittinen filosofia joutuu myös muuttamaan tapaansa ymmärtää "päätös". Siinä missä aiemmin päätös edusti politiikan ilmeistä merkkiä ja kapina edusti "vallan ottamisen" matriisia, molemmat on nyt käsitettävä moninaisuuden konstituomien singulaarisuuksien kautta. Päätös ja kapina eivät ole rationaalisia eivätkä irrationaalisia, eivät systeemisiä eivätkä spontaaneja: ne osallistuvat yhteisen teleologiaan, joka avautuu luovasti "tulevan" mittaamattomuudelle.⁹

Yhteisen materialistisessa teleologiassa poliittisella filosofialla ei ole mitään tekemistä "suoran demokratian" kanssa, sillä suora demokratia ei ole vapautunut modernin suvereniteetin muodosta: se ylläpitää yhteisön transsendentaalista illuusiota. Ainoa todella olemassa oleva suoran demokratian muoto on korporatismi, joka on ollut olemassa kahdessa muodossa: fasistisessa muodossa, joka rekuperoi yhteiskunnallisten ryhmien välityksen valtiolle (joka on yhtä kykenevä tuhoamaan eron), ja keynesiläisessä muodossa, joka alistaa bisneksen, työvoiman ja hallituksen välisen sopu-soinnun imperialistisen kehityksen välineeksi.¹⁰

Negri väittää, että postmodernissa konstitutiivinen valta ei ole se luova moninaisuuden tiivistymä, joka kapinan kautta luo uuden järjestyksen, kuten asian laita oli moderniteetissa. Nykyään konstitutiivisesta vallasta on tullut poliittinen ulottuvuus, joka vastaa yhteisen teleologian kehitystä: se on konstitutiivinen voima, joka etenee biopoliittiselta perustalta. Konstitutiivinen valta kieltää, että voitaisiin edellyttää mitään konstituoitua.¹¹

Negrin mielestä olennaista päätöksen ymmärtämisessä on käsittää se piste, jossa yhteinen päättää yhteisestä. "Päätös" syntyy kehojen yhteisen singularisaation intensiteetistä. Päätös asennetaan kehityksessä, joka liikkuu kehosta rakkauteen, elävästä työstä yhteistyöhön, kielestä koneeseen. Päätös ei kiellä vaan pikemminkin ylistää kehoa konstitutiivisena voimana. Päätös on siten ruumiillistunut yhteiseen prosessiin ja materiaalisesti rikastunut kehojen, kielten ja koneiden teleologiassa. Kaikki päätöksen spiritualistiset määritelmät, ne jotka ovat puhtaita ja unilateraalisia, ovat valheellisia. Päätös on aina multilateraalinen, epäpuhdas ja hirviömäinen, koska singulaarinen on aina kehojen, kielten ja koneiden mittaamatonta determinatiota.¹²

Mikä on Negrin mielestä päätöksen hetki? Kyse on hetkestä, johon sisältyy yhteinen ja joka päättää yhteisestä. Mutta toisaalta jokaiseen päätökseen, jonka singulaarisuus tekee, sisältyy yhteinen jollain tavalla. Ongelmana ei siten ole niinkään päätöksen ontologisen yhtenäisyyden osoittaminen vaan kiinni saaminen siitä hetkestä, jolloin päätös uudistaa olemista. Kun puhutaan yhteisen päätöksen tapahtumasta, on kyse siitä, että singulaarisuus astuu uudelle vallan tasolle. Päätös on siten tapahtuma, joka johtaa vallan tasolta toiselle, ja mitä voimakkaampi se on, sen avoimempi on päätöksen kenttä. Päätöstä ei voida siis määritellä mahdollisuuksien sulkemiseksi vaan päinvastoin yhteisen vallan uuden horisontin avaamiseksi. Päätös on nimenomaisesti sitä, mikä levittää

yhteisen kohti tulevaa ja mikä rakentaa kehoja yhteisesti.¹³

Elävän työn teknologiat ovat kytköksissä päätökseen yhteisen konstituutiosta. Päätöstä rohkaisee uusia tuottavia ja uusintavia muotoja etsivien elävän työn teknologioiden yhteinen prosessi. Päätöstapahtumaa määrittää singulaarisuuksien kuvio, joka toteuttaa yhteisen *teloksen* (päämäärän), paikassa jossa elävän työn teknologiat toimivat. Päätös on samanaikaisesti subjektin metamorfoosia ja konstituutiota. Tästä syystä postmoderni subjekti on kyborgi, mikä on selvää erityisesti yleisen älyn näkökulmasta: kiinteä pääoma on ruumiillistunut kehoihin ja vastaavasti moninaisuus on yleisen älyn työpaja.¹⁴

Negri jakaa päätöksen määritelmänsä kolmeen osaan: päätös on elävän työn teknologiaa, subjektiivisuuden uudelleenarviointia (*transvaluation*) sekä moninaisuuden subjektiivinen tapahtuma. Viimeinen määritelmä on erityisen tärkeä, koska se korostaa moninaisuuden itsehallintoa ja päättämistä itsestään. Päätöksen tapahtuma on murtuman ja konstituution hetki, siis kapinan hetki. Postmodernissa keskeinen kapinan muoto taas on pako (*exodus*) tottelevaisuudesta. Pako on luova hetki: kapina tuottaa samanaikaisesti yleisen älyn haltuunoton prosesseja. Negri tekee seuraavan yhteenvedon moninaisuuden konstituomien singulaarisuuksien käskyistä: älä tottele (ole vapaa), älä tapa (lisäännä), älä riistä (konstituoi yhteistä).¹⁵

Mutta kuinka moninaisuuden päätöksestä tulee subjektiivista ja poliittista? Siirtymä singulaarisuuksien moninaisuudesta poliittisen subjektin rakentamiseen tapahtuu singulaarisuuksien "yhteisen militanssin" kautta, elävän työn harjoittamisen ja kuolleen työn kaiken mitan tuhoamisen kautta. Postmodernissa "politiikan tekeminen" on ennen kaikkea kapinaa ja vastarintaa, pakoa ylivallassa, valtiovallassa ja kaikista transsendentaalisista illuusioista. Tässä Negrin diskurssissa "poliittinen puolue" saa puhtaasti negatiivisen määritelmän. Puolue ei voi paeta, se ei pääse eroon vallan tilasta, josta biopoliittinen determinatio on poissuljettu. Poliittinen edustuksellisuus ei voi luoda yhteistä *telosta*, jota voidaan päinvastoin luoda vain pakenemalla edustuksellisuutta ja konstituomalla yhteistä samanaikaisesti. Tämä tarkoittaa väistämättä toimintaa äärimmäisen deterritorialisaation, jopa köyhyyden olosuhteissa.¹⁶ Tässä kohdin voidaan hienovaraisesti kritisoida Negriä siitä, että hän jättää vähäiselle huomiolle vapautumisen ehtojen liittymisen konkreettisesti olemassa oleviin resursseihin ja niiden haltuunottoon.

Puolue ja päätös

Negrin tuotannossa 1990-luvun lopulta nykypäivään korostuu selvästi käsitys siitä, että moninaisuus itsessään kykenee tekemään päätöksiä ja hallitsemaan itseään demokraattisesti. Diskurssia erillisestä puolueesta ei esiinny. On kuitenkin olemassa myös toinen Negri, joka on käsitellyt puoluekysymystä ja siten myös päätöksentekoa toisesta näkökulmasta. Tämä on Negri ennen maanpakoa Ranskaan. Negri poliittisena johtajana. On itse asiassa hyvin kuvaavaa, että käsitys puolueen tarpeellisuudesta liittyy toimintaan johtajana, samalla kun puolue katoaa näyttämöltä johtajuuden menettämisen myötä.

1970-luvun Negrin puoluekäsitys sisältää toki ristiriitoja. Kyseisen vuosikymmenen keskeisiä kirjoituksia kokoavan *Books for Burning* -teoksen esipuheessa¹⁷ Timothy S. Murphy huomauttaa, että "puolue" liikkeiden sisäisenä organisaatiomuotona on jatkuvasti kirjoituksissa esillä, samalla kun käsitteen määritelmä muuttuu vaiheesta toiseen. Murphy väittää Negrin lähtevän liikkeelle bolshevistisesta puoluekäsityksestä, puolueesta tehdaskeskeisenä eliittinä ja etujoukkona, joka kontrolloi työväenluokan kumouksellisuutta ylhäältä käsin (*Crisis of the Planner-State*, jonka Negri kirjoitti Potere Operaion konferenssiin vuonna 1971), ja siirtyvän paradoksaaliseen käsitykseen puolueesta massatason aloitteiden ja työläisten johtajuuden erottamattomana totalisaationa (*Workers' Party Against Work*, vuodelta 1973 vähän ennen Potere Operaion hajoamista).

Jossain näiden käsitysten välissä on *Domination and Sabotage* -kirjoituksen (1977) puoluemalli:

puolue ulkoisena mutta samalla itsevalorisaatiolle alisteisena luokan taktisena lisäkkeenä, joka toimii suoran konfliktin tilanteissa tuhotakseen kapitalistista vihollista. Mitä itsevalorisaatioon tulee, Murphy väittää sen sisällön pysyvän yhdenmukaisempana tekstistä toiseen mutta kuitenkin laajenevan miespuolisten teollisuustyöläisten tarpeista ja halusta käsittämään myös naiset, opiskelijat ja työttömät. Itsevalorisaation erityinen sisältö on siis läheisesti kytköksissä luokkakomposition muutokseen.

Negri kirjoitti *Domination and Sabotage* -pamfletin tilanteessa, jossa autonomia-liike oli saamassa yhtenäisempiä ja organisoituneempia muotoja. Siksi puoluekysymyksen käsittely on siinä hyvin keskeisessä osassa. Kirjoitus on tärkeä - ja *Multituden* edustamalle linjalle vastakkainen – erityisesti siksi, että Negri käsittelee puoluetematiikkaa keskeisesti ristiriitana. Negri lähtee liikkeelle purkamalla käsityksiä, joiden mukaan itsevalorisaatio ei tarvitse puoluetta. Negri korostaa, että tämä käsitys hyödyttää vain vihollista ja että proletariaatti voi olla olemassa vain antagonistisena projektina. Sosialististen puolueiden historia hämöttää painajaismaisena, ikään kuin institutionalisaatiolla ja reformismilla olisi väistämätön yhteys proletariaatin itsenäisyyden tuhoamiseen. Tässä käsityksessä puolue edustaa kuollutta työtä ja työstä kieltäytymisen negatiivista. Negatiivisia ilmiöitä riittää, kuten johtajakultti ja työläisten halujen uhraaminen puolueohjelman yhtenäisyydelle. Negri painottaa kuitenkin, että edellä mainitut seikat eivät saa johtaa puoluekysymyksen ylittämiseen. Ristiriidat eivät poista ongelmaa vaan päinvastoin puoluekysymyksen käsittäminen ratkaisemattomana ristiriitana on ongelman "ratkaisu".¹⁸

Tämä ei kuitenkaan ole vielä erityisen sisällöllinen johtopäätös, koska samankaltaisia ristiriitoja voidaan osoittaa myös hieman erilaisella sanastolla: itsevalorisaatio vs. destruktuuraatio, destruktuuraatio vs. destabilisaatio, välittömästi vs. välillisesti tuottava työ ja niin edelleen. Puolueristiriidan erityisyys on sen ratkaisemattomuudessa. Mutta mitä tämä ristiriita ennen kaikkea koskee? Puolueen suhdetta itsevalorisaatioon, joka on Negrin käsityksen mukaan proletariaatin vallankumouksellisen kehityksen perusominaisuus. Kyseessä on materiaalin prosessi, joka rakentuu vaurauden ja vallan suorasta haltuunotosta, tarpeiden ja halujen kehityksestä sekä autonomisesta luokkakomposition muodonmuutoksesta. Se on prosessi, joka toimii sekä luokkaa itseään varten että pääomaa vastaan. Puolue ei ole itsevalorisaation välitön elementti vaan proletaarisen voiman erillinen funktio, itsevalorisaatioprosessin takaaja. Tässä käsityksessä puolue on armeija, joka suojaa proletariaatin itsenäisyyden rajoja.¹⁹

Domination and Sabotage -pamfletin puoluekäsityksestä on siis johdettavissa, että ne asiat, joista puolue päättää, koskevat konfliktia vihollisen kanssa, eivät sotkeentumista proletaariseen itsevalorisaatioprosessiin. Puolue on "vain" komennon funktio, jota proletariaatti käyttää vihollisiaan vastaan. Se, että puolue on itsevalorisaatiolle alisteinen, tarkoittaa, että ylin komento on itsevalorisaatioprosessilla ja proletariaatin massatason vastavallalla. Tosin arvoituksellisesti Negri myös väittää, että puolueen toiminta voi myös olla ristiriitaista suhteessa itsevalorisaatioprosessiin.²⁰ Jos ylin komento on itsevalorisaatiolla, mistä tämä ristiriita sitten syntyy?

Ristiriita syntyy konkreettisesta todellisuudesta. Abstraktilla tasolla puolueen ja itsevalorisaation suhde onkin kuvattavissa "selvästi": yhtäältä on proletariaatin voima organisoituneena itsevalorisaatioprosessin sisäisesti, toisaalta on puolue, sille alisteinen funktio. Negri väittää kuitenkin todellisuuden opettavan muuta, sillä käytännössä puolue toimii sekavana funktioiden yhdistelmänä. Kirjoitusaikakauden militanttia hän nimittää kaksoishahmoksi: yhtäältä juurtuneeksi itsevalorisaation käytäntöön ja toisaalta sidotuksi hyökkäyksen funktioihin. Proletaarisen vallan pystyttäminen ei ole ristiriidaton prosessi, eikä se myöskään poista ristiriitoja yhdessä hujauksessa. Tästä syystä Negri korostaa vallan hajaannuttamista voimien verkostoksi ja luokkaitseenäisyyden rakentamista kumouksellisten liikkeiden autonomian kautta. Negri väittää, että vain hajautettu verkosto voi organisoida kumouksellista demokratiaa ja avata komposition, joka redusoi puolueen armeijaksi, proletaarisen tahdon horjumattomaksi toteuttajaksi. Käytännössä tästä on tietysti kaikki selvyys kaukana.²¹

Niitä ristiriitoja, jotka Negri jättää itsevalorisaation ja puolueen välille, osoittaa myös hänen käsityksensä väkivallasta. Negrin mielestä sosialistisen tradition yksi suuri ongelma on väkivallan käsittäminen puolueen ominaisuudeksi (vrt. porvarillinen valtio, jolla on väkivallan monopoli). Juuri puolueen väkivaltamonopoli on mahdollistanut reaalisosialismin työ- ja vankileirit. Negri käsittää väkivallan yleisemmäksi, itsevalorisaation rationaliteetin elementiksi, proletariaatin vastavallan ilmaukseksi. Se on rationaalinen lanka, joka liittää proletaarisen itsevalorisaation järjestelmän destrukturointiin, ja destrukturoinnin järjestelmän destabilisaatioon. Proletaarisen ja kapitalistisen väkivallan ero ei koske vain suhdetta itsevalorisaatioon: proletaarisen väkivallan on oltava kapitalistista väkivaltaa voimakkaampaa, jotta voitto olisi mahdollinen.²²

Negrin näkemyksen syvää ristiriitaisuutta osoittaa seuraava esiin nouseva kysymys: jos puolue on itsevalorisaatiosta erillisen proletaarisen vallan funktio vihollisen tuhoamiseksi, samalla kun väkivallalta on itse asiassa itsevalorisaation ominaisuus, miten voidaan erottaa itsevalorisaatioon kuuluva tuhoaminen puoluefunktioista? Ellei sitten ratkaisuna ole suoraan puolueelle alistainen destabilisaatiota toteuttava "armeija", ja siitä erillisenä itsenäiset itsevalorisaatioon kuuluvat luokkaväkivallan muodot, jotka eivät kuulu armeijan komentoketjuun.

Palataksemme lyhyesti "kairòksen" käsitteeseen: eikö erillisen puolueapparaatin päätöksen aikaansaama vihollisen tuhoaminen myös ole kairòksen hetki? Puhe negriläisestä kairòksesta vain globalisaation aikakauden kynnyksen (1990-luvun lopun) kontekstissa pesee Negrin teoreettisen koneiston puhtaaksi tuhoamiseen ja poissulkemiseen viittaavista ominaisuuksista – ellei sitten käsitetä tämän koneiston perusominaisuudeksi epäjatkuvuutta.

Kuten muissakin *Books for Burning* -kokoelman teksteissä, myös *Domination and Sabotage* -pamfletissa Negri korostaa kapitalistisen järjestelmän kriisiä. Nykyhetkelle ajankohtaisesti Negri väittää, että on aiheutonta kysyä, onko kriisi lopullinen. Jos järjestelmä on kriisissä, se on aina pääoman dominaatiosuhteiden ja -muodon kriisi. Kyse on siis suhteen kriisistä, ja siten vain kumouksellisuus tekee kriisistä lopullisen. Toisin sanoen kriisin eräs määritelmä on pääomasyklin epäonnistuminen proletaaristen kamppailujen ennakkoinnissa. Negri suosittelee jättämään "objektivistien" kriisienustusten tekemisen historiallisen determinismin ja sosialistisen ideologian kannattajille.²³ Nykyistä talouskriisiä ei toki voi ymmärtää pelkästään proletaaristen kamppailujen kautta vaan myös kapitalismin laajentumiskyvyn rajallisuuden kautta.

Keittiökabinetti

Negrin tuotantokausien vertailu siis osoittaa, että suhteessa päätöksenteon käsittämiseen on tapahtunut merkittävä murtuma. Vuoden 1977 Negri kirjoitti suoraan vihollisen tuhoamisesta (tai vihollisen poissulkemisesta jopa proletariaatin diktatuurin positiivisena määritelmänä)²⁴ kun taas "Kairòs, Alma Venus, Multitudo" -kirjoituksen Negri kirjoitti kuolleen työn mittojen tuhoamisesta²⁵. Kärjistetysti sanottuna vastakkain ovat rajaaminen ja avaaminen päätöksenteon tehtävinä. Oman lisänsä tähän soppaan tuo vielä se, että on olemassa vielä "kolmas Nergi" (kronologisesti sanottuna itse asiassa "toinen Negri"): maanpaon vuosien ja "konstitutiivisen vallan" Negri (n. 1979–1997).²⁶ Puolue katoaa ja tilalle tulee konstitutiivinen valta: ristiriita, jonka aiemmin ratkaisi puolue-ratkeaa nyt konstitutiivisen vallan kautta. Kolmannen vaiheen (1997–) Negrillä taas ei päätöksen ja itsevalorisaation ristiriitaa enää ole: toiminta itsessään on ristiriidan ratkaisua, ja vastaavasti Impe-riumin ja moninaisuuden ristiriita häviää "väistämättä" - mikä on kummallinen objektivistinen vivahde subjektivistin diskurssissa.

Onko 1970-luvun Negriin katsominen pelkästään menneisyyteen paluuta? Onko kyseessä vain toivoton, nostalginen ele, joka osoittaa, että puolueen ja itsevalorisaation ratkaisemattomaan ristiriitaan perustuva antagonistinen politiikka on tosiasialla kuollut (tai tapettu sotilaallisen tappion myötä)? Ele, joka osoittaa, että ei ole tapahtunut kehitystä vaan taantumaa? Onko olemassa positiivisempia esimerkkejä?

Mikä vasemmistolainen liike on vielä 1970-luvun jälkeenkin osoittanut, että päätöksen erillisyyteen perustuvan politiikan voitto on mahdollinen? Irlantilainen tasavaltalaisuus, ja varsinkin sen Provisional IRA -suuntaus, poliittista siipeä Sinn Feiniä unohtamatta. IRA pyrki ensijaisesti sotilaallisella taktiikalla liittämään Pohjois-Irlannin Irlannin tasavaltaan sekä pidemmällä aikavälillä muuttamaan Irlannin sosialistiseksi tasavallaksi. Provisional IRA teki aselevon voittamattomana armeijana, samalla kun suuntauksen johto teki siitä irlantilaiseen yhteiskuntaan (etelässä ja pohjoisessa) laajemmin kuin sotilaallisesti vaikuttavan liikkeen. Se siis voitti poliittisesti eikä ainoastaan sotilaallisesti. Aseellista taistelua kiinnostavampaa Provisional IRA:ssa on se, että se rakensi syvällisen alueellisen suhteen mm. Belfastin ja Derryn proletariaattiin. Se kontrolloi geopolittisesti aluetta, jota voimakas sotilasmahti Iso-Britannia piti omana maaperänään. Provisional IRA:n kontrolloima alue oli sotilaille ja poliiseille kielletty vyöhyke - eikä vain "terrorismin", vaan myös väestön solidarisien vihamielisyyden ansiosta, mikä on hyvin merkittävää. (Vastaava alueellisen hallinnan aspekti koskee myös 1970-luvun italialaista autonomia-liikettä.)

Provisional IRA:n tie sisälsi kiistatta paljon ristiriitoja ja virheitä sekä suunnattomia kärsimyksiä, eikä sen esimerkiksi tule johtaa täsmällisiä analogioita minkään maan tilanteeseen. Silti suuntauksen johdon, tärkeimpänä hahmonaan Gerry Adams, linja osoittaa, että merkittävän poliittisen teon mahdollisti erityinen päätöksentekomalli.

Provisional IRA:n päätyminen rauhan tielle oli uuvuttavan pitkä prosessi. Ensimmäiset aselepopyrkitykset tapahtuivat jo 1970-luvulla ja opettivat liikkeelle perusteellisesti aselevon riskeistä: aselepo-neuvotteluista vihollisen viivytys- ja tarkkailutaktiikkana sekä armeijan toimintavalmiuden rapautumisesta. Käsitys aseellisen toiminnan välttämättömyydestä oli "provojen" dna:ssa toki jo ennen aselevon kokemuksia. IRA:n historia on jakautumisen historiaa, ja 1960-luvun lopun jakaantumiselle (Official IRA vs. Provisional IRA) oli kaksi keskeistä, toisiinsa liittyvää syytä: yhtäältä Cathal Gouldingin johtaman 1960-luvun IRA:n linja, joka pyrki vasemmistolaistamaan liikettä sekä avaamaan tietä siirtymälle institutionaaliseen politiikkaan, ja toisaalta tästä seurannut häpeällinen sotilaallinen haavoittuvaisuus 1960-luvun suuren irlantilaisen kansalaisoikeusliikkeen jälkimainin-geissa. "Provot" saivat aikaan paluun sotilaalliselle tielle, koska yhteisöt tarvitsivat suojelua, mikä taas ilmeni valtaisana rekrytoitumishalukkuutena. Tästä eteenpäin IRA ei enää saanut tarkoittaa "I Ran Away" (seinäkirjoitus vuonna 1969).

Provisional IRA:n tie siis osoittaa, että "splitillä" on poliittisena käsitteenä ensisijaisesti positiivinen sisältö: tasavaltalainen liike kehittyi jakaantumisen vaikutuksesta. Provisional IRA:n peruspiirteet kertovat myös, miten valtava ja mutkikas - jopa likainen - urakka oli tehdä siitä yhteiskunnallinen, ei vain sotilaallinen liike - sillä käsitteellisellä varauksella, että "yhteiskunnallisen" ja "sotilaallisen" raja on olematon yhteiskunnassa, joka on sotatilassa, kuten Pohjois-Irlanti joinakin aikakausina oli. Liike ei ainoastaan luopunut aseista, vaan lisäksi "gouldingilaisuuden" vastainen, vieroksuvasti vasemmistolaisuuteen (osin uskonnollisista syistä) suhtautuva liike teki paluun vasemmistolaisuuteen.

Kehitys ei ollut lineaarinen: linjakiistoihin sekoittui myös valtataistelu, kuten esimerkiksi suhtautumisessa Eire Nua -suunnitelmaan (varhaisten "provo"-johtajien ehdottamaan ohjelmaan federalistisesta Irlannista), joka kannatti osuuskuntia talouden järjestämisen perusyksikköinä ja korosti maakuntatason hallintoa pyrkimyksenä korjata tulevan uuden Irlannin taloudellista ja poliittista epätasapainoa. Vastapainona tälle maakunnallisen autonomian painotukselle Adamsin piiri (ja samalla IRA:n armeijaneuvosto) kannatti alkuperäisen lukumäärän mukaista, 32 kreivikunnan sosialistista tasavaltaa vastustaen samalla 1950-luvulta saakka IRA:n johtohahmoin kuuluneita Ruairi O Bradaighia ja Daithi O Conaillia (ja vastaavasti Sinn Feinin Eire Nua -linjaa).²⁷ Adams sotilaallisessa siivessä puolustamassa vasemmistolaista linjaa poliittista siipeä vastaan - myöhempien tapahtumien valossa melko ihmeellinen tilanne...

Gerry Adamsin johtama linja on hyvä esimerkki myös politiikan väistämättä salaisesta ja likaisesta

luonteesta. Samalla kun Sinn Fein luopui "abstentionismista"²⁸ Irlannin parlamentin suhteen vuoden 1986 Ard Fheisissä²⁹ (IRA:n tietenkin ensin näytettyä vihreää valoa) ja salaiset neuvottelut IRA:n ja Iso-Britannian välillä jälleen käynnistyivät, meneillään olivat myös merkittävät asekuljetukset Libyasta. Jälkikäteen arvioiden on selvää, että abstentionismista luopuminen oli merkki vihollisosapuolen neuvottelijoille IRA:n ja Sinn Feinin pyrkimyksestä tulla vakavasti otettavaksi institutionaaliseksi voimaksi ja että tulossa olevat aselastit saivat sotilaallisen linjan jatkuvuuden kannattajat hyväksymään abstentionismista luopumisen. Toisin sanoen se, mikä oli ensisijaista sotatoiminnan jatkuvuuden kannattajille, oli tosiasiaa alisteista johdon ensisijaiselle päämäärälle: tulemiselle institutionaaliseksi voimaksi. Avoin politiikka ei olisi tähän saavutukseen pystynyt. Salaisuuteen politiikan tekemisen normina eikä poikkeuksena viittaa myös se, että IRA:n käymien neuvottelujen toinen osapuoli luuli Adamsin valtuuksia suuremmiksi kuin ne tosiasiaa olivat: salaisuus koski osin myös "provojen" päätöksenteon kovaa ydintä, jolle Adams raportoi niukasti.

Vastaava esimerkki voidaan ottaa myös 1990-luvulta. Aselepo oli mahdollinen osaltaan siksi, että harvoin kokoontuvan IRA:n armeijaneuvoston (*army council*) päätöksenteko käytännössä ulkoistettiin Adamsin "think tankille" (josta Adams käytti nimitystä keittiökabinetti (*kitchen cabinet*)³⁰), joka tuotti poliittiset asiakirjat. Ainoastaan "think tankilla" ja Adamsin luottomiehillä oli kunnolla aikaa perehtyä asiakirjoihin, toisin kuin neuvoston sotilasjäsenillä, jotka tulivat syrjäisiin kokouspaikkoihin väsyneinä ja nälkäisinä, nähden asiakirjat ensimmäistä kertaa vasta kokouksen yhteydessä. Tämä oli päätöksenteon erillisyyden viemistä äärimmäisyyteen.

Tietenkin sotilaallisen kompromissittomuuden kannattajat tunsivat suurta epäluuloa Adamsia kohtaan. Suuri paradoksi on kuitenkin siinä, että vaikka epäluulot Adamsista politikoivana ja salailevana perinteen rikkojana olivat täysin aiheellisia, petturuusvainoharhan realismi ei riittänyt suistamaan Adamsin veturia raiteiltaan. Edes 1990-luvun armeijakokousten (*army convention*) Adamsin linjalle epäedullinen määrällinen suhde ei pystynyt kääntämään suuntaa. Erilaisin poliittisin manöverein ja kieltämättä myös taitavan argumentoinnin ansiosta aselepoa kannattava suuntaus voitti. Organisatorinen vaikutusvalta ja "laadullinen enemmistö" (joskus sitä on kutsuttu myös bolshevismiksi) voitti määrällisen enemmistön, pienistä kompromisseista huolimatta. Jälleen prosessin tuloksena oli splitti, kun osa tyytymättömistä erkani Real IRA -suuntaukseksi (poliittisena siipenään 32 County Sovereignty Movement), joka on kuitenkin jäänyt marginaaliseksi.

Politiikan likaisuuden korostamisen tarkoituksena tässä yhteydessä ei ole kiistää sitä, etteikö likaisuus ansaitsisi kriittistä tarkastelua ja joskus minimoimistakin. Keskeistä on se, että likaisuutta ei voi poistaa politiikasta ja että ajatus puhtaasta, avoimesta ja demokraattisesta (moninaisuuden hallitsemasta) politiikasta on vaarallinen illuusio. Juuri tuo idealistinen illuusio estää olemasta terveellä tavalla valpas likaisuutta kohtaan, ja samalla se estää ajattelemasta päätöksenteon lähtökohtia analyyttisesti ja materialistisesti. Toki on mahdotonta arvioida päätöksenteon ominaisuuksia pelkästään "kylmän" analyyttisesti, sillä päätöksenteko liittyy usein myös henkilösuhteisiin, luottamukseen ja yhteiseen historiaan, mikä voi tunnetasolla lisätä negatiivisia kokemuksia, kun politiikan likaisuus toteutuu käytännössä.

Nämä IRA-esimerkit herättävät muitakin aiheellisia kysymyksiä kuin pohdintaa politiikan likaisuudesta. Ensinnäkin, eikö melkein minkä tahansa poliittisen suuntauksen historia osoita, että sisäpiiri määrää ja juonittelee ja että tietty aste "epädemokraattisuutta" on väistämätöntä? Saattaa olla, mutta "provojen" tapauksessa puhumme kuitenkin suuntauksesta, joka on käsittänyt politiikan tehtäväksi vihollisen tuhoamisen juurtuen samalla vasemmistolaisen politiikan perinteeseen. Sillä, mitä vaikkapa keskustapuolueen esimerkki sisäpiirin päätöksenteosta osoittaa, ei ole mitään merkitystä tässä yhteydessä.

Toiseksi, eikö "vihollisen tuhoamisesta" puhumisen positiivisuus IRA:n tapauksessa ole hyvin kyseenalaista ja jopa epävasemmistolaista? Tunnetaanhan IRA:n toiminnasta, kuinka se ajoittain sai protestanttivastaisia, uskonnolliseen vihanpitoon liittyviä muotoja (olkoonkin, että tämä "antisektaarisuus" leimasi kuitenkin enemmän vihollisten, kuten Ulster Volunteer Forcen, toimintaa). Ja on-

han selvää, että IRA on altis vasemmistolaisille syytöksille "nationalismista": tuhoava vihollinen oli toisen valtion miehittävä armeija - ei perusvasemmistolaisesti oman kansakunnan sisäinen kapitalistiluokka tai pääoma.

Vastaus näihin kritiikkeihin on muistuttaa, mikä oli IRA:n käsitys laajemmasta tehtävästään. "Emme ole kansallinen vapautusliike. Olemme tasavaltalainen liike, joka on kansallisen vapautuksen vaiheessa."³¹ Iso-Britannia ei ollut kansallinen vihollinen vaan imperialistinen vihollinen – IRA:n sympatia ja joskus läheisetkin suhteet maailman muihin imperialismin vastaisiin liikkeisiin eivät ole sattumaa. Mitä protestanttivastaisuuteen tulee, on muistettava, että IRA tappoi tarkoituksellisesti (siis sotilaallisista syistä, eikä vain vahingossa) myös katolisia (niin törkeä ja raadollinen IRA:n puolustus kuin tämä onkin) ja että tasavaltalaisuus ei ole 100-prosenttinen katolinen liike.

Tietysti hyvä kysymys on myös se, oliko rauhan tien osittaisena syynä tuleva sotilaallinen tappio. Oliko rauhan tie sotilaallinen välttämättömyys tilanteessa, jossa IRA toimi kroonisessa rahapulassa, jossa vihollisen kontrollimetodit kehittyivät kehittymistään ja jossa vihollinen kykeni aseellisella ylivoimallaan tehokkaasti tukahduttamaan, joskaan ei lopullisesti murskaamaan vastustajaansa? Oliko rauhan tie osin keino pelastaa kasvat, hävitä arvokkaasti ja tunnustaa, että yksipuolisen sotilaallisella taktiikalla tavoitteeseen ei koskaan päästä? Näihin kysymyksiin emme koskaan saa tietää lopullisia vastauksia. Se kuitenkin tiedetään, että yhä aselepopäätöksen hetkellä tahdoltaan vankkumattomia sotilaita oli satoja.

Olenaisempi kysymys on kuitenkin se, osoittaako "provojen" esimerkki sotilaallisen ja parlamentaarisen toiminnan yhteensovittamattomuuden. On selvää, että ainakin IRA:n vihollisten mielestä näin on - tämä väite siis voidaan esittää myös olemassa olevien yhteiskunnallisten instituutioiden ja vaikutuskanavien legitimaationa: parlamentaarinen uskottavuus edellyttää luopumista sotilaallisesta toiminnasta. Yhteensovittamattomuus vaikuttaa erikoiselta johtopäätökseltä ottaen huomioon IRA:n virallisen diskurssin, joka pitkän aikaa näki molemmat siivet toisiaan tukevinä. Tämä diskurssi oli kuitenkin mahdollinen ainoastaan niin pitkälle kuin Sinn Féin oli alisteinen IRA:lle. Siivet täydentävät toisiaan vain jos toinen määrää.³²

Tasavaltalainen liike kuitenkin huomasi, että aseellisen toiminnan vähentäminen lisäsi vaalimenestystä. Tässä ei ollut kyse vain aseellisen toiminnan taktisten virheiden vähentämisen vaikutuksesta, sillä vakavat taktiset virheet siviiliuhrien muodossa olivat ilmiö, josta IRA ei päässyt eroon niin kauan kuin se toimi aseellisesti. Syntyi loppumaton kierre vähentää aseellista toimintaa ja tehdä poliittisesta siivestä ensisijainen – alistaa sotilaallisen kampanjan syklit vaalikampanjan sykleille. Selvää on myös, että irlantilaisen yhteiskunnan muutos – erityisesti pohjoisessa – teki liikkeen "politisoitumisen" perustellummaksi: enää ei eletty aikaa, jolloin vaalipiirijako suosi yksipuolisesti protestanttiihyteistöjä.

Perinteisen sotilaallisen linjan kannattajille vaalikampanjat olivat kuitenkin ikuisesti petturuutta. Siivet eivät olleet koskaan sopusoinnussa vaan kilpailivat jatkuvasti. Rauha oli tulosta siitä, että vaaka kallistui lopullisesti poliittisen siiven hyväksi. Sotilaallisen ja poliittisen siiven yhteensovittamattomuutta osoittaa myös se, että loppujen lopuksi jäi liikkeen johdon – ei demokraattisen prosessin – tehtäväksi päättää suunta. Jälleen siis tulee esiin päätöksen ja itsevalorisaation (tai ruohonjuuritaason tasavaltalaisuuden lukuisten ilmenemismuotojen) ikuinen ristiriita. Tämä on keskeinen opetus, ei se, että rauhan tie olisi ollut oikea tai väärä.

Viitteet:

1. Mitä tulee perinteiseen liberalistiseen ideologiaan, niin muutokset talouden ja politiikan rajapinnoilla on toki mahdollista ymmärtää myös toisella tavalla. Liberalistisessa ideologiassa talous on käsitetty itsenäiseksi ja omalakiseksi alueeksi, jonka järjestyksen säilyttäminen on politiikan keskeinen tehtävä, samalla kun "liiallinen" poliittinen interventio vastaa totalitarismia. Nykyinen valtiollinen

interventio talouteen voidaan siis käsittää myös talouden ja politiikan rajan hämärtymisenä. Kuitenkaan liberalistinen ideologia ei ole koskaan toteutunut sellaisenaan käytännössä, eikä "liberalistisen politiikan" tavoitteena ole niinkään talouden vapaa kehitys vaan kapitalistisen talouden toimintaedellytysten takaaminen mm. työvoimaa hallinnoimalla. Lisäksi, jos talouden ja politiikan rajat olisivat katoamassa, valtiollista puuttumista talouden toimintaan ei käsitettäisi interventioksi vaan normaaliksi tilaksi.

2. Michael Hardt & Antonio Negri: *Multitude*. Penguin Press, New York 2004. 328-329.
3. Mt, 332-333.
4. Mt, 337-340.
5. Mt, 340.
6. Mt, 339.
7. Teoksessa *Time for Revolution*. Continuum, Lontoo/New York 2003.
8. Mt, 142.
9. Mt, 226-227.
10. Mt, 227-228.
11. Mt, 233-234.
12. Mt, 248.
13. Mt, 249-250.
14. Mt, 254-256.
15. Mt, 258.
16. Mt, 260-261.
17. Antonio Negri: *Books for Burning*. s. ix-xi. Verso Books, Lontoo 2005. Ks. <http://megafoni.kulma.net/index.php?art=348>.
18. *Books for Burning*, s. 275.
19. Mt, 276-277.
20. Mt, 277.
21. Mt, 277-279.
22. Mt, 281-283.
23. Mt, 280-281.
24. Mt, 260-261.
25. *Time for Revolution*, s. 159.
26. Antonio Negri: *Insurgencies. Constituent Power and the Modern State*. University of Minnesota Press 1999.
27. Ed Moloney: *A Secret History of the IRA*. Penguin Books, Lontoo 2003. s. 180-189.
28. Abstentionismi = perinteisen tasavaltalaisen linjan mukainen kieltäytyminen Dublinin, Belfastin ja Lontoon parlamenttien legitimitietin hyväksymisestä, eli käytännössä kieltäytyminen ottamasta vastaan edustajanpaikkoja niissä. Tässä yhteydessä abstentionismista jäi jäljelle Belfastin parlamentin (eli Stormontin) legitimitietin kieltäminen, josta Provisional IRA ja Sinn Fein luopuivat vasta 1998.
29. Sinn Feinin vuotuinen konferenssi.
30. *A Secret History of the IRA*, s. 401.
31. Gerry Adams Sinn Feinin tapaamisessa vuonna 1980. Mt, 496.
32. Tämän väitteen yleistäminen ei toki ole yksinkertaista, sillä siipiä voi olla enemmänkin kuin kaksi (ammatillinen, kulttuurinen...). Vasemmistolaisille liikkeille on yleisempi ammatillisen ja poliittisen siiven ristiriita, mutta siinäkin tapauksessa on perinteisesti toteutunut kamppailu ylimmästä määräysvallasta.

Kuin elefantti posliinitehtaassa

Kalle Seppä

Toni Negrin ja Michael Hardtin kirjoittama Empire sopi erinomaisen hyvin erään aikakauden ikoniksi. Kirja oli kollektiivisen keskustelun inspiroima "summa", joka antoi teoreettisen viitekehyksen globaaliliikkeelle, joka taisteli vuodesta 1999 vuoteen 2001. Empire yhdisti mainiolla tavalla italialaisen 1970-luvun autonomian teorian, ranskalaisen jälkistrukturalistisen filosofian, postkolonialistiset tutkimukset ja uusien liikkeiden käytännöt.

Hämmennys ja kunnioitus

1960-70-luvun Negrin pamfletit, joita koottiin ja uudelleenjulkaistiin Italiassa juuri globaaliliikkeen aikoina, olivat yleensä teesejä organisaatioille – Potere Operaiosta Rossoon. Ne sisälsivät, rivien välissä tai eksplisiittisesti ilmaistuina, poliittisia toiminnallisia ohjeita. *Empire* taas ei sisältänyt käytännön poliittisia ohjeita, tai, tarkemmin sanottuna, se halusi ilmaista, että poliittisten ohjeiden aika oli päättynyt. Moninaisuuden toiminta sisälsi kaiken, eikä moninaisuus tarvinnut enää erillistä poliittista välitysmomenttia. Tietyllä tavalla tämä "poliittinen ohje", joka kielsi kaikki "poliittiset ohjeet", oli täysin oikea valinta globaaliliikkeen nousun ajankohtana, koska päätös olla linjaamatta omaa politiikkaa tarkoitti automaattisesti hegemonisen aseman saavuttamista: liike oli sama kuin negriläinen autonomia. On tietenkin totta, että ne poliittiset suuntaukset, jotka eniten viittasivat Negrin teoreettiseen apparaattiin, esimerkiksi "valkohaalarit", olivat joskus voimakkaankin kritiikin kohteena. Samalla on kiistatonta, että näillä suuntauksilla oli tendenssinä identifioitua liike- ja moninaisuuskäsitteisiin saavuttaakseen hegemonisen aseman.

Poliittisen ohjeistuksen kieltävä suunta ei kuitenkaan ollut enää oikea valinta hetkellä, jolloin liike kohtasi massiivisella tavalla kapitalistisen suvereniteetin ja sen aseet. Syntyi epäily, että organisaatio-, päätös- ja väkivaltakysymyksien kiertäminen ei ollut enää pelkästään taktinen – täysin ymmärrettävä – "mykkä" toiminnallinen ohje, vaan teko, jonka taustalla oli virheellinen teoreettinen analyysi ja poliittinen strategia.

Negrin ja Hardin *Empire*n jälkeen julkaistu *Multitude* ei enää yltänyt edeltäjänsä tasolle. Tämä johtui liikkeen toiminnallisen ja teoreettisen lakipisteen saavuttamisesta ja alamäen alusta. Kaikki oli jo sanottu käytännössä. *Multitude* kuitenkin vahvisti edelleen epäilyksiä Negrin teoreettisen linjan oikeellisuudesta. Asia oli tietenkin merkittävä sellaisille poliittisille aktivisteille, joille Negrin tuotanto oli ollut keskeisin viitekehys poliittisessa toiminnassa useiden vuosikymmenien aikana.

Ei ole järkeä palata enää *Empire*en ja *Multitude*en, koska nykypäivän luenta olisi epäoikeudenmukainen näille kirjoille. *Empire* oli sitä, mitä liike tarvitsi sen ilmestymishetkellä. Negriä on kunnioitettava teoreetikkona ja, ennen kaikkea, poliittisena johtajana. Hänen tekstejään on luettava poliittisina indikaatioina ja tilanneanalyysinä. Siksi hyvin usein on myös hyväksyttävä nopeat teorian käänteet, jotka johtuvat konjunktuurimuutoksista. On myös todettava, että Negrillä on hyvin usein

tapana ekstremisoida omia positioitaan, harrastaa "tendenssin metodia", jossa esiin nousevat uudet suuntaukset viedään äärimmilleen, usein korostaakseen pelkästään eroa menneisyyteen. *Multitude* herätti "hämmennystä ja kunnioitusta". Tämä hämmennyksen tila ei kuitenkaan muuttunut silloin poliittiseksi linja-eroksi. Nyt linjaero on selventymässä.

Posliinitehdas

"Fabrique de porcelaine" on vuonna 2006 julkaistu yhteenveto Negrin Pariisin College International de Philosophiessa pitämästä luentosarjasta. Luentoja ja niiden yhteydessä kehittyneiden keskustelujen tarkoituksena on ymmärtää, poliittisen tieteen ja filosofian näkökulmasta, siirtymää modernista postmoderniin. Luennoitsijan mielestä siirtymä modernista postmoderniin muuttaa totaalisesti poliittista paradigmaa: tämä ilmenee kansallisvaltion kriisinä ja imperiaalisen suvereniteetin muodostumisena. Tuttua Negriä siis.

Negri määrittelee hyvin usein – ja melkoisesti painottaen – nykyistä historiallista, yhteiskunnallista ja poliittista kontekstia postmoderniksi. Termi on liiankin sidoksissa 1980-luvun keskusteluun, ja se sisältää eräänlaisen ristiriidan. Puhumalla postmodernista nostamme – varmasti tiedostamatta – esille sen seikan, että moderni olisi eräänlainen historian keskipiste. Käsiteketju esimoderni-moderni-postmoderni kuvastaa hyvin tätä tilannetta. Tällaisessa kontekstissa kaikkia postmodernin käsitteitä tai taisteluja peilataan aina modernin lävitse. Samanaikaisesti tällainen ketjuuntuminen – jossa aivan varmasti korostetaan myös murtumia – tuo mieleen eräänlaisen narratiivisuuden. Ei pidä väittää, että Negrin teoria sisältäisi avoimesti tällaisen kerronnan, mutta tulkinnan tasolla tällaiseen "megakertomukseen" vajoamisen vaara on ilmeinen.

"Posliinitehdas" on eräällä tavalla iso askel eteenpäin "myöhemmän" Negrin teoreettisessa tuotannossa. Se kykenee pukemaan hyvin konkreettisiksi poliittisiksi linjauksiksi ne teoreettiset avaukset, joita oli esitetty *Empiressä* ja *Multitudessa*. On tietenkin edelleen korostettava Negrin tapaa kirjoittaa ja hänen metodologiaansa, jotka molemmat pyrkivät aina radikalisoimaan omia positioitaan. Tällöin siis korostetaan aina uutta, julistetaan uusia subjekteja syntyneiksi ja vanhoja kuolleiksi, vaikkakin todellisuus voisi olla hieman moniulotteisempi. Kuten sanottu: tuttua Negriä ja tuttua metodologiaa.

1.

Ensimmäisessä luennossa Negri väittää, että siirtymässä modernista postmoderniin muuttuvat radikaalisti kaksi keskeistä kategoriaa: suvereniteetti ja työ. Tämä muutos tapahtuu kolmesta syystä:

1. Työ ei ole enää pelkästään materiaalisia hyödykkeitä tuottavaa toimintaa, vaan työ on koko yhteiskunnallisen toiminnan kenttä. Immateriaalisesta työstä tulee hegemoninen.
2. Tilanteessa, jossa yhteiskunta on reaalisesti alistettu pääomalle, myös suvereniteetin muodot ja teknologiat muuttuvat: syntyvät biovalta ja kontrolli. Pääoma ei enää organisoi yhteiskunnallista tuotantoa ja poliittista yhteiskuntaa, vaan toimii eräänlaisena tuulimyllynä, joka osaa suunnata lapojansa tuulen mukaisesti.
3. Taloudellinen globalisaatio ja kansallisvaltion kriisi avaavat tien uusille käsitteille: Imperiumi ja moninaisuus. Negrin mielestä postmodernissa tuhoutuu poliittinen ontologia, joka oli rakentunut suvereniteetti-käsitteen ympärille. Suvereniteetin edellytys on aina ollut se, että suvereeni on yksi, ja postmodernissa tämä ei ole enää mahdollista.

Negrin ja italialaisten operaistien teoriassa suhde työn muuttumisen ja poliittisen rakenteen muuttumisen välillä nähdään usein hyvin mekaanisena. Valtio- ja suvereniteetti-teoria johdetaan välittömästi tuotantomuodosta, sen negaationa. Kyseessä on eräänlainen strukturalistinen 1960-lukulainen jäänne, joka toistuvasti vie kohti kategorioiden välisten suhteiden monimuotoisuuden yksinkertaistamista. Kapitalistisen rakenteen taloudellinen ja tuotannollinen puoli nähdään usein siis itsenäisenä muuttujana, jota proletariaatti omalla taistelullaan tuottaa, ja valtapoliittinen rakenne eräänlaisena säiliönä, jonne ylitsepursuava tuotannollis-taloudellinen kehitys on puristettava väkisin. Negrin teoriassa näyttäisi juuri nyt olevan vallalla siis vaihe, jossa poliittinen rakenne – suvereniteetti – taipuu tuotantovoimien kehityksen edessä. Immateriaalisen työn väitetty hegemonia on eräällä tavalla vaarallinen väittämä, mikäli emme lisää tähän, että immateriaalinen työ on pakotettu palkkatyösuhteeseen tai poissuljettu palkkatyösuhteesta, koska poliittisella ja juridisella tasolla pääoma on hegemoninen. On kiinnostavaa huomata, miten vanha marxilainen dialektiikka, jossa tuotantovoimien yhteiskunnallinen kehitys ajautuu yhteentörmäykseen sen yksityisen haltuunoton kanssa, nostaa päänsä juuri sellaisen teoreetikon tuotannossa, jossa dialektiikkaa on aina pyritty häivyttämään.

Ekä on mahdollista todeta, että työn ja tuotannon muodot ovat täysin muuttuneet. Tuotanto on kuitenkin edelleen kapitalistista, koska tuottajat pakotetaan palkkatyösuhteeseen, ja raha on edelleen tuotannon ja työn mitta. Kapitalistinen valta on myös edelleen olemassa. Sen keskeisin muoto on edelleen valtiomuoto, ja tämä tosiasia on osoitus politiikan autonomiasta ja suvereniteetin ykseydestä. Tietenkin talouden ja tuotannon globalisaatio ovat merkinneet myös poliittisen vallan muotojen muuttumista, mutta silti keskeisin poliittinen valtatoimija on valtiomuoto. Tahdon optimismin on valitettavasti nykyisessä teoreettisessa ja käytännöllisessä vaiheessa poliittisen epärealismin osoitus.

On siis vaikeaa uskoa, että suvereniteettiin perustuva poliittinen ontologia olisi kriisissä, kuten Negri väittää. Negrin analyysissä on keskeisellä paikalla ajatus siitä, että vallan ykseys on korvautunut vallan dualismilla. Institutionaalinen ja ei-institutionaalinen valta siis elävät rinnakkain. Tämä päätelmä on erittäin vaarallinen, koska se pakenee politiikan perusasetelmaa, eli ystävä/vihollinen-asetelmaa. Se synnyttää illuusion, että olisi olemassa proletaarinen valta, joka on "erilainen" kuin kapitalistinen valta. Yhden luokan valta on aina samanlainen kuin sen vihollisen valta, ja valta valitettavasti on aina ykseyttä: proletariaatti elää ilman valtaa kapitalistisen vallan rautaisen kanta-pään alla. Tietysti proletariaatti taistelee ja organisoituu, mutta valitettavasti sillä ei ole institutionaalista valtaa. On harhaanjohtavaa väittää, että on olemassa vallan dualismi, koska silloin kysymys todellisen vallan ottamisesta – ja politiikasta – hävytetään diskurssin horisontilta. Vaarana on, että koko poliittisen suvereniteetin käsitettä – joka tarkoittaa viime kädessä oikeutta ihmisen tappamiseen – vesitetään biovallan ja kontrollin teknologioitten alle. On aivan varma, että biovalta kontrolloi moninaisuuden reproduktiota ja elämää, mutta on samalla tavalla aivan varma, että suvereniteetin kova ydin – musta sydän – on Molochin kidan lailla valmis nielemään ihmiselämää, jos se kokee tämän poliittisesti tarpeellisena. Kun Moloch avaa suunsa, dualismi päättyy, ja silloin tiedämme, että suvereeni on se, joka pystyy tappamaan suojelun nimissä.

Työ on muuttunut ja sitä myötä vallan mekanismit ovat saaneet uusia muotoja. Kontrolli on siis ottanut kurin paikan. On kuitenkin todettava, että siirtymää myöten – päinvastoin kuin Negri väittää – poliittisen suvereniteetin merkitys on korostunut, eikä heikentynyt. Kurin korvaaminen kontrollilla tekee valtion aseellisesta ja väkivaltaisesta interventioista – poikkeustilasta – ainoan mahdollisen keinon, jolla aika ajoin valtasuhteet – poliittisella tasolla – saadaan palautettua. Väittämä, että valta on dualistinen, on erittäin vaarallinen. Se avaa tien liberalismille, ellei lähtökohtaisesti sanota, että välitön kumouksellinen poliittinen tavoite on vallan ykseyden palauttaminen – siis proletaarisen vallan konstituointi ja vihollisen (kapitalismin) tuhoaminen – koska näennäinen vallan dualismi on vain liberaalinen politiikan neutralisaatio. Ystävä/vihollinen-asetelma piilotetaan parlamentarismien kaltaisen loputtoman keskustelun ja neuvottelun sumuverhon taakse. Moninaisuuden täydellinen immanenssi on tässä oikeastaan poliittisen liberalismien ja tuotannon vapaan kehityksen täydellistä

immanenssia ja apologiaa.

2.

Toisen luennon aihe on biopolitiikan ja moninaisuuden työn välinen suhde. Negri palaa taas kerran vallan ykseyden problematiikkaan ja väittää, että modernin politiikan käsitteen on läpäissyt sisäinen jakautuminen (Machiavelli versus machiavellismi, Spinoza versus Hobbes). Vallan dualismi siis ei olekaan pelkästään postmodernin moninaisuuden aikakauden ilmiö, vaan se on teoreettinen jakauma, joka on ollut olemassa, jo varhaismodernin ajoilta. Metodologisesti on mahdollista todeta, että tällainen väittämä – dualismi on ollut olemassa koko modernin ajalla – on ristiriidassa sen ajatuksen kanssa, että postmodernin ja modernin välillä vallitsisi laadullinen ero ja murtuma. Jos hyväksytään aksiooma: moderni on sama kuin ykseys ja postmoderni on sama kuin dualismi, silloin kyseessä ei voi olla muuta kuin väärin ymmärretty, tai paremminkin väärin tulkittu, Spinoza tai Machiavelli. On mahdollista todeta, että näiden teoreetikkojen tuotannon irrottaminen heidän aikakautensa kontekstista vie väistämättä suuntaan, jossa jokainen sana voidaan taivuttaa moneen suuntaan. Tässä taivuttamisessa ei tietenkään ole mitään "vääriä", kunhan diskurssin eheys säilyy, ja kuten Foucault-tulkinnan kohdalla tapahtuu, myös Spinozan ja Machiavellin kohdalla tuntuu, että Negrin diskurssi on sisäisesti ristiriitainen.

Negri yhdistää foucault'laisen biopolitiikan "Welfare State"- ja "Polizeiwissenschaft"-käsitteisiin. Aika ajoin Negrin biopolitiikka-tulkintaa on vaivannut eräänlainen historiallinen ajoitusongelma. Yleisen käsityksen ja foucault'laisen määritelmän mukaisesti biovalta on valta, joka rakentuu modernin kanssa. Valta, joka perustuu valtion ohjaamaan elämän hallinnan politiikkaan (poliisi, väestönlaskenta, paikallishallinto jne.). Valta, joka perustuu yhteiskunnallisiin, terveydellisiin ja kasvatuksellisiin palveluihin, jotka yhtäältä ylläpitävät kuria ja toisaalta mahdollistavat työvoiman uusintamisen kapitalistista tuotantoa varten. Kontrolliyhteiskunta – siis postmoderni yhteiskunta – taas pyrkii purkamaan biovallan jättämällä sen tilan yksilöiden ja yritysten hallintaan. Negrin tuotannossa hyvin usein taas biovalta esitetään – avoimessa ristiriidassa hänen omienkin näkemystensä kanssa – jotenkin uutena postmodernina ilmiönä.

Negrin mielestä "näyttäisi siltä", että tietyssä vaiheessa biopolitiikka muuttuu valtion harjoittamasta politiikasta yleiseksi elämän talouspolitiikaksi. Tässä yhteydessä Negri tuo - ratkaisevalla tavalla – esille, että Foucault'n mielestä valta ei ole koskaan yhtenäinen koherentti ja stabiili entiteetti vaan aina voimien välinen suhde. Tämän vuoksi on puhuttava foucault'laisesti suhteiden moninaisuudesta, jossa kohtaavat käytännöt, tiedot ja instituutiot. Tässä Negri – jos asiaa tarkastellaan kriittisesti - palaa eräänlaiseen "prosessiin ilman subjektia" ja vallan neutralisaatioon: jos biopolitiikkaa modernilla aikakaudella harjoittivat valtiot, jää erittäin epäselväksi kuka – siis mikä poliittinen subjekti - harjoittaa biopolitiikkaa postmodernilla aikakaudella. Ilmeisesti sitä ei harjoita aktiivisesti kukaan, paitsi joissakin lauseissa moninaisuus, vaan se on suhde, jossa kohtaavat halut. Sekaan-nusta aiheuttaa tietysti vallan määritelmä, joka Negrin tuotannossa muuttuu aika ajoin. Eikö valta ollut myös modernilla aikakaudella biovaltasuhde, jossa kohtasivat kapitalistit ja proletaarit? Jos asia on näin, missä sitten on postmodernin murtuma, muussa kuin siinä, että nyt ne eivät kohtaa enää pääomana ja kommunistisesti organisoituneena proletariaattina, vaan Imperiumina ja hajaantuneena moninaisuutena? Toisaalta, jos vastarinta on ainoa todellinen subjekti, eikö silloin biovalta ole eräänlainen moninaisuuden itseregulaation muoto?

Negri menee vielä muutaman askeleen eteenpäin. Postmoderni valta itse asiassa välillä ei ole enää edes suhde. Vastarinta tulee aina ennen, joten oikeastaan on olemassa dynaaminen keskipiste, jossa tapahtuu subjektivisaatio, eli moninaisuuden subjektiivisuuden tuotanto, ja tämä keskipiste on sama kuin taloudellinen tuotanto. Tämäntyyppinen analyysi sisältää monenlaisia ongelmia ja ensimmäisenä niistä nousee esille taas politiikan neutralisointi. Moninaisuus on itsessään, ja erityisesti sen tuotannollisessa toiminnassa, hegemoninen. Valta on vain reaktiivista, mutta sitä ei voi kumota poliittisesti, koska silloin moninaisuus rakentaisi uutta valtaa. Ulostuloa ei

ole. Ainoa ulostulo on tuotannon (materiaalisen tuotannon ja subjektiivisuuden tuotannon) jatkuminen, toisin sanoin kapitalistisen riiston jatkuminen. Lisäksi se, että kaikista kategorioista tehdään tautologioita, johtaa siihen, että eletään deleuzelaisessa täydellisessä immanenssissa: yössä, jossa kaikki kissat ovat harmaita. Mutta ovatko tosiasiallisesti yössä kaikki kissat harmaita?

Negrin dualismissa valta tarkoittaa aina vastarintaa. Kun kapitalistinen tuotanto laajenee ja alistaa reaalisesti yhteiskunnan, vastarinta leviää kaikkialle. Tämä ei kuitenkaan Negrin mielestä tarkoita, että vallan ja vastarinnan välillä vallitsisi dialektinen yhteys. Subjektivisaatiota ei ole koskaan mahdollista redusoida: se ylittää aina vallan. Tämän takia vallan harjoittaminen muuttuu postmodernissa hallinnaksi (*governance*), jossa valta pyrkii kontrolloimaan ja rekuperoimaan sitä ylittävää vastarintaa, joka kuitenkin ei koskaan ole redusoitavissa vallan mittaan. Teoreettinen ongelma on tässä vastarinnan ja vallan suhteen luonne. Negrin on pakko postmodernin nimissä kieltää suhteen dialektinen luonne, mutta samalla – jostakin syystä – hän ei voi määritellä tätä suhdetta sodaksi (eli ystävä/vihollinen-asetelmaksi), joten jää erittäin epäselväksi, mikä on kontrollin subjektin ja objektin välinen suhde. Kriittisestä näkökulmasta olisi vaadittava vihollisen palauttamista näyttämölle.

Negri kritisoi myös schmittiläistä poikkeustilan käsitettä. Valta ei voi olla poikkeustilaa, koska poikkeustila – määritelmänsä mukaisesti – on aina väliaikaista, ja se on väliaikainen, koska pidemmän päälle ihmiset eivät halua siihen alistua. Näin on varmasti asian laita, mutta niin se on myös schmittiläisessä käsityksessä, jossa poikkeustila on suvereniteetin määrittelemä, juuri sen takia, että suvereniteetti ei ole pysyvä ykseys, eli käytännössä suvereniteettia ei ole olemassa irrallaan "päätoksesta" poikkeustilasta. Valta ei siis liity normiin vaan poikkeukseen. Valta ei siis liity vaaleihin ja demokratiaan (myöskään Negrin absoluuttiseen demokratiaan) vaan ainoastaan väkivaltaan ja diktatuuriin. Tekoihin, jotka ovat aina ainutlaatuisia, ainutkertaisia, ihmeellisiä.

Negrin mielestä työajan mittaaminen ei kykene enää ymmärtämään työn energiaa. Palkkatyö on siis riittämätön tapa mitata tuotantoa. Negriltä jää kyllä tässä kohtaa lisäämättä, että tämä on ongelma ensisijaisesti proletariaatille, eikä pääomalle. Vaikkakin tuotantosuhteet ja -muoto ovat todennäköisesti siirtyneet Negrin kuvaamaan aikakauteen, on kuitenkin myös niin, että vallan ykseys, suvereniteetti, seisoo omalla jalustallaan hyvin tukevasti. Ei ole siis mahdollista jakaa Negrin näkemystä siitä, että kaikki ne mitat, joita pääoma haluaisi disziplinoida, eivät enää toimi. On mahdollista väittää juuri päinvastaista: siitä huolimatta, että tuotanto tapahtuu lähestulkoon ilman pääomainvestointia, proletariaatti ei kykene haltuunottamaan lisäarvoa, tuotantovälineitä ja ennen kaikkea valtaa. Siitä huolimatta, että moninaisuus toimii absoluuttisen demokraattisessa täydellisessä immanenssissa, silti aina se kohtaa kapitalistisen vallan asettamat väkivaltaiset rajat.

Toinen luento päättyy toteamukseen: ennen pääoma kykeni redusoimaan yksilöiden moninaisuutta johonkin orgaaniseen ja yhtenäiseen: luokka, kansa tai massa. Tänäpäin tämä prosessi on romahtanut, eikä se enää toimi. Moninaisuus pitää käsittää epäorgaanisena moninaisuutena, erilaisuuksiin perustuvana ja voimakkaana. Voidaan kuitenkin Negrin käsityksiä kritisoiden todeta – eikä kyseessä todellakaan ole järjen pessimismi – että pääoma edelleen kykenee tarjoamaan identiteettiä, valtion tuomaa suojaa ja kaikkea muuta, riistolla tietysti höystettynä, juuri sen vuoksi, että moninaisuutta ei ole saatu "redusoitua" luokaksi, luokkaorganisaatioksi ja vallaksi.

3.

Kolmannen luennon aiheena on sota ja rauha. Negrin tulkinnan mukaan käsitteet luokka, kansa ja kansallisvaltio eivät enää toimi uudessa postmodernissa kontekstissa. Suvereniteetin käsite joutuu myös ankaran kritiikin kohteeksi. Luennoitsijan mielestä globalisaatio tuhoaa modernin kansallisvaltion tilamääritelmät. Poliitiikan kenttää on siis keksittävä uudestaan ja suoritettava suuri dekonstruktio. Uudessa tilanteessa myös aikakäsite muuttuu totaaliseksi. Maailma on liikkuva ja joustava. Se ei toimi enää maataloustyön muuttumattoman tai teollisen työn toistuvan rytmin mukaisesti.

Modernin poliittisen ajattelun perusta oli kansallisvaltio, postmodernilla aikakaudella on taas lähdettävä liikkeelle globaalista yhteiskunnasta. Negri palaa historiassa taaksepäin ja analysoi kolonialismin ja imperialismien historiaa todeten, että nämä eivät olleet pelkästään taloudellisen riiston järjestelmiä vaan myös biovallan harjoittamista, jossa samalla kun riistettiin taloudellisesti, tuotettiin myös rodullisia ja kulttuurisia hierarkioita. Samalla kuitenkin se oli myös vastarintaa: kulttuurista autonomiaa ja taistelua. Hämmästyttävää kyllä Negri ei näe imperialismissa ja sitä vastaan nousuvassa vastarinnassa poliittista prosessia. Poliittinen momentti on kokonaan häivytetty taustalle. Samalla tavalla Negri näkee myös sosialistisen modernisaation: vaihtoehtoisena modernisaationa tai erilaisena modernisaation rakentumisena, eikä poliittisena prosessina. Negriä kritisoivasta näkökulmasta on taas vaikeaa irrottaa imperialismien ja kapitalistisen modernisaation vastustamista työväenliikkeen poliittisen liikkeen ja organisaation muodostumisesta: kommunismista. Negrin näkemys on kuitenkin täysin ymmärrettävissä hänen diskurssinsa kontekstissa: politiikalla ja suvereniteetilla ei voinut olla merkitystä imperialismien ja kolonialismin aikana, koska politiikalla – vallanotona – ei ole merkitystä nykyäänkään.

Negrin postkolonialistinen analyysi päättyy vetoomukseen, joka on erittäin outo hänen tekstikseen: valistuksen ajan "ratiota" on vastustettava biopoliittisella "ratiolla". Se yhdistää kehityksen ja sen hypoteesin niiden arvojen jälleensaavuttamiseen, tai affirmoimiseen, jotka liittyvät ulkoeurooppalaiseen yhteisöihin, sivilisaatiomuotoihin ja haluihin, joita länsimainen kulutuksen monopoli ei ole vielä alistanut. Melkoinen matka – eikä välttämättä oikeaan suuntaan – on kuljettu autonomian käsityksistä, joiden mukaan konfliktin korkein taso toteutuu aina kapitalistisen kehityksen korkeimmalla tasolla. Tasolla, jolla on mahdollista vaatia korkeinta mahdollista rikkautta. Tämä vetoamus on tulkittava ainoastaan siten, että koska poliittisella vallanotolla ei ole enää merkitystä, silloin on turvauduttava taisteluihin, jotka kyseenalaistavat kulutuksen malleja, kulttuurin muotoja ja kaikkea muuta, poislukien tietenkin poliittisen vallan ja väkivallan monopolin. Kaukana tosiaan ollaan autonomiasta...

Negrin mielestä globalisaation aiheuttama suvereniteetin kriisi johtaa siihen, että ainoa tapa kontrolloida yhteiskunnan dynamiikkaa on sota. Kun kaikki on kriisissä, ainoa suvereenin mahdollisuus on julistaa universaalinen poikkeustila. Toimenpide ei ole vallan "normaali poikkeus" sekasorron edessä, vaan yritys palauttaa vanhan mitattavuuden perustat, jotka perustuvat etuoikeuksiin ja vallan uusintamiseen. Tämä konsepti esitetään luennoissa hieman sekavalla tavalla, ja siitä jää vaikutelma, että ikkunasta poisheitetty Schmitt palaa pääoven kautta, oikein punaisella matolla. Suvereeni on siis poikkeustilasta päättävä, ero on vain siinä, että Negrin mielestä poikkeustila ei ole enää tilapäinen, vaan pysyvä, eli se ei ole enää poikkeus. Kriittisestä näkökulmasta on mahdollista tehdä hypoteesi, jonka mukaan poikkeustila on aina poikkeus, huolimatta sen kestosta ja sen intensiteetistä. Esimerkki on tässä paikallaan. Schmittiläinen poikkeustila tai sota oli tietenkin ajassa rajallinen, mutta samalla massamobilisaationa se kosketti aina kymmeniä miljoonia ihmisiä. Viisi vuotta kestävä toinen maailman sota vaati kymmeniä miljoonia kuolleita. Postmodernilla aikakaudella kymmenen vuotta kestävä globaali sota vaatii joitakin tuhansia kuolleita sotilaita. Postmoderni poikkeustila ei siis ole pysyvä koko väestölle, vaan äärimmäisen pienelle osuudelle siitä. Ero on siis melkoinen. Tätä eroa ei voi olla huomioimatta.

Negrin mielestä kapitalistinen sotatila ei kykene palauttamaan vanhaa tai perustamaan uutta järjestystä. Sota on eräänlainen jatkuva ja päättymätön tila. On kuitenkin mahdollista todeta, että poikkeustilan ajallinen jatkuminen ei sellaisenaan riitä määrittelemään sitä jotenkin "normaaliksi" tilaksi. Poikkeustilan ajallinen jatkuminen on osoitus suvereenin voimasta, eikä sen heikkoudesta. Negrin mielestä siis vallan edustama moderni ei kykene tuhoamaan postmodernin sekasortoa. Tarkoittaa tämä implisiittisesti, että moderni valta (kapitalistinen suvereniteetti) ja uusi sekasorto (imateriaalinen tuotanto) joutuvat elämään rinnakkain, koska vain dualismi on mahdollinen? Negrin vastaus on selvä ja puoltaa tämän rinnakkaiselon olemassaoloa. Leninistisesti voisi todeta, että jos vielä kerran on otettava käteen moderniteetin aseet, päästääkseen eroon modernista suvereenista, se on tehtävä. Samalla on tietenkin, taas kerran, todettava, että proletaarisen vallan olemassaolon syy on siirtymä kommunismiin. Unohtamatta tietenkään sitä tosiasiaa, että on vaikeaa puhua

immateriaalisen työn hegemoniasta silloin, kun tämä työ on pakotettu poliittisesti palkkatyösuhteeseen.

Negrin mielestä poikkeustilan rinnalla kulkee myös vallan illuusio siitä, että markkinoiden vapaa ja itsenäinen järjestäytyminen voi synnyttää uuden maailmanjärjestyksen. Negrin mielestä tämä on tietysti mahdotonta. Voimme todeta, että vapaat markkinat ja poikkeustila ovat tosiasiallisesti toteutuvia ilmiöitä, joilla kapitalistien luokka komentaa yhteiskuntaa ja joita vastaan on asetettava muutakin kuin teoreettinen väittämä, että ne eivät toimi suvereniteetin ykseyden palauttajina. Sotaa käydään ja vapaat markkinat toimivat: ne eivät välttämättä synnytä globaalia suvereniteettia, mutta miksi niiden pitäisi sellaista synnyttää, jos kansallisvaltioihin ja "suuriin tiloihin" perustuva järjestelmä, "globaalicompoundeilla" vahvistettuna, toimii?

Negrin mielestä kapitalismin tavoite on rakentaa uutta järjestystä, joka perustuu:

1. rajojen katoamiseen,
2. kansainvälisen oikeuden katoamiseen,
3. toiseuden dominointiin.

Aloitetaan kritiikkimme kohdasta a): Kapitalismi kykenee hallitsemaan rajoja. Siirtolaisuus on ilmiö, joka on kapitalistien kontrollissa johtuen kommunistien kykenemättömyydestä politisoida kyseistä ilmiötä. Sen poliittinen hallinta on luovutettu yhtäältä identitaarisille voimille, toisaalta kapitalismin ylistäjille. Kohdasta b) voidaan todeta: "Jus Publicum Europaeum" on kriisissä. Sen olemme lukee 50 vuotta sitten Schmittin *Nomos*-kirjasta. Tiedämme, että uusi poliittinen tila ei ole enää kansallisvaltio, vaan Grossraum. Saman kirjan ansiosta tiedämme kaiken mahdollisen humanitaarisesta sodasta. Tiedämme myös, että Negrin esille nostattama ongelma poliittisesta edustuksellisuudesta on erittäin kiinnostava. Tarvitseeko kapitalistinen valta globaalia edustuksellisuutta, vai onko olemassa oleva tilanne toimiva? Negri esimerkiksi kritisoi niitä näkemyksiä, jotka vastustavat Eurooppaa ja ankkuroituvat kansallisvaltioon väittäen, että kansallisella tasolla joitain poliittisia päämääriä on ehkä saavutettavissa. Negrin mielestä toiminnan taso on aina globaali ja siksi puhuminen kansallisvaltion tilasta on syvällisesti taantumuksellista. Asiasta on helppo olla samaa mieltä, mutta samalla tapa, jolla asia esitetään, tekee myös Euroopasta – Grossraumista – taantumuksellisen tilan, koska sekään ei välittömästi katso globaaliin tasoon, ja tätä on vaikeaa hyväksyä. Poliitiikka on aina rajatun alueen hallintaa, ja rajatun tilan kieltäminen on politiikan kieltämistä. Tämä aspekti on keskeinen. Rajattomuuden apologia ja moninaisuuden apologia ovat reaali-politiikan tasolla äärimmäisen vaarallisia ilmiöitä, koska niiden avulla manataan pois politiikka toiminnan näyttämöltä. Kohdasta c) voimme todeta, että Negrin mielestä uudet kansalais-, poliittiset ja kumoukselliset liikkeet ovat alttiita kapitalistiselle rekuperoinnille, mutta toisaalta ne operoivat mitan ulkopuolella. Ne ovat mittaamattomia, joten ne kykenevät aina tuottamaan uusia elämisen horisontteja, uusia inhimillisyyden käsitteitä. Tämä ei kovin paljon lohduta, jos vastassa on kuitenkin aina vain sama vanha aseistettu moderni suvereeni... puhumattakaan tunnereaktioista, joita herättää termi "inhimillisyyden käsite". Kolmannessa luennossa poliittiset erot alkavat muotoutua selkeästi.

4.

Neljännän luennon aihe on yhteinen-kategoria. Tämä sijoittuu – Negrin tulkinnan mukaan – julkisen ja yksityisen vastapuolelle. Kategorian esille nostaminen luennossa johtuu halusta löytää termi, joka kritisoi sekä kapitalistista yksityistä että sosialistista tai valtiollista julkista. Yhteinen-kategoria on moninaisuuden toiminnan peruskonnotaatio. Yhteinen on tapa, jolla moninaisuus tuottaa ja jolla se organisoituu. Yhteinen tarkoittaa myös, että tuotantoprosessissa yksityisen ja julkisen kiinteän pääoman merkitys (esimerkiksi koneiden muodossa) on dramaattisesti laskenut, ja taas työvoiman yhteisen kooperaation merkitys on korostunut. Silicon Valley ei ole koneiden vaan aivojen keskittymä, maailman tuottavin lokaatio. Tällaisessa kontekstissa työvoima on autonominen pääomaan

nähdessä. Työvoiman tuottavuus ei ole kiinni pääomainvestoinnista koneiden muodossa, vaan yhteiskunnallisesta investoinnista aivojen yhteistyön tasolla. Yhteinen on myös kaikki se, mitä työvoima tuottaa itsenäisesti – ja yhteisesti – ilman kiinteää pääomaa.

Negrin esittämät väitteet ovat aivan varmasti totta, mutta on silti muistettava, että sijoitetun pääoman minimointi on aina ollut yksi kapitalistisen tehokkuuden mittareista, yksi sen sisäisistä tendensseistä. Pääomainvestointia reduceiva prosessi on siis myös ollut kapitalistisen intressin mukainen. Pääomaa on oikeasti kiinnostanut ainoastaan tuoton yksityisen haltuunoton takaaminen valtiokoneiston avulla. Negrin mukaan yhteinen ei ole pelkästään tuotantoprosessin tulos, sen "output", vaan ennen kaikkea yhteinen on tuottava toiminta, "input". Tuotanto on yhteinen, mutta kapitalistisessa yhteiskunnassa haltuunotto on aina yksityinen tai julkinen. Negri kritisoi erottelua yksityisen ja julkisen välillä ja asettaa vastakkain parin yksityinen/julkinen ja yhteinen. Kapitalismi sen nykyisessä kehityksessä – italialaisen teoreetikon mukaan – ei kykene tuottamaan julkisella ja yksityisellä tasolla vaan hyväksikäyttää pelkästään yhteistä tuotantoa. Negri painottaa vielä, miten yhteinen on jotain aivan muuta kuin "yhteisö" tai "julkinen tila".

Samassa yhteydessä Negri korostaa, miten moninaisuus kykenee tuottamaan yhteistä palvelua. Se on jotain aivan muuta kuin valtion myöntämä julkinen palvelu. Yhteinen palvelu on moninaisuuden tuottamaa, ei valtion tai yrityksen. Se ei ole kolmas tie, vaihtoehto julkiselle ja yksityiselle palvelulle, vaan toinen tie yksityisen/julkisen jälkeen. Sama periaate koskee finanssikapitalismin kehitystä. Marx kutsuu nimellä "kapitalismin sosialistinen vaihe" historiallista tilannetta, jossa syntyy julkisten osakeyhtiöiden juridinen muoto. Nykyistä vaihetta, jossa finanssiprosessit ovat yhteisiä, Negri kutsuu nimellä "pääoman kommunismi". Negrin mielestä kapitalistisesta näkökulmasta vain finanssi antaa mahdollisuuden mitata riistoa ja sen tuottavuutta. Negri kutsuu tätä mittaamisen yritystä illuusioksi ja väittää, että vielä suurempi illuusio on usko komennon poliittiseen voimaan, joka muka kykenisi kontrolloimaan yhteiskunnallisia prosesseja. Kriittisestä näkökulmasta taas kerran tuntuu, että toivottu tilanne ja todellisuus sekoittuvat. Tietenkin negriläiset premissit ovat olemassa olevia, mutta lopputulos on edelleen yhteiskunta, jota kapitalismi komentaa sen poliittisella vallalla ja jossa tuotannollinen ylijäämä on kapitalistien haltuunottama.

5.

Viidennessä luennossa Negri keskittyy kritisoimaan eräiden postmodernien filosofien käsityksiä. Teoreettinen peruslähtökohta on politiikan autonomian kritiikki. Hänen mielestään nämä filosofit eivät kykene ymmärtämään postmodernin substanssin välittömästi poliittista – tai paremminkin sanottuna "antipoliittista" - luonnetta. Poliittikka ei ole absoluuttinen synteesi, koska se käynnistää aina vastarinnan strategioita ja uusia valtasuhteita, ja tämän vuoksi postmodernit konfliktit ovat merkittäviä, juuri niiden loputtoman luonteen takia.

Lyotard, Baudrillard ja Virilio näkevät – Negrin tulkinnan mukaan – että kapitalismi on kolonialisoinut ihmiselämän, yhteiskunnan ja historian. Kapitalismi on alistanut kaiken. Mitään ei ole enää tehtävissä. He hyväksyvät tapahtuneen, eivätkä kykene kulkemaan ulos puhtaasti deskriptiivisestä ulottuvuudesta. Heidän filosofiassaan perinteinen objektivistinen marxismi alistuu moderniin uuskapitalistiseen ideologiaan. Samanlainen ilmiö, joka on todettavissa – Negrin mielestä – myös Debordin tuotannossa. Negri korostaa, miten unohtuu kokonaan se tosiasia, että valta synnyttää aina vastarintaa. Ainoa tie, joka jää edellä mainituille filosofeille, on ajan ulkopuolella sijaitseva yksilöllinen esteettinen kokeileminen. Pako kapitalismista on siis – näiden filosofien tapauksessa – aina yksilöllinen, yksinäinen ja piileskelevä. Negrin mielestä Rorty ja Vattimo edustavat samanlaista ajattelua, vahvistettuna vielä sillä, että he eivät edes kritisoineet kapitalistista kehitystä. He ovat kapitalistisen ajattelun edustajia, biovallan palvelijoita.

Luhmann, Habermas ja Rawls ovat ymmärtäneet modernin ja postmodernin välisen murtuman ja pyrkivät uudelleen rekonstruoimaan ja vahvistamaan valtioteoriaa. Heidän keskeisin problematiik-

kansa liittyy siihen, miten on mahdollista antaa todellinen poliittinen muoto julkiselle mielipiteelle. Miten siis antaa julkiselle tilalle eettinen muoto ja miten vahvistaa yhteiskunnan, valtion ja poliittisen edustamisen demokratisointia. Nämä filosofit edustavat selvästi vasemmiston ja vihreiden poliittista projektia. Heidän päämääränsä ei ole kapitalistisen yhteiskunnan tuhoaminen, vaan sen vahvistaminen demokratisoinnin kautta.

Agamben ja Derrida pyrkivät ulos maailmasta, joka on täydellisesti alistettu pääomalle. Heidän tiensä kulkee kuitenkin reunamilla, marginaalissa. He eivät ymmärrä moninaisuuden hegemoniaa. Negri antaa heille arvoa, koska he ovat löytäneet tilaa, jossa vastarinta todellisuudessa tapahtuu, mutta he eivät kykene täyttämään tätä tilaa muuten kuin marginaalin, eikä hegemonian, merkityksillä. Toiset teoreetikot – kuten Virno – taas pyrkivät – Negrin mielestä – rekonstruoimaan käyttöarvon naturalistista kenttää, tietynlaisella minimalistisella chomskylaisella tavalla. He siis rakentavat vaihtoehtoisia poliittisia projekteja, mutta nämä projektit eivät kulje – tai halua kulkea – hegemonian tietä.

Negrin mielestä on mahdollista tuhota filosofinen relativismi ja tuottaa subjektiivisuutta. Postmodernissa tämä kaikki tapahtuu täydellisessä immanensissa yhteiskunnassa, joka on reaalisesti alistettu pääomalle. Tällaisessa tilanteessa on vielä yksi käyttökelpoinen marxilainen kategoria: käyttöarvo, käsitettynä vastarintana, taisteluna ja elämisen muotojen jatkumisena. Käyttöarvo on moninaisuuden tapa olla itsensä vuoksi. Käyttöarvo on se kaikki – materiaallinen ja immateriaalinen – jota moninaisuus tuottaa itselleen. Negrin mielestä tätä työn ja elämän uusintamisprosessia ei saa nähdä heideggerilaisella tavalla. Tavalla, jossa se ei kykene tuottamaan – elämän uusintamisen välineiden tuottamisesta huolimatta – merkityksiä ja uusia avauksia. Negrin maailma – moninaisuuden käyttöarvojen maailma – on erilainen kuin maailma, jota postmodernit filosofit kuvaavat. Se on maailma, jossa elää edelleen mahdollisuus muuttaa sitä.

Todennäköisesti juuri tämä heideggerilainen käyttöarvon käsite on avain myös kriittiselle kannalle. Moninaisuuden toiminta on merkityksetöntä ilman sellaisen elämisen tahdon ilmaisua, joka muuttuu politiikaksi, päätökseksi. Negrin mielestä käyttöarvojen tuottaminen on välittömästi merkityksien tuottamista. Vaihtoehtoisesti me voimme kuitenkin ajatella, että vain päätös, poliittinen teko, voi antaa merkitystä toiminnalle, joka vaikkakin se on itsensä vuoksi – moninaisuuden uusintamisen vuoksi – myös pääoman uusintamista. Moninaisuuden käyttöarvojen tuottaminen, moninaisuuden uusintaminen, uusintaa myös kapitalistista tuotantosuhdetta, ilman poliittista – autonomista – päätöstä tuhota vihollista ja rakentaa proletarisen vallan ykseyttä.

6.

Kuudennessa luennossa Negri kuvaa antagonismin muotoja postmodernilla aikakaudella. Luennessa käytetään erityisesti kategorioita erilaisuus, separatismi, vastarinta, exodus ja metamorfoosi. Negrin antama antagonismin määritelmä pohjautuu Deleuzen vuonna 1968 kirjoittamaan kirjaan *Différence et répétition* ("Ero ja toisto"). Kirja korostaa ontologisen prosessin sisällä erilaisuuden merkitystä toistoa vastaan ja singulariteetin merkitystä universaalia abstraktiota vastaan. Deleuzen mielestä – toteaa Negri – siitäkin huolimatta, että elämä on alistettu kapitalismille, on olemassa myös subjektiivista toimintaa, joka myös muokkaa todellisuutta. Vastarintaa harjoittava subjekti tuottaa merkityksiä siinä missä valta. Negrin mielestä Foucault lähtee liikkeelle Deleuzen työn tuloksista ja näkee, miten hetkellä, jolloin valta kytkeytyy kaikkiin yhteiskunnallisiin prosesseihin, vanha luokkadualismin muoto ja sen rakenteet kaatuvat. Muodostuu valta, joka on paljon hienostuneempi, tehokkaampi ja näkymättömämpi ja joka kohtaa kaikkialla antagonismia, jolla on juuri samat piirteet. Onko tällaisessa tilanteessa, kysyy Negri, enää keskeistä paikkaa politiikalle, vai onko politiikka paikaton sen vuoksi, että se on kaikkialla?

Kaikkialle leviävälle vastarinnalle – Negrin mielestä – ei pidä muodostaa korporatiivista tai identiteettiin sidottua perustaa, vaan on ymmärrettävä sen jatkuvasti muuttuvaa luonnetta ja muotoa.

Moninaisuuden vastarinta on radikaalilla tavalla immanenttia, ja siksi se kieltäytyy vallasta, sen ykseydestä ja synteestä. Negrin mukaan separatismi on ensimmäinen askel postmodernin vastarinnan tiellä. Feminismi ja italialainen operaismi määrittävät uuden partikulaarisen horisontin vailla universaalia ykseyttä – vailla yleistä intressiä. Naisilla ja miehillä tai pääomalla ja työläisillä ei ole yhteistä intressiä, siksi separatismi. Jotta separatismista tulisi tuottavaa, Negrin mielestä kuitenkin pitää kieltää – erilaisuuden kategorian kautta – alkuperäinen identiteetti (naisena tai työläisenä oleminen). Tämä eroaminen alkuperäisestä identiteetistä tuottaa exoduksen. Negri toteaa tässä yhteydessä, että maailma on liian raskas, jotta sen voisi räjäyttää ilmoille yhdellä iskulla. Maailma on liian monimutkainen, jotta voisi ylläpitää illuusiota, että on olemassa valloittettava talvipalatsi. Tämän vuoksi pitää kulkea pois exoduksen tiellä ja rakentaa uusia elämän ja erilaisuuden muotoja.

Tässä yhteydessä – kriittisesti ajatellen – on kuitenkin todettava, että autonomia ja feminismi ovat aina pyrkineet tuottamaan poliittisia synteesejä. Ovat aina – ainakin siinä kontekstissa, josta Negri kirjoittaa – pyrkineet valloittamaan talvipalatsia. Negrin kuvaamaa prosessia ei ole todellisuudessa ollut olemassa. Viime kädessä, myös radikaaleimmissa työläisten tai naisten keskusteluissa, on palattu, ei exoduksen, vaan vihollisen tuhoamisen tielle. Negrin kuvaama exoduksen prosessi on tosiasiallisesti ollut vain sellaisten yksilöiden tie, jotka ratkaisevalla hetkellä ovat kieltäytyneet kollektiivisista poliittisen päätöksen ja vihollisen tuhoamisen prosesseista ja ilman eksplisiittistä tahtoa ajautuneet – eräänlaisen ajopuuteorian mukaisesti – exoduksen tielle. Liian usein exodus on vain väistöliike.

Luennossa Negri huomioi moninaisuus-käsitettä kritisoivia näkemyksiä. Sivuhuomautuksena on mahdollista todeta, että näitä kriittisiä näkemyksiä olisi varmasti syvennettävä. Macherey epäilee moninaisuuden kykyä rakentaa yhteistä päätöstä ja tulevaisuuden perspektiiviä. Balibar ei tunnusta moninaisuutta antisysteeminä voimana. Laclau ja Ranciere väittävät, että moninaisuuden käsite on vailla poliittista ulottuvuutta, ja se ankkuroituu vain olemassa olevaan taloudellis-tuotannolliseen rakenteeseen. Näihin positiiohin on varmasti perehdyttävä, mutta silti tunne on se, että Negrin analyysi on täysin oikea, mutta hänen tuottamansa synteesi ekstremisoi liikaa vapautumisen prosessien spontaanisuutta, ja siten ei kykene rakentamaan poliittista ontologiaa, joka rakentaisi työväen poliittista organisaatiota ja valtaa.

Negrin mielestä exodus on metamorfoosia. Se muuttaa sen subjektia ja sitä ympäröivää maailmaa. Negri käyttää siirtolaisuusliikkeiden esimerkkiä. Nämä muuttavat moninaisuuksia ja maailmaa. Valtavat liikkeet, jotka pystyvät tuottamaan maailman yhteistä polkua. Territoriaalisilla ja deterritorialisoituvilla liikkeillä on merkitys, jota marxilaisuus ei ollut ymmärtänyt. Tässä yhteydessä on varmasti helppo todeta – taas kerran kriittisestä näkökulmasta – että siirtolaisuusliikkeiden suurin ongelma on ollut niiden täydellisessä kapitalistisessa rekuperoituvuudessa. Liike sellaisenaan, sen spontaanisuudessa, ilman poliittista synteesiä, ei ole tuottanut vapaita kollektiivisia subjekteja, vaan pelkästään vapaita yksilöitä, jotka ovat kuin entisajan yksityiset subjektiivisuudet: parhaassa mahdollisessa tapauksessa he ovat vapaita solmimaan juridisia suhteita, jotka legitimoivat heidän riistoaan palkkatyösuhteen kautta. Kumouksellisten liikkeiden olisi tietenkin pitänyt liikkua antagonismin tasolla, joka kyseenalaistaa kapitalistista valtaa, käyttäen siirtolaisten liikkuvuutta. Kuitenkin hyvin usein interventio siirtolaisuuden piirissä on saanut humanitaarisia piirteitä. Ei ole haluttu päättää vallasta ja siirtolaisuuden sisällöstä, vaan on vaadittu vain yleisiä inhimillisiä oikeuksia tai eletty vain oletuksissa, että spontaani rajoja rikkova liikkuvuus on itsessään kumouksellista.

7.

Seitsemännen luennon aiheena ovat oikeus vastarintaan ja konstitutiivinen valta. Negri esittää, että kapitalistisessa yhteiskunnassa subjektiivinen oikeus esiintyy aina kahdessa muodossa. Ensimmäinen muoto ovat yksilön oikeudet turvallisuuteen, lain tasaveroiseen kohteluun ja omistamiseen. Toinen subjektiivisen oikeuden muoto liittyy yksilön oikeuteen poliittiseen vapauteen ja oikeuteen osallistua poliittiseen järjestelmään ja demokratiaan. Negrin mielestä moninaisuuden oikeudet taas

ovat aina kollektiivisia eivätkä subjektiivisia. Ne ovat yhteisen harjoittamista, eivät yksilön oikeuksia.

Negrin mielestä – teesi, jonka hän on useasti aiemminkin esittänyt – muodollisen, eli institutionaalisen, ja materiaalsen, eli reaalisen, konstituution välillä vallitsee aina jännite. Subjektiiviset oikeudet tunnustetaan tai kielletään, laajennetaan tai kavennetaan vastarinnan ja vallan välisen voimatasapainon suhteista riippuen. Negrin mielestä hegemoniaproblematiikka liittyy tähän. On merkillepantavaa, että hegemoniaproblematiikka nähdään Negrin teoriassa suhteen tuloksena eikä suhteen murtumana, voimatekona. Subjektiivisen oikeuden keskeisin piste on ollut kansalaisuuskäsite. Kansalaisuuden kautta yksilön poliittiset oikeudet on istutettu tiettyyn määriteltyyn poliittiseen tilaan. Perustuslaillinen ja kansallinen malli ajautuu kriisiin globalisaation, työn muuttumisen ja siirtolaisuuden edessä. Negrin mielestä on myös tärkeää erottaa demokratia-termin kaksi muotoa: demokratia kansallisena hallintana ja demokratia ruohonjuuritasolta nousevana vapauden ja oikeudenmukaisuuden vaatimuksena. Negrin mielestä postmodernilla aikakaudella vanha malli, joka pyrki yhdistämään hallinnan ja vapauden vaatimuksia, eli konstitutiivista voimaa ja institutionaalisuutta, ei enää toimi. Johtopäätös, joka on eräällä tavalla oikea mutta joka ei ole koherentti Negrin aikaisempien lausuntojen kanssa, vallan ja vastarinnan välisestä suhteesta. Jos suhde ei enää toimi, eikö silloin ole selvää, että valta perustuu ainoastaan suvereenin päätökseen, poikkeustilaan ja vihollinen/ystävä -asetelmaan?

Kriittisesti tarkasteltuna voidaan todeta, että konstituoituneen ja konstitutiivisen voiman välinen suhde on aina perustunut viime kädessä konstituoituneen vallan reaaliseen – materiaaliseen – voimaan. Konstituoitunut valta ei siis koskaan ole ollut pelkkä passiivinen tekijä, vaan aktiivinen subjekti, joka on kyennyt vaaran hetkellä päättämään poikkeustilasta, välittämättä konstitutiivisen voiman tasosta. Se on toiminut melkein aina. Onneksi meillä on myös esimerkkejä konstitutiivisen voiman voitoista – punainen lokakuu ennen kaikkea – hetkistä, jolloin suvereniteetti on siirtynyt uuden ruhtinaan käsiin. Tosiasiallisesti on mahdollista väittää, että konstitutiivisen ja institutionalisoituneen vallan välinen suhde on aina vihollisuussuhde, ystävä/vihollinen-asetelma. Se ei ole vuorovaikutusta, eikä dialektiikkaa tai keskustelua.

Oikeus poliittiseen edustukseen on ollut Negrin käsityksen mukaan yksilön subjektiivinen perusoikeus. Hänen mielestään moninaisuuden aikakaudella on erittäin tärkeää löytää sellaiset poliittiset ilmaisumuodot, jotka ylittävät yksilön poliittiseen edustuksellisuuteen perustuvia rakenteita. Toisin sanoen löytää kollektiivisen toiminnan muotoja, jotka saamatta autoritaarisia muotoja samalla rakentavat itsekontrollin mekanismeja, jotka pitävät jatkuvasti avoimena konstitutiivista prosessia. Taas kerran – Negriä kritisoidessa – on todettava, että konstitutiivisia prosesseja on välttämätöntä sulkea tiettyihin poliittisiin muotoihin. Työväestön tietä kohti kommunismia on tietysti avattava, mutta tämän tien avaaminen kulkee aina kapitalistisen luokan tien sulkemisella. On painotettava, että tässä puhutaan poliittisista, eikä esimerkiksi taloudellis-tuotannollisista muodoista.

Negrin mielestä kapitalistinen järjestelmä koostuu hallinnosta, verotuksesta, rahapolitiikasta, sotilaskoneistosta, mediasta ja repressiokoneistosta. Näiden osa-alueiden välinen suhde ohjaa kapitalistista demokratiaa. Onko mahdollista – kysyy Negri – ajatella toisenlaista demokratiaa, irrallaan näistä kapitalistisista järjestelmän osista? Negrin vastaus on ilmeisesti positiivinen. Vaihtoehtoisesti on mahdollista todeta, että kommunismia ei ole mahdollista ajatella irrallaan kapitalistisesta koneistosta, sen tuhoamisesta siis, ja että kommunismia ei ole mahdollista ajatella irrallaan suvereniteetikoneistosta, jonka tehtävänä on taata proletarisen kommunistisen vallan ykseys.

8.

Kahdeksannessa luennossa Negri syventää suvereniteettiin liittyviä аспектеja ja asettaa vastakkain kaksi käsitettä: "demokratia" ja "absoluuttinen demokratia". Klassisessa poliittisessa ajattelussa hallitaan aina ykseyden nimissä. Ilman ykseyttä valtiota ei voi olla olemassa. Negrin mielestä

Bodin ja Hobbes ovat tämän klassisen politiikan perusteoreetikot.

Liberalismi on usein kritisoinut tätä reduktiota ykseyteen ja pitänyt klassisen politiikan demokratia-käsitettä mystifioivana. Liberalismista huolimatta nykyinen kapitalistinen demokratia ei ole muuta – Negrin käsityksen mukaan – kuin väkivallan valtaa, joka redusoi ykseyteen yhteiskunnan erot ja monimuotoisuudet. Käytännössä – käytännön poliittisena proseduurina – tämä on tarkoittanut, kapitalismin aikakaudella, moninaisuuden muuttamista kansaksi. Moninaisuudelle on siis rakennettu yksi yhteinen reduktio, ja tämä on alistettu valtiolle. Tasavaltalaisuus, siis Ranskan ja Yhdysvaltojen vallankumouksien yhteydessä syntynyt poliittinen suuntaus, ei ole Negrin mielestä kritisoinut klassista demokratiakäsitettä, vaan on muuttanut pelkästään klassisen kaikkien tahdon yleiseksi tahdoksi. Negrin mielestä erityisesti Schmitt on osoittanut, miten demokratia on aina valmis kääntymään poikkeustilaksi. Tähän voidaan lisätä, että juuri Schmitt pyrkii rakentamaan sellaisen toimintamallin, joka kykenee ylittämään porvarillisen liberalistisen demokratian ja parlamentarismen, asettamalla keskelle poliittista välineistöä sellaiset käsitteet kuin päätös, asetetus (eikä laki), poikkeustila, enemmistöpalkinto ja niin edelleen, mikä näyttäisi olevan erittäin suosittua tällä hetkellä. Se on välineistö, jonka pitäisi tulla tutuksi myös kommunisteille, absoluuttisen demokratian idealististen unelmien sijasta.

Negri lisää, että asioita ovat monimutkaistaneet valtion kansalliset piirteet, jotka ovat estäneet pehmeämmän, jatkuvamman ja yhteisemmän demokratiakäsityksen kehittymistä. Tämä aspekti on tietenkin erittäin tärkeä, koska siinä viitataan epäsuorasti valtioon, jolla ei olisi ollut kansallisvaltion piirteitä. Negri viittaa tässä ilmeisesti alkuaikojen Neuvostotasavaltojen Liittoon. Negrin mielestä valtiorakenne elää postmodernilla aikakaudella syvällisintä ristiriitaa. Juuri niillä hetkillä, kun sen pitäisi olla vahvimillaan – poikkeustilassa – se on paradoksaalisesti heikoimmillaan, koska juuri silloin se loukkaa yhteisiä vapauden tiloja ja synnyttää uutta vastarintaa. Kriittisesti tarkasteltuna asia on varmasti tulkittu juuri oikealla tavalla: suvereeni on julistettu poikkeustilassa. Samalla suvereenikin tietää, että yhteiskunta ei voi elää ikuisessa poikkeustilassa. Ratkaisu ei kuitenkaan ole Negrin tarjoamassa jatkuvassa jännitteessä, joka vallitsee konstituoituneen ja konstituoituvan vallan kesken. Ratkaisu on juuri poikkeustilassa itse. Ainoastaan sellaisella teolla, joka konstituoivat vallan, voi konstitutiivinen valta voittaa. Ainoastaan julistamalla poikkeustilan ja proletariaatin vallan on mahdollista kulkea ulos loputtomasta kapitalistisen vallan suosta.

Suvereenisuus – jatkaa Negri – on kulkenut poikkeustilasta rajoittamattomaan sotatilaan. Sotatilaan, jossa sodan harjoittamisen lisäksi suvereeni akkumuloi itselleen kaiken mahdollisen biovallan. Yksikään tekijä siis ei ole enää kapitalistisen vallan ja kapitalistisen tuotannon ulkopuolella, eikä siten voi ruokkia enää vastarinnan ja vallan välistä dynamiikkaa. Suvereniteetin käsite siis räjähtää ilmoille. Siitä tulee pelkkää transsendenssia, eli se poissulkee kaiken elävän ja dynaamisen. Negrin mielestä suvereniteetin kriisi on juuri tässä: kriisi syvenee ja vastarinta laajenee. Imperiumin on tällaisessa tilanteessa pakko turvautua hallintaan – "governance" – eli sen on kontrolloitava ja institutionalisoitava jokaikinen konflikti. Negri kysyy – ehkä paljastaen oman poliittisen projektinsa – onko mahdollista, että absoluuttinen demokratia toteutuisi juuri governance-ilmion tasolla.

Tämä teoreettinen siirtymä, tämä diskurssin asettaminen uudelle kentälle on hämmentävä. On vaikeaa ymmärtää tässä yhteydessä "governmentin" ja "governancen" välistä eroa. Oikeastaan oleellisin ero on siinä, että governance on eräänlainen "prosessi ilman subjektia". Tämän vuoksi Negri ajattelee juuri niin, että "governance"-tasolla on mahdollista toteuttaa absoluuttista demokratiaa. Juuri niissä solmukohdissa, joissa paikallinen mikrotason hallinta toteutuu. Asiaa kriittisesti tarkastellen ei voi syntyä muuta kuin epäily projektin mielekkyydestä, jos aina ja ikuisesti governancen päälle päälle, hiuskarvan varassa, leijuu suvereniteetin miekka. Tuntuu siltä, että diskurssi palaa aina siihen yhteen asiaan: suvereniteetin ykseyteen.

Negri on sitä mieltä, että vallan taustalta ei löydy metafysiikkaa, "arkanaa", mysteeriä ja voiman delegointia. Tämän vuoksi moninaisuus pystyy rakentamaan toimivia ja tehokkaita vallan välineitä.

Nämä välineet muodostuvat aina toiminnan hetkellä ja toiminnan sisällä. Ne eivät tule koskaan ennen toimintaa, koska myös politiikka on inhimillistä toimintaa. Väittämät, jotka kieltävät vallan metafysiikan ja sen "arkan" ovat tässä yhteydessä epärelevantteja, koska argumentti vaatisi erittäin paljon syventämistä. Osittain tätä syventämistä on myös suoritettu. Mutta aivan varmasti asian ympärillä ei voi vallita yksimielisyyttä. Siksi on todettava, että – varsinkin nykyisessä tilanteessa – vallan "arkanaa" ja sen salaisuuksia – ei todellakaan voi olla ajattelematta. Samalla tavalla on mahdollista myös todeta, että kokemukset osoittavat, että hyvin usein päätös asioista on tullut ennen asioita. Poliitiikka on välillä tuntunut ihmeiden kentältä, tahdon toiminnalta, päätöksen toteuttamiselta. Poliitiikka on tuntunut salaliitolta.

Negrin mielestä täydellisessä immanenssissa toimiva moninaisuus on nyt hegemoninen. Vastarinta muuttuu myös rakentamiseksi. Valta on siis moninaisuudella. Negrin mielestä tämän tosiasian toteaminen – Imperiumin aikakaudella – tapahtuu myös monitasoisesti juridisella kentällä. Moninaisuuden luokkataistelua on siis nyt harjoitettava governance-kontekstin sisällä. Vaihtoehtoisesti voisi myös todeta, että proletariaatin luokkataistelua on nyt harjoitettava poliittisen vallan, suveriniteetin ja poikkeustilan kontekstin sisällä.

9.

Yhdeksannen luennon aiheet ovat päätös ja organisaatio. Negrin mielestä monet kirjoittajat ovat kyseenalaistaneet moninaisuus-käsitteen poliittisen ulottuvuuden, vaikkakin kenties ovat hyväksyneet sen fenomenologisen olemassaolon, juuri kuten esimerkiksi tässä kirjoituksessa. Miten moninaisuus – kysyy Negri – voi muuttua poliittiseksi subjektiivisuudeksi, päättää ja komentaa? Voiko moninaisuudesta tulla "antisysteeminen" voima á la Wallerstein? Miten on mahdollista rakentaa yhteistä päätöstä lähtemällä liikkeelle eroista?

Negrin mielestä on ensinnäkin sanottava, että päätös ei ole yksilöllisen tahdon teko. Se ei ole yksinkertainen käyttöväline vaan valtava koneisto, jota vain yhteiset realiteetit pystyvät hallitsemaan. Asian ydin on – hänen mielestään – miten on mahdollista määritellä päätös moninaisuuden yhteisenä ilmaisuna eikä ykseyden tahtona.

Moninaisuuden päätöksen muodostamisprosessin kuvaamisessa Negri keskittyy neljään vaiheeseen:

1. feminismi osoittaa, että kulkeminen eron suuntaan on osoitus erilaisuuden rakentamisesta, eikä uusien identiteettien rakentamisesta. Separaatio kulkee siis kohti yhteisen singulariteettia, eikä universaalia.
2. Jokainen teko tavoittelee hegemoniaa, mutta – päinvastoin kuin luullaan poliittisen ajattelun traditiossa – hegemonia on yhteinen.
3. On olemassa suhde subjektivisaation, historiallisten olosuhteiden, singulariteettien, erojen ja yhteisen välillä.
4. Ei ole totta, että organisaatiota ei voi olla olemassa perinteisten puoluemuotojen ulkopuolella. Samanaikaisesti on kuitenkin todettava, että puolueet ja edustuksellisuus – kun ne ovat olleet todellisia konstitutiivisia voimia – ovat joskus onnistuneet "edustamaan" yhteistä päätöstä.

Negrin kuvaama prosessi muistuttaa hyvin paljon vuosikymmenien takaisia "autonomia operaia"-projekteja. Niissä prosessi kulki seuraavien askelten kautta: autonomia, organisoituminen, aseellinen taistelu ja vallankumous. Negrin nykyisestä ehdotuksesta puuttuvat kolme viimeistä momenttia. Jotenkin kaikki jää kesken. Tietenkään 2000-luvun Eurooppa ei ole 1970-luvun Italia, ja siksi

kukaan ei varmasti ehdota tässä ja nyt aseellista taistelua ja vallankumousta. Ehkä kuitenkin Negrin poliittinen ehdotus jää puolitiehen, koska juuri politiikalle tyypillinen ja ominainen piirre, ystävä/vihollinen-asetelma on häivytetty. Jäljelle jää loputon kehä.

Negri jatkaa luentoaan painottamalla, että emme voi katsoa kapitalistista kehitystä yksipuolisesti ja monokraattisesti, vaan meidän on ymmärrettävä niitä voimia, jotka toimivat kapitalistisen kehityksen sisällä. Taas kerran viaton ilmaisu, joka voi tarkoittaa myös, että kapitalistisen kehityksen sisällä voi olla voimia, jotka ovat potentiaalisia liittolaisia moninaisuudelle. Mitkä nämä voimat ovat? Miksi jättää niitä nimeämättä? Ehkä vastaus on monille ihan selvä. Tiedossa on, mitä Negri tarkoittaa. Onko silti tämä tie enää kuljettavissa?

Negri erottaa kaksi tapaa organisoitua: institutionaalinen ja konstitutiivinen. Hänen mielestään konstitutiivinen valta toimii aina instituutioiden läpi. Toiminnassa institutionaalisuuden piirissä on aina vaarana historiallisen liikkeen pysähtyminen. Toiminnassa on siis aina ymmärrettävä vallan kahta momenttia – konstituoitunut ja konstitutiivinen – joita ei ole mahdollista kieltää. Negrin mielestä päätös on aina se voima, joka tuhoaa pysähtyneisyyden. Tässä vaiheessa varmasti on jo selvinyt Negrin ajatuksen pyrkimys: poliittisen toiminnan pitää tapahtua kahdella tasolla (institutionaalinen ja ei-institutionaalinen), ja instituutioiden ulkopuolisen toiminnan on aina pidettävä rekuperointikone käynnissä. Tuttu hyvä taktiikka, voisi sanoa. Mutta äärimmäisen huono strategia – on lisättävä, koska tällainen taktiikka ei pyri koskaan viemään konfliktia päätökseen, eliminoimaan vihollista poliittiselta näyttämöltä.

Selvennyksen vuoksi Negri päättää yhdeksännen luennon toteamalla, että on kiellettävä kaikki vastavalta-käsitteeseen liittyvä ajattelu. Hänen mielestään on ajateltava ainoastaan konstitutiivista voimaa. Vallankumouksissa siis kaikki lähtee liikkeelle yhteiskunnallisista suhteista. On siis ymmärrettävä yhteiskunnallisen ja poliittisen välillä vallitseva jatkuvuus ja se tosiasia, että yhteiskunnallinen on politiikan keskipiste. Tämä on kaukana kriittisestä luennasta, joka taas asettaa poliittisen keskipisteeseen nyt, joka priorisoi tällä hetkellä ei-institutionaalisen toiminnan keskeisyyttä ja joka toteaa: vallankumouksissa kaikki lähtee liikkeelle poliittisista suhteista.

10.

Kymmenennen ja viimeisen luennon keskeinen väittämä on, että moninaisuuden muodostaminen on välittömästi demokratian tuottamista. Demokratia siis syntyy alhaaltapäin yhteisistä vaatimuksista, projekteista ja päätöksistä. Poliittinen subjektiivisuus ei ole Negrin mielestä muuta kuin tekemistä. Suvereenisuus taas on tämän tekemisen kieltämistä.

Negrin ajattelussa subjektiivisuus on ontologisesti määritelty tila ("olla nainen" tai "olla työläinen"), ja päätös on "olla voima". Epäjatkuo subjektiivisuuden muotojen välillä on asian ydin. Se tarkoittaa ontologisesti määritellylle subjektille mahdollisuutta "olla muuta kuin". Perinteisellä marxilaisella tavalla voisi todeta, että ontologisesti määritelty tila kuvaa luokan teknistä rakennetta, sen roolia kapitalistisessa tuotantorakenteessa, kun taas päätöksen taso kuvaa sen poliittista rakennetta. Onko kuitenkin riittävää pysähtyä ontologisen prosessin tälle tasolle? Onko autonominen "olla muuta kuin" pelkkää autismia, jos siihen ei sisällytetä tuhottavaa vihollista – vihollista, joka pakottaa "olemaan muuta kuin"? Toisaalta tuntuu siltä, että päätös "olla muuta kuin" ei ole muuta kuin toimintaa, puhdasta immanenssia, tietyllä tavalla voisi sanoa suvereniteetista huolimatta tai välittämättä. Onko tällainen täydellinen immanenssi mahdollista?

Negri väittää, että moninaisuuden tasolla konstitutiivinen valta ei liity enää perustuslakien kumoamiseen tai niiden kirjoittamiseen – perinteiseen politiikkaan – vaan se liittyy ensisijaisesti rakentamiseen. Sen vuoksi ei pidä enää etsiä ikuisesti olemassa olevaa yhdistävää tekijää, vaan on rakennettava toiminnassa yhteisyyden dynamiikkaa. Käytännössä kuitenkin, ja Negri ei tätä huomioi, olemme todistaneet tuhansia kertoja tämän rakentamisen prosessin umpikujaa. Tuhansia kertoja

olemme törmänneet siihen, että heikkoutemme – moninaisuuden heikkous – ei ole ollut rakentamisen prosessien puute, vaan poliittisen organisaation puute, suvereniteetin vajaus.

Valta ei ole enää siis monoliitti – toteaa Negri – vaan osittainen muoto: maailman pysähtynyt toinen puolikas, joka ei kykene dynamisoitumaan, vaan on täysin halvaantunut. Hallitsemisen muoto, joka on aina ollut yksi, on nyt – moninaisuuden aikakaudella – kaksi. Yhteisen harjoittamista vallan harjoittamista vastaan. Dualismia. Vaatimaton näkemyksemme on, että suvereniteetin tasolla dualismia ei voi olla olemassa. Vaatimaton näkemyksemme on se, että proletaarinen vallankumous tarvitsee ruhtinasta ja proletaarista valtaa päätöksenteon muotona. Proletaarinen ruhtinas elefanttina posliinitehtaassa...

”Wissensarbeit Macht Frei”

Joel Kaitila & Jukka Peltokoski

Viimeistään EU:n Lissabonin kokous maaliskuussa 2000 on pakottanut eurooppalaiset - läpi väestökerrosten - arvioimaan uudelleen tiedon ja koulutuksen merkitystä talouden ja politiikan kannalta. Kokouksen julistuksen mukaan Euroopasta on luotava johtava tietointensiiviseen tuotantoon perustuva talousalue kuluva vuosikymmenen aikana. Tiedon tuotanto ja työvoiman kouluttaminen määritellään siis virallisesti pääoman kasautumisen ja arvonnäkökulman kannalta strategisesti keskeiseksi toimialaksi. Ylipäänsä muutostarpeen perustelut on kaivettu keskeisten globaalien taloustoimijoiden kuten OECD:n koulutuspoliittisista asiakirjoista.

I Tietokykykapitalismin laboratorio

Kolikon yllätyksettömänä kääntöpuolena tiedon, tietointensiivisten tuotantoprosessien sekä niissä käytetyn työvoiman ohjaus ja kontrollointi muuttuvat keskeisiksi poliittisiksi kysymyksiksi. Eräänä tapauksena tästä voidaan pitää eurooppalaisessa yliopistoinstituutiossa käynnissä olevia muutosprosesseja. Yliopistojen uudelleenorganisointia motivoi nähdäksemme pyrkimys muokata niistä *tietokapitalismin* kasvuodotuksiin vastaavia tietointensiivisen tuotannon yksiköitä.¹

Yliopisto määrittyy tietokapitalismin paradigmaattiseksi tuotantolaitokseksi kolmessa toisensa läpäisevässä merkityksessä. Ensinnäkin yliopistossa harjoitetaan tutkimusta, siis tuotetaan ja markkinoidaan tietoa. Toiseksi yliopistossa tuotetaan korkeasti koulutettua työvoimaa, toisin sanoen markkinoidaan koulutusta työvoimalle ja pyritään vastaamaan työnantajien työvoimatarpeisiin. Kolmanneksi yliopistossa käytetään paljon (joskaan ei ainoastaan) korkeasti koulutettua työvoimaa.

Tekstin otsikko on kopioitu blogista, jonka lähtökohtana on ollut protestimaalaus erääseen Jyväskylän kampusalueen alikulkutunneliin. Maalaus ja blogi tuovat esille yliopistouudistuksen piileviä jännitteitä. Kaikki eivät ole kulkemassa nöyrästi uuteen yliopistoon. Olemme portilla, jonka edessä on ratkaistava, mihin suuntaan prosessia on johdettava.²

Uudet kontrollit

Tutkimus- ja opetushenkilökunta on kohdannut yliopiston tuotannollisen aseman muuttumisen sekä työsuhteita että työolosuhteita koskevia muutostarpeita. Tunnetuin näistä lienee niin sanottu uusi palkkausjärjestelmä, tuttavallisemmin UPJ, nimike, joka tosin muuttui heti järjestelmän sisääntulon jälkeen vuonna 2008 valtion palkkausjärjestelmäksi, Vpj:ksi. Julkisuudessa vähemmän tunnettuja ovat laadunvarmistusjärjestelmät sekä SoleTM-ajanseurantajärjestelmä - jota yliopistohallinto kutsuu peitellen työajan *kohdentamisjärjestelmäksi*.

Työntekijälle SoleTM tarkoittaa tietokoneohjelmaa, johon on merkattava, kuinka on käyttänyt päivittäisen työaikansa. Järjestelmän hienouksiin kuuluu muun muassa, ettei siihen merkittävillä tunneilla ole mitään suhdetta työpaikalla saati työn äärellä muutenkaan vietettyyn aikaan. Järjestelmään voi merkitä vaikkapa koko viikon tunnit perjantaille, tai oikeastaan ihan miten haluaa. Toisaalta jos (ja yliopistotyössä *kun*) töihin menee enemmän aikaa kuin kokonaistyöaika "sallisi", ei näitä niin sanottuja ylitöitä kannata merkitä. Niiden merkitseminen vain antaisi kuvan työn tehottomuudesta.

SoleTM:ssä jokaisella on käytössä tietty työaika. Sen puitteissa on päätettävä, miten sen "kohdistaa" alueille, jotka reaalityodellisuudessa venyvät ja paukkuvat. Järjestelmä on luotu rahoittajien tarpeisiin. Se on kontrolliväline, jonka tarkoituksena on saada työntekijä tarkkailemaan suoriutumistaan sekä rationalisoimaan työaika.

Laadunvarmistusmenetelmillä pyritään arvioimaan sisällöllistä suoriutumista niin tutkijoiden ja opettajien kuin opiskelijoidenkin kohdalla. Ketään ei varmasti yllätä, että laatumittarit kiinnittävät eniten huomiota määrään. Missä ajassa opiskelija valmistuu? Saavutetaanko oppialakohtaiset tavoiteajat vai ei? Millaisilla arvosanoilla tutkinnot ulosmitataan? Onko opetusresurssien ja opiskeluajan välinen suhde oikea? Kuinka monta artikkelia tutkija on julkaissut? Kuinka monta kansainvälistä artikkelia? Millaisin arvosanoin opiskelijat arvioivat saamaansa opetusta? Järjestelmillä tehdään suoriutumista mitattavaksi sekä ohjataan sitä sisällöllisesti "oikeille" uomille, kuten "oikeanlaisten" julkaisujen suoltamiseen.

Mittarit kohdistuvat yksilölliseen suoriutumiseen. Ne piiskaavat kehittämään henkilökohtaista tuotavuutta ja palkitsevat ikuisella riittämättömyyden tunteella. Kontrollien logiikka kulminoituu UPJ:ssä, joka kilpailuttaa ja hierarkisoi työntekijät suoraan toisiaan vasten. Järjestelmä hyökkää kokonaisvaltaisesti kollektiivisen järjestäytymisen mahdollisuuksia vastaan.

Uudet kontrollit on toteutettu vauhdilla. Muutosten tiimoilta järjestetyt hallinnon ja työntekijöiden väliset keskustelu- ja debatoitilaisuudet ovat olleet muodollisuuksia. Työntekijöille ja opiskelijoille on annettu lähinnä mahdollisuus kritiikin performoimiseen. Keskustelutilaisuuksien voi katsoa toimineen hallinnon keinona sekä legitimoida tulevia muutoksia että kartoittaa työntekijöiden niihin kohdistuvia epäilyksiä riskien hallinnan nimissä.

Näillä näkymin syksyllä 2009 voimaan tuleva uusi yliopistolaki muuttaa yliopiston virkasuhteet palkkatyösuhteiksi. Tutkimus- ja opetushenkilökunnan proletarisaatio saa näin juridisen muotonsa. Materiaalinen muutos on kuitenkin jo tapahtunut työvoiman hallinnan tasolla. Uusi laki lähinnä sientöi tapahtuneen. Se virallistaa ja rakenteistaa käytännön tasolla pitkälti jo toteutuneita materiaalisia valtasuhteita.

Tiedon ja tietotyövoiman tuotantolaitos

Kriittisissäkin keskusteluissa yliopistomuutos on mielletty lähinnä hallinnollis-tekniseksi uudelleen järjestelyksi, joka tapahtuu abstraktin "tehostamisen" nimissä. Muutokset nähdään puolin ja toisin markkinahenkisinä rationalisointeina, joilla tehostetaan työtä ja opiskelua taloudellisesti lasketun tuotos-panos-tehokkuuden nimissä. On kuitenkin kyettävä analysoimaan myös sitä, millainen uusi tuotannollinen tehtävä yliopistolle on hahmottumassa.

Meneillään olevat uudelleen järjestelyt on ymmärrettävä inhimillisten tietokykyjen tuotannollisen valjastamisen mielessä. Yliopistolle (ja korkeakoulujärjestelmälle ylipäätään) on hahmottumassa erityinen asema pitkälle kvalifioituneen tiedon ja tietokykyjen tuotantolaitoksena tietokapitalismiksi nimittämässämme yhteiskunnassa. Yliopistomuutosta koskevat analyysit on kytkettävä elimellisesti kapitalismianalyysiin - ja siis käsityksiin yhteiskuntaluokkien välisistä valtasuhteista. Tällaiselle tutkimukselle asettuu väistämättä poliittinen tehtävä taistella työläisten vastarinnan puolesta.

Hiljaista kapinaa on ollut ilmoilla. Sitä on myös dokumentoitu ja hyödynnetty yliopistouudistusta analysoitaessa, esimerkiksi Heikki Patomäen toimesta.³ Jo mainitun ongelman vuoksi "patomäkiläinen" analyysi on mielestämme kuitenkin rajoittunutta: se ei selitä muutosta luokka- tai edes kapitalismianalyttisesti.

Patomäen tapa asettaa vastakkain idealistinen tieteellinen logiikka ja markkinalogiikka ei silminnähden ole kyennyt rakentamaan ympärilleen iskuvoimaista poliittista vastarintaa. Tiedeideaalien varjolla on ohitettu käsitys yliopistotyövoimasta materiaalisine tarpeineen. Analyysi ei vastaa yliopistotyöläisten kokemuksiin riistosta. Se päinvastoin tukee riistoa asettaessaan tieteelliselle toiminnalle yleviä normeja, joiden täyttäminen itse asiassa syö, ei suinkaan ruoki, yliopistotyöläisten kriittistä ja toiminnallista subjektiivisuutta.

II Sivistysyliopistosta yritysliopistoon

Patomäen mukaan yliopistomuutoksesta voidaan hahmottaa kaksi "pääkomponenttia". Yliopiston taloudellinen tuottavuus pyritään maksimoimaan luomalla kannustinjärjestelmiä, jotka perustuvat panos-tuotos-tehokkuuden laskemiselle. Huippujen ja menestyjien palkkiot maksimoidaan, etteivät nämä karkaisi muiden palkkalistoille.

Jussi Vähämäki on puolestaan kiteyttänyt muutoksen "yhteiskunnallisen palvelutehtävän" käsitteeseen. Kyse on Vähämäen mukaan yliopiston "avautumisesta yhteiskuntaan", prosessista, jonka yhdeksi alullepanijaksi Vähämäki nostaa, hieman yllättäen, 1970-luvun opiskelijaliikkeen. Sen iskulause "Tiede kansaa palvelemaan" oli hyökkäys elitistisen norsunluutorniyliopiston kaatamiseksi. Vähämäki kuitenkin korostaa, ettei opiskelijaliike toiminut tutkimuksen kulttuurista autonomiaa vastaan. Yliopiston avautuminen on toteutumassa opiskelijaliikkeen pyrintöjen vastaisella tavalla.⁴

Voimme olla kriitikoiden kanssa samaa mieltä siitä, että yliopistoa ollaan kytkemässä palvelemaan yrityselämän tarpeita ja sen rahoituspohjaa ollaan perustamassa sellaisten mittausjärjestelmien varaan, jotka on kehitetty yritysten tehokkuutta silmällä pitäen. Kehitys rinnastuu yhteiskunnallisten instituutioiden yleiseen muutokseen: kaikki instituutiot "joutuvat muuttumaan yrityksiä", kuten Vähämäki ilmaisee. Sivumennen mainiten voidaan todeta, ettei asiasta vallitse substantiaalista erimielisyyttä edes suhteessa yliopistomuutoksen puolestapuhujiin. He vain korostavat muutoksen tarkoittavan yliopistojen kasvavaa autonomiaa. Yliopistot pääsevät päättämään entistä itsenäisemmin rahoistaan, yhteistyötahoistaan ja strategisista linjauksistaan. Entisistä valtiollisista instituutioista tulee autonomisia taloudellisia yksiköitä.

Mitä kriitikot sitten kritisoivat? Patomäki esittää, ettei yliopiston tuottavuutta voida mitata mielekkäästi ja etteivät kehitetyt kannustinjärjestelmät ole taloudellisesti tehokkaita, koska ne eivät tavoita tieteenteon varsinaisia motiiveja. Raha ei hänen mukaansa suinkaan toimi merkittävänä motivaation lähteenä yliopiston työntekijöille. Patomäki kiteyttääkin, että yliopiston uusi hallintokulttuuri on *yhteensopimaton tieteellisen toiminnan logiikan kanssa*.

Vähämäki korostaa, että yliopiston yhteiskunnallinen palvelutehtävä on hyvin paradoksaalinen käsite, sillä tiedontuotanto on aina ollut ja tulee aina olemaan "yhteiskunnallista". Ei ole yksityistä tietoa, kuten ei ole yksityistä kieltä. Yliopisto ei ole koskaan ollutkaan suljettu "yhteiskunnallisuudelta". Käynnissä oleva "avaaminen" tarkoittaa vain sen entistä suorempaa kytkemistä yksityisiin intresseihin. Kehitys tarkoittaa Vähämäen mukaan sitä, että on päästävä eroon "tuhlailevasta opiskelusta ja tuhlailevasta opiskelijasta". Myös tutkimuksesta on katkottava turhat rönsyt. On pyrittävä tilanteeseen, jossa tutkimusta ja koulutusta tuotetaan kustannustehokkaina palveluina työmarkkinoiden ja yrityselämän tarpeisiin.

Kritiikkejä yhdistää ajatus siitä, että yliopistosta ollaan tekemässä yrityslogiikalla toimivia instituutioita. Tällöin ne tulevat entistä riippuvaisemmiksi markkinapohjaisesta rahoituksesta. Yliopisto-

muutos nähdään osana laajempaa yhteiskunnallisten instituutioiden rakennemuutosta. Keskeiseksi ongelmaksi asettuu tieteellisen toiminnan autonomian turvaaminen muutoksen puitteissa.

Siinä missä Patomäki perustaa kuitenkin poliittiset näköalansa kriittistä julkisuutta, demokratiaa ja oikeudenmukaisuutta koskeville ideaaleille vaikuttaa Vähämäki peräävän vastarintaa, joka pakenee riistoa ja repressiota keksimällä uusia "rönsyilyn" ja "tuhlailun" sekä taloudellisessa mielessä tarpeettoman ja käyttökelvottoman tiedontuotannon mahdollisuuksia. Erottavaksi tekijäksi täytyy laskea myös se, että vain Vähämäen analyysi kytkeytyy käsityksiin kapitalismin rakennemuutoksesta ja kykenee siten selittämään, miksi juuri yliopisto on voimakkaan kapitalistisen haltuunoton kohteena.

On selvää, etteivät yliopistoon nyt muodostuvat mittausjärjestelmät vastaa tieteellisen toiminnan loogiikkaa (Patomäen sanoin) tai tiedontuotannon yhteiskunnallisuutta ja sosiaalisuutta (Vähämäen sanoin). Kapitalistiset mittausjärjestelmät eivät koskaan vastaa tuottavaa toimintaa ja työprosesseja "objektiivisesti", vaan ne nimenomaan objektivoivat niitä. Kapitalistinen arvomuodostus tapahtuu aina keinotekoisien, mielivaltaisten ja työntekijöitä työstään ja elämästään vieraannuttavien mittareiden välityksellä.

Uusien kontrollien ja mittareiden vauhdikas tuleminen osaksi yliopisto-opiskelijoiden ja -työntekijöiden arkea kertoo pääoman intensivoituvasta otteesta koskien yhteiskunnallista tiedontuotantoa. Yliopistomuutos on osa siirtymävaihetta, jossa tiedontuotannosta tulee yhä korostetummin proletaarista toimintaa.

Näemme tilanteen äärimmäisen mielenkiintoisena. Tieteellisen toiminnan pelastamisen sijasta haluamme lähestyä tilannetta kysymyksenä tietokapitalismille ominaisten luokkaristiriitojen kehittymisestä ja kärjistymisestä. Yliopistosta on tulossa laboratorio, jonka puitteissa voidaan tutkia tietötyvoiman luokkakokoonpanon muodostumista sekä sen suhteita muihin työvoiman osiin. Yliopistosta ja korkeakoulujärjestelmästä ylipäätään on tulossa strategisesti keskeinen tuotantolaitos, jonka puitteissa on mahdollista tutkia ja edistää uudenlaisten luokkaorganisaatioiden muodostumista.

III Sivistysyliopistopuheen kritiikki

Yliopistouudistusta koskevissa keskusteluissa on toistuvasti esitetty kysymys siitä, miten ja millä tavoin yliopiston yritysmuotoistuminen uhkaa vapaata tutkimusta, kriittisen järjen harjoittamista ja tasa-arvoista koulutusta. Väljästi tyypitellen tähän voidaan hahmottaa kahdenlaisia vastauksia. Porvarillinen puhe esittää, että oikeastaan vain yritysmuoto voi taata tieteellisen toiminnan autonomian - ellei jopa parantaa sitä. Yritysmuotoistuminen takaa taloudelliset resurssit laadukkaalle tutkimukselle ja opetukselle, valtiolta ei tähän enää kykene.

Humanistis-vasemmistolainen puhe väittää, että yritysmuotoistuminen on perustavanlaatuinen uhka, sillä kriittinen tutkimus ja liiketoiminta ovat toimintalogiikaltaan yhteismitattomia markkinarationaliteetin kanssa. Patomäen kirja *Yliopisto OYJ* on esimerkillinen opus jälkimmäisestä diskursista. Käytämme sitä viittauspisteenämme kritisoidaksemme puhetapaa, jota voidaan nimittää sivistysyliopistopuheeksi.

Liian rajoittunutta mutta myös liian yleistä

Ensimmäinen kritiikkimme aihe sivistysyliopistopuhetta kohtaan koskee sen rajoittuneisuutta. Ikään kuin yliopistomuutoksessa olisi kyse vain muutoksista julkishallinnon ja yliopiston sisällä. Patomäellä tämä rajoittuneisuus kulminoituu keskusteluun *New Public Management* -ajattelusta (NPM). Patomäen mukaan kyse on siitä, että yliopistoa on alettu johtaa tulosvastuullisena liikeyrityksenä.

Yliopistolle on tuotu hallintomalli, joka on kehitetty yrityselämän piirissä ja jonka sisäänajaminen julkishallintoon on valtion taloudellista autonomiaa vastaan hyökkäävien "uusliberaalien" oikeistovoimien ohjelma. Pelkkään markkinarationaliteettiin tuijottaminen kadottaa näkyvistä siirtymän tietokapitalismiin.

Toiseksi kritisoimme sitä, että sivistysyliopistopuhe on väärällä tavalla yleistä. Näkökulma ei kohdistu yliopistoon erityisesti, vaan valtionhallinnollisten instituutioiden muutokseen yleisesti. Yliopiston kohtalo kytketään yhteen muiden julkishallinnon instituutioiden kanssa, vaikka yliopisto on aivan erityislaatuinen instituutio näiden joukossa; yliopisto on muita välittömämmin tietotalouden keskeinen tuotantolaitos.

Emme pidä NPM-kriittisiä analyyseja hyödyttöminä. On kuitenkin esitettävä jatkokysymyksiä koskien yliopiston tuotannollista asemaa ja yliopistolaisten luokka-asemaa. Muutokset yliopiston hallinnollisissa käytännöissä on hahmotettava suhteessa *yliopiston tehtävän uudelleen määrittymiseen*, ei vain ulkopuolelta tulevana "pahana hallintona". New Public Management -kritiikki ei tavoita kysymystä tiedon ja tietotyövoiman tuotannon sekä tietointensiivisissä työprosesseissa työskentelevän työvoiman strategisesti keskeistä asemaa tietokapitalismissa. Miksi juuri nämä Patomäenkin kuvaamat muutokset ja miksi juuri yliopistoilla? Millaisia uudelle pääoman kasautumisen vaiheelle ominaisia vastarinnan potentiaaleja muutos avaa?

Korkeakoulujärjestelmän tehtävä muuttuu. Se valjastetaan vetämään tietokapitalismin talouskasvua. Jos yliopisto oli aiemmin tieteellisen toiminnan ja korkeimman koulutuksen valtiollisesti organisoitu kansallinen sivistyslaitos ja virkamieskunnan oppikoulu, määrittyy se nyt yritykseksi, joka tuottaa tietoa ja työvoimaa sekä markkinoi näitä muun yritysmaailman käyttöön. Se että yliopiston toiminnalla säilyy jonkinasteinen "valtioneuvos", ei kuvaa muuta. Valtion rooli suhteessa yritysmaailmaan on ylipäättäänkin tukeva, ei rajoittava.

Yliopiston uusi tehtävä eräänlaisena tuotantovoimien tuotantolaitoksena toteutuu, ehkä hieman paradoksaalisestikin, yliopiston taloudellista autonomiaa tukevien järjestelyjen kautta. Paradoksi aukeaa kun ymmärretään, että muodollinen autonomia tarkoittaa käytännössä yliopiston toiminnan mukauttamista asiakaslähtöisyyden periaatteeseen. Yliopistojen on jatkossa harjoitettava aktiivista markkinointia sekä profiloitettava näkyvyyden maksimoimiseksi. On luotava innovatiivinen ja erottautuva brändi. On vastattava asiakkaiden tarpeisiin mahdollisimman saumattomasti mutta myös pyrittävä luomaan niitä.

Yliopiston yhteiskunnallinen palvelutehtävä on siis varsin kirjaimellinen määritelmä siitä, että yliopistosta on tulossa palvelualan yritys *korkean tuottavuuden aloja varten*.

Valtio ja poliittiset päättäjät eivät suinkaan näyttele sivuroolia muutoksessa. Sen sijaan, että poliittiset tahot olisivat joutuneet "markkinavirran viemiksi" luonnehtii yliopistomuutosta voimakas suunnitelmallisuus, jonka läpiviemisessä valtiokoneisto on näytellyt aktiivista roolia. Kyse on koko korkeakoulujärjestelmään kohdistuvista uudenlaisista odotuksista koskien tiedon ja tietotyövoiman roolia talouskasvun resursseina.

NPM-kritiikki ei kykene selittämään yliopiston hallintokulttuurin muutosta muuten kuin vetoamalla "tehostamiseen". Tehostamista luonnollisesti tapahtuu, koska yliopistotyön kustannus-hyöty-suhteet asettuvat entistä tarkemman läpivalaisun alle. Työläisten kotrollointia lisätään ylipäättään eri tavoin. On kuitenkin olennaista ymmärtää myös, että muuttuvan tehtävänsä myötä yliopiston on kyettävä vastaamaan *muihinkin kuin määrällisiin tehostamisvaatimuksiin*. Sille asettuu myös uusia laadullisia vaatimuksia koskien esimerkiksi helposti sovellettavissa ja tuotteistettavissa olevaa tietoa sekä joustavaa tietotyövoimaa.

Yliopistojen on myös päätettävä millaisia "huippuja" ne pyrkivät nostamaan, että ne kykenisivät vastaamaan ja profiloitumaan niiden markkinaympäristössä. Yliopistojen on kehitettävä visio siitä,

millaiselle tiedolle ja tietokyvyille on tilausta. Kyse on siis myös erityisellä tavalla ehdollistetun tietotyövoiman ja tutkimuksen tuottamisesta. Määrällinen tehostaminen toteutuu ehkä jopa ensisijaisesti sidoksissa tällaisiin laadullisiin muutoksiin.

Yliopiston asemaa suhteessa muihin julkishallinnollisiin instituutioihin on siis eriytettävä. Yliopistoa ollaan valjastamassa yrityselämän tarpeisiin erikoislaatuisten tuotannollisten kapasiteettien vuoksi. Tämän ymmärtämiseksi ei riitä tarkastella vain julkishallinnon yleistä rakennemuutosta, muttei myöskään voida rajoittaa näkökulmaa vain yliopistoinstituution sisäisiin muutoksiin.

Valtiovallan suojelus

Kolmas kritiikkimme aihe kohdistuu siihen, millaisia tilanteen politisoinnin mahdollisuuksia sivistysyliopistopuhe tuottaa. Vaikuttaa nimittäin siltä, että sivistysyliopistopuheessa ratkaisuksi hahmottuu eräänlainen valtiollisten instituutioiden "kunniallisuuden" palauttaminen. Patomäen sanoin kyse on "kriittisen järjen institutionaalisesta perustasta". Käytännössä kyse on valtiovallan suojeluksen peräänkuuluttamisesta tai sen odottamisesta.

Piikitellen voi kysyä, onko kriittinen "sivistyneistö" siis solmimassa epäkriittistä liittoa valtion kanssa. Vielä jokin aika sitten sen keskeisiä huolia olivat yhteiskunnan läpivaltioistumisen teemat sekä erilaisten "toisinajattelijoiden" suojeleminen valtiolliselta repressiolta.

Vaikuttaa siltä kuin olisi unohdettu, että kriittisen ajattelun "perusta" on aina ennen kaikkea yhteiskunnallisissa liikkeissä, ei keskushallinnon kaitselmuksessa.

Vastarinnan organisaatioiden rakentamisen sijasta sivistysyliopistopuhetta luonnehtiikin fanaattinen usko ideaalidiskurssiin. Se uskoo poliittisten päättäjien vakuuttamiseen pelkän rationaalisen argumentoinnin keinoin. Se pyrkii *paljastamaan* poliittisille päättäjille, että uusi hallintokulttuuri sotii tieteellistä toimintaa luonnehtivia ihanteita ja tieteelliselle toiminnalle ominaista omaa "tuloksellisuutta" vastaan. Tällainen puhe ei tuota työtaistelua, vaan valtiovallan edessä uskollisesti argumentoivia tyttöjä ja poikia.

Sivistysyliopistopuhetta voi edelleen syyttää jonkinlaisesta naturalismista. Tiede esitetään luonnostaan jonkinlaisena. Tieteellinen toiminta on ikään kuin paratiisielämää, jota huonosti mittaavat mittarit nyt uhkaavat. Ennemmin näyttäisi siltä, että mittarit istuvat liiankin hyvin humanistisesta neromyytistä nousevaan yksilöiden väliseen kilpailukulttuuriin, joka yliopistolla vallitsi käytännössä jo ennen uudistuksiakin.

Voidaan kysyä myös, perätäänkö "tehostamista" vastaan siis tehottomuutta, ja perätäänkö yliopiston yhteiskunnallisen palvelutehtävän tilalle uusia norsunluutorneja. Mitä ilmeisimmin ei, mutta sivistysyliopistopuhe jää käytännön näköaloissa epämääräisten, autenttista tieteenharjoittamista koskevien idealististen näköalojen vangiksi. Se ei siten kykene avaamaan toimintaa sen enempää uusien tieteellisten kuin poliittistenkaan organisoitumien kehittämiseksi. Sivistysyliopistopuhe ilmaisee huolestuneisuutensa muutosten johdosta, muttei voimauta yliopistolaisia toimimaan. Se sisältää itse asiassa läpeensä konservatiivisen eetoksen: yliopistolaisten olisi annettava olla ja elää "niin kuin aina ennenkin" ja vakuudet tähän olisi saatava valtiovallan edustajilta.

IV Työläistutkimus

Kolmas sektori voi tarjota joitain uusia yksittäisiä mahdollisuuksia tieteellisen toiminnan työläislähtöiselle uudelleen organisoinnille sekä työläisten itsesuojelulle. Ennen kaikkea tilanne edellyttää kuitenkin luokkakysymyksen ja -kampailun tuomista kentälle.

Vielä jokin aika sitten ajateltiin, että sivistyneistö on eri asia kuin työläiset - poikkeustapauksina ehkä jotkut boheemit. Esimerkiksi 1970-luvun uusvasemmistolaisen opiskelijaliikkeen piirissä korkeasti koulutettujen ja työväenluokan suhdetta jäsennettiin ajatuksella liittolaissuhteesta. Sivistyneistön katsottiin voivan tukea työläisten vapautusta, mutta sivistyneistö sinänsä miellettiin eri asiaksi kuin työväenluokka.

Kun korkeakoulujärjestelmä avautui massoille 1960-luvulla, siitä tuli merkittävä sosiaalisen nousun ja keskiluokkaistumisen, siis työväenluokasta *erottautumisen* väylä. Tänäpä keskiluokka ylipäättään ja tietotyövoima erityisesti "proletarisoituu". Tietokykykapitalismiteesin näkökulmasta erottelu sivistyneistön ja duunarien välillä onkin käynyt kyseenalaiseksi.

Tietotyövoima muodostaa koulutetun väestönosan, mutta väestönosan joka nimenomaan koulutetuna muodostaa tietokapitalismin keskeisen ihmisresurssin. Kun esimerkiksi yliopistotyöstä tulee entistä kontrolloidumpaa ja intensiivisempää, kun työsuhteet ja uranäkymät ovat entistä epävarmempia ja kun palkatkin ovat ylimpiä työsuhteita lukuunottamatta suhteellisen alhaisia, on väistämätöntä, että kokemus yliopistotyöstä muuttuu aiempaa raadollisemmaksi. Monet huomaavat olevansa työssä käyviä köyhiä.

Muuttuvilla työmarkkinoilla entistä harvempi opiskelija hakee yliopistosta "sivistystä" tai ylevästi kahtaavaa "korkeinta oppia". Korkeakoulutukseen aletaan suhtautua ammatillisena opetuksena ja siltä haetaan tukea henkilökohtaiseen kilpailukykyyn. Kysymys on kirjaimellisesti omaan itseensä sijoittamisesta. Tutkintotodistuksen titteli menettää juhlanan leimansa.

Sivistysyliopistopuheessa tällaiset kehityskulut ovat kauhukuvia. Niinpä sitä uhkaa jatkuvasti muuttuminen opiskelijoiden sekä tutkijoiden ja opettajien moralisoinniksi. Tieteellistä toimintaa määrittävän idealismin nimissä olisi mentävä sieltä, missä aita on korkein, vaikka se tarkoittaisi miinusta suoriutumispisteissä ja siis omien välittömien etujen kieltämistä.

Sen sijaan, että pitäisi "vastuuttaa" opiskelijoita ja työntekijöitä ponnistelemaan herooisesti järjestelmärationaliteettia vastaan, uusien taistelujen on kyettävä vastaamaan tietotyövoiman, opiskelijat mukaan luettuna, välittömiin intresseihin sekä kyynisyyden ja opportunismin ilmapiiriin. Yliopistomuutoksen sisältämiä ristiriitoja on radikalisoitava järjestelmän logiikan sisältä käsin.

Tiedeideaalien rakentamisen sijasta olisi avattava poliittisen tutkimuksen projekteja ja kysyttävä esimerkiksi, millaisia selviytymiskeinoja ja hiljaisen vastarinnan muotoja yliopistotyöntekijöiden joukoissa jo vallitsee. Olisi tarkasteltava tietotyövoiman omaa asemaa koskevaa tietoisuutta ja asemaan liittyviä kokemuksia. Missä määrin voimakas identifikaatio "oppineisuuteen" sekä eronteko työläisyyteen hankaloittaa omaa tilannetta ja etuja koskevien arvioiden tekemistä? Millaisia intressejä tietotyövoimalla on?

Pitkällä tähtäimellä olisi perättävä tietotyövoiman organisoituja työtaisteluja. Sivistysyliopistopuheesta on vaikea kuulla ääniä organisoituneesta joukkovoimasta ja voiman käytöstä.

Poliittisen tutkimuksen ei ole tarkasteltava yliopistoa yliopiston tai tieteen "itsensä vuoksi". Tehtävänä ei ole yliopiston tai ideaalitieteen pelastaminen. Yliopistomuutosta on tutkittava kapitalismianalyysin ja luokkateorian päivittämiseksi. Tiede ja yliopisto pelastuvat, jos tietotyöläiset pelastavat ne osana luokkakamppailuaan.

Näemme yliopistomuutoksen siis eräänlaisena miniatyyrikuvana siitä, kuinka tietointensiiviset tuotantoprosessit vedetään mukaan kapitalistisen kasautumisen piiriin. Uudessa hallintakulttuurissa on kyse yliopistotyön käytäntöjen muokkaamisesta tätä vastaavaan formaattiin. Muutosprosessit on siis Marxia mukaillen syytä mieltää yliopiston "reaaliseksi pääomasubsumptioksi".

Esitämme niin sanottua työläistutkimusmetodia poliittisen tutkimuksen työvälineeksi. Tehtävänä on sekä päivittää luokkateoriaa tutkimalla tietokapitalismin luokkakompositiota että voimauttaa työläisiä toimimaan.

Feministisen Precarias a la Deriva -kollektiivin Marta Malo de Molina on määritellyt luokkakomposition käsitteen seuraavasti:

1) ajatus, että on maanalainen ja hiljainen konflikti, joka jatkuu päivittäin työläisten toimesta kapitalistista työn organisaatiota vastaan; 2) käsitys, että yritysten hierarkkinen organisaatio on itse asiassa vain vastusta työläisten taisteluihin; 3) intuitio, että kaikki taistelusykli jättävät jälkeensä poliittisia saostumia, jotka kristalloituvat työvoiman subjektiivisessa rakenteessa (tarpeina, käyttäytymisinä ja antagonistisina käytäntöinä) ja joihin sisältyy tietty määrä lujuutta ja peruuttamattomuutta.⁵

de Molinan määrittelemänä luokkakokoonpanon ja työläistutkimuksen suhde avaa siis kolmiulotteisen lähestymistavan yliopistomuutoksiin. On pyrittävä selvittämään, millaisiin keskinäissuhteisiin työntekijät - ja opiskelijat - yliopistolla asettuvat, millaisia latentteja vastarinnan käytäntöjä työväestön keskuudessa jo on ja minkälaisia toimintamahdollisuuksia on niin sanotusti idullaan. On tarkasteltava, miten työväkeen kohdistuvat kontrollit ovat rakentuneet vastauksina menneisiin ja meneillään oleviin työtaisteluihin (mukaan lukien hiljaisen vastarinnan) sekä kartoitettava työntekijöiden asemaa ja suhteita sekä niissä tapahtuneita aktuaalisia muutoksia ja verrattava niitä aiempaan tilanteeseen. Lisäksi on epäilemättä syytä kiinnittää huomiota siihen, minkälaisille käytännön hallinnointitoimille ja -kulttuurille uusi laki luo puitteet. Lakimuutoksen lisäksi on tarkasteltava esimerkiksi muutoksia yliopistojen johtosäännöissä.

Muutosten arvioinnin on kautta linjan oltava vapaata nostalgiasta, vaikka onkin ymmärrettävä työvoiman subjektiivisuuden ja siihen liittyvien toimintavalmiuksien rakentuneen historiallisten kamppailujen välityksellä. Metodin tähtäimessä on voimistaa hiljaista konfliktia tuottamalla tietoa työvoiman ja pääoman välisen jännitteen tämänhetkisestä rakentumisesta.

V Johtopäätöksiä

Yliopistouudistuksen tiimoilta jo tehdyissä kritiikeissä on tietysti paljon hyödyllisiä lähtökohtia. Erityisesti ajatus yhteiskunnan ja sen alajärjestelmien, kuten yliopiston, yritysmuotoistumisesta vaikuttaa käyttökelpoiselta. Yritysmuotoistuminen avaa näkökulman yliopistotyöväen uuteen kokoonpanoon ja sitä määrittäviin rakenteellisiin seikkoihin. Siinä missä kritiikeissä on kuitenkin keskitytty tieteellisen toiminnan autonomian ja yritysyliopiston pakotusmekanismien vastakkainasettelun korostamiseen, haluamme palauttaa keskusteluun kysymykset luokasta, luokkatietoisuudesta, luokkaorganisaatiosta ja luokkavastarinnasta. Näiden kautta voidaan yhtäältä laventaa yliopistoanalyysin näkökulmaa tietotyöläisten luokka-asemaan tietokapitalismissa, toisaalta tarkentaa sitä koskemaan nimenomaan yliopistoilla tapahtuvia tietotyön alistuksen muotoja.

Kirjoitimme yllä, että yliopistomuutoksesta on varsin vaikeaa osoittaa yksiselitteisesti, ketkä ovat sen suunnitteluun ja toimeenpanoon aktiivisesti osallistuvia poliittisia toimijoita. Ketkä ovat tämän kaiken takana? Ketkä tietokapitalismissa ovat tietotyöläisten vihollisia? Prosessi on rakentunut tavalla, joka piilottelee "syällisiä". Esimerkiksi muutoksia konkreettisesti toteuttavat valtionhallinnon ja yliopistohallinnon teknokraatit niin sanotusti tekevät vain työtään. Vastuullisia olisikin haettava yliopistoeliitin, poliittisten päättäjien sekä elinkeinoelämän intressejä lobbaavien tahojen parista. Jätimme asian tässä taka-alalle; tämä työ on tehtävä myöhemmin. Viholliskuvan tarkentamiseksi on käytävä läpi kysymys siitä, mitkä päätöksistä on tehty paikallisesti, mitkä kansallisesti, mitkä ylikansallisella tasolla.

Syitä tähän voi hakea paitsi analyysin keskenräisyydestä myös yliopistomuutosten luonteesta.

Kyse on hyvin kompleksisesta järjestelmämuutoksesta, jonka päätökset palautuvat monille eri tasoille. Näitä ovat ainakin OECD, EU, Suomen hallitus ja opetusministeriö, yliopistohallinto, kunnallispolitiikka ja aluehallinto sekä yliopistot yksikköineen. Kaikilla tasoilla on omat kytköksensä elinkeinoelämän edustajiin. Kaikkia näitä solmukohtia mutta myös niiden välisiä suhteita tulisi kyetä tarkastelemaan siltä kannalta, minkälaisia kamppailun ja vastarinnan mahdollisuuksia niissä voidaan avata. Tämä taas edellyttää ristiriitatilanteiden kulloistenkin ehtojen ja konfliktien subjektiivisuuksien paikantamista.

Oli niin tai näin, ohjenuorana voidaan pitää käsitystä siitä, että tietotyötä koskevan poliittisen tutkimuksen tulee suhtautua hyvin kriittisesti valtiollisen kaitsemuksen tarjoamiin näköaloihin. On tehtävä jyrkkä ero sivistysyliopistopuheelle ominaiseen uskoon "kansallista demokratiaa" sekä valtiollisten instituutioiden suojaa kohtaan. Yliopiston tehtävä kansallisena sivistyslaitoksena on ohi. Hyvä niin! Emme tarvitse kansaa, emmekä sivistystä. Tarvitsemme tietotyövoiman autonomista luokkaorganisaatiota, joka oppineisuutensa sijaan todistaa itsekkäistä haluista sekä pyrkimyksestä valtiollisen repression lakkauttamiseen.

Suomessa syntymäänsä tekevän yliopistoliikkeen kohtalo riippuu paljolti juuri tämän kysymyksen selvittämisestä - välienselvittelystä sivistys- ja valtiosukovaisten sekä työväen autonomista organisaatiota ajavien välillä. Esimerkiksi Helsingistä viime aikoina kantautuneissa äänenpainoissa (liike yliopistolain kaatamiseksi⁶) soisi löytyvän vahvempi pyrkimys artikuloida juuri tietokapitalismille ominaisia työvoiman riistoon ja organisoitumiseen liittyviä kysymyksiä. Liikettä on rakennettu sen sijaan yliopistolain ahtaissa raameissa, ikään kuin osoituksena lain teknisistä epäkohdista, jotka olisi korjattava paremmalla hallinnolla. Toisaalta prosessissa on otettu tärkeitä askeleita yliopistolaisten organisoitumisessa. Olisi kuitenkin pohdittava sitä suuntaa, mihin liike pyrkii.

Liikkeen organisoijat näyttävät haluavan, että valtio kuuntelee heitä muutosten "todellisina asiantuntijoina" ja tekee oikean johtopäätöksen perustaa sivistysyliopisto uudelleen. Ongelmana tässä on vain se, että juuri valtio on kärkkäästi halunnut ajaa sivistysyliopiston alas. Hieman kyseenalaisia on sekin, mihin asti sinänsä järkevä sivistysdiskurssin strateginen hyödyntäminen ja tämän tarjoamat liittoutumismahdollisuudet kantavat. Kyse ei ole yhteiskunnallisesta liikkeestä, vaan erään instituution sisäisestä vaatimuskampanjasta, eräänlaisesta opiskelijoiden ja tutkijoiden ammatillisesta liikkeestä.

Tätä vastaan on asetettava kysymys tietotyövoiman luokkaorganisaatiosta, yhteiskunnallisesta liikkeestä, jonka tavoitteet ylittävät kaikkien lakien välittömät epäkohdat.

Viitteet:

1. Osuuskunta General Intellectin teoksessa *Vasemmisto etsii työtä* (Like 2008) nykykapitalismista puhutaan tietokapitalismina. Termi tavoittaa merkitykset, joihin myös me haluamme viitata. Käytämme kuitenkin tietokapitalismia muun muassa siksi, että ryhmittymä nimeltään Yritys ilman yhteystietoja on esittänyt tietokapitalismia kohtaan syvällistä kritiikkiä. Ks. <http://yritysilmanyhteystietoja.wordpress.com/2008/08/31/valopaa>.
2. Ks. <http://yritysilmanyhteystietoja.wordpress.com/2008/04/29/tietotyö-vapauttaa>.
3. Patomäki, Heikki: *Yliopisto OYJ*. Gaudeamus 2005.
4. Vähämäki, Jussi: "Tiedon tuotanto, yliopistot ja 'yhteiskunnallinen palvelutehtävä'", *Megafoni* 2005, <http://megafoni.kulma.net/index.php?art=262>.
5. de Molina, Marta Malo: "Työläistutkimus ja yhteistutkimus". *Megafoni* 2006, <http://megafoni.kulma.net/index.php?art=370>.
6. Ks. <http://opiskelijatoiminta.net>.

Leninismmin aave

Jukka Peltokoski

Leninismi kummittelee yhteiskunnallisissa liikkeissä. Tuskin mikään muu sana herättää vastaavia pelkotiloja. Ja tokihan sanalla onkin historiallista painolastia. Harva lienee silti lukenut sivuakaan Leniniä. Epäluulot uusiutuvat epämääräisinä huhuina. Mitä siis on tehtävä?

1960-luvulla alkoi pako työväenliikkeen perinteisestä keskusjohtoisesta organisoitumisen mallista. Tilalle on tuotu paikallisille tarpeille, erityisille asiakysymyksille, pragmaattisille muutoksille sekä persoonalliselle osallistumiselle herkistyneitä kamppailuja. Uudet liikkeet ovat tuottaneet tärkeää vanhan mallin kritiikkiä, mutta niitä itseään voi kritisoida kyvyttömyydestä kehittyä kapitalismin haastajiksi. Vanha työväenliike oli tässä suhteessa laaja-alainen yhteiskunnallinen muutosvoima, jonka vasemmisto oli vallankumouksen asialla.

Uudet liikkeet ovat kunnostautuneet vaihtoehtoisten keskustelunavausten tekijöinä. Ne ovat usein taitavia mediapelissä. Ne ovat itsessään tärkeitä yhteisöjä, joissa nykypäivän dissidentit voivat elämää omalla tavallaan. Sen sijaan suunnitelmallinen taistelu yhteiskunnallisesta määräysvallasta ei kuulu uusien liikkeiden vahvuusalueisiin. Leninistisesti sanottuna, uudet liikkeet toimivat spontaanisuuden varassa.

Uusien liikkeiden on korkea aika esittää itselleen kysymys, riittääkö spontaanisuus tilanteessa, jota luonnehtii uusliberalismin loppu.

Kaappihumanismin hätähuuto

Werner Bonefeld ja Sergio Tischler ovat määrittelleet leninismiksi katsantokannan, jonka mukaan "puolue tietää parhaiten". Todistukseksi sen haitallisuudesta he viittaavat vallankumoukseen, joka muuttui painajaiseksi.¹

Bonefeld ja Tischler peräänkuuluttavat kuitenkin "vallankumouksellisuuden" palauttamista. Vallankumouksellisuus on heidän mukaansa hävinnyt kapitalismikritiikistä kuin lapsi pesuveden mukana. Liikkeet ovat Bonefeldin ja Tischlerin mukaan emansipoituneet leninismistä, mutta hukanneet samalla käsityksensä siitä, mitä on emansipoituminen kapitalismista. He pääättelevät, että yhtäläisyysmerkit leninismmin ja vallankumouksellisuuden välillä olisi saatava katkeamaan.

Bonefeldin ja Tischlerin mukaan kysymys kuuluu, mitä on tehtävä toisin.

Bonefeld ja Tischler huomauttavat oikeutetusti, etteivät uudet liikkeet ole kyenneet toimimaan kuin moralistisina voimina ja liberaalien oikeuksien ajajina. Heihin on helppo yhtyä myös ajatuksessa siitä, että kapitalismikritiikin on oltava käytännöllistä kritiikkiä. Kysymys ei ole spekulatiivinen tai

idealistinen. Kysymys on nykyhetkessä vallitsevien kumouksellisten potentiaalien vapauttamisesta. Kuten Bonefeld ja Tischler tarkentavat, kyse on ennen kaikkea kamppailuista työvoiman itsemääräämisoikeuden puolesta, siis työn yhteiskunnallisia ehtoja koskevista uudelleen järjestelyistä.

On kuitenkin erikoista peräänkuuluttaa vallankumouksellisuutta mutta vaatia kieltämään Leninin vallankumouksellinen merkitys. Ikään kuin koko neuvostohistoria olisi palautettavissa häneen. Ikään kuin vallankumous voitaisiin julistaa tehdyksi väärin ja vääryydet voitaisiin paketoita ismiksi, joka voidaan nimetä persoonaksi.

Bonefeldin ja Tischlerin oma "ohjelmallinen" päätelmä onkin melkoista potaskaa.

Bonefeld ja Tischler listaavat: Olisi hylättävä ajatus vallankumouksellisesta puolueesta, olisi hylättävä ajatus valtiosta vallankumouksen välineenä, olisi hylättävä ajatus vallan haltuunotosta ja olisi hylättävä pyrkimykset määritellä vallankumouksellinen subjekti. Olisi sen sijaan korostettava massojen toimintaa ja ihmisten arvokkuutta, löydettävä toivon periaate ja määriteltävä subjektiivisuus sen mukaan, ketkä "seisovat inhimillisen emansipaation puolella".

Jos joku haluaa palauttaa vallankumouksellisuuden liikkeisiin, ei liene tarpeen pitää ensisijaisesti huolta itsensä rajoittamisesta! Bonefeldille ja Tischlerille "vallankumouksellisuus" tarkoittaa humanistista periaatejulistusta, massojen romantisointia sekä aimo annosta epämääräisyyttä, joka vetää maton kaikkien vakavien organisoitumisyritysten alta. Kukapa uskaltaa ajatellakaan organisoitumista, jos on välteltävä kysymyksiä vallasta ja härskestä poliittisesta pelistä sekä odotettava "toivon periaatteen" laskeutumista joukkojen sieluun. Ilmeisesti siis parasta olla tekemättä mitään ja antaa massojen hoitaa hommat. Kevytaktivismi tulee – oletko valmis viidentoista minuutin vallankumouksellisuuteesi?

Ohjelmallinen fiasko on harmillinen sikälkin, että se hukkaa Bonefeldin ja Tischlerin sinänsä ansiokkaasti korostaman kytköksen poliittisen toiminnan ja työprosessien työväenvaltaisen organisoinnin välillä. Pyrkimys vastata pääoman objektivointiin vetoamalla inhimilliseen arvokkuuteen jää jonkinlaiseksi kansalaisyhteiskunnan yleishumaanin näkökulman peräänkuulutukseksi. Juuri tässä suhteessa Leninin työkalupakista vaikuttaisi löytyvän edelleen jotain kättä pidempää.

Pelottava etujoukko: lehti

"Kumartakaa vähemmän vaistonvaraisuutta ja ajatelkaa enemmän oman aktiivisuutenne kohottamista."

Leninismien aave kummittelee liikkeissä, mutta harva lienee kuunnellut, mitä sillä olisi sanottavana. Itseoikeutettu teos asian selvittämiseksi on varmasti Leninin *Mitä on tehtävä*. Teoksessa Lenin määrittelee vallankumouksellisen organisaation tehtäväksi *lehtiprojektin*. Miten lehdellä voidaan organisoida vallankumousta?

Leninin lähtökohtana on jako spontaaniin ja organisoituneeseen vastarintaan. Spontaanilla tasolla ihmiset puolustautuvat valtaa pitäviä vastaan omista välittömistä eduistaan ja sitoumuksistaan käsin. Näitä ovat paikalliset vihanpurkaukset repressiota vastaan, kuten myös työntekijöiden "ekonomistiset" kamppailut välittömien ammatillisten etujensa puolesta. Organisoituneisuus viittaa ammattimaiseen sitoutuneisuuteen, spontaanisuus mielialojen tasolla leviäviin tyytymättömyyden ilmauksiin. Erottelu jännittyy käytännöllisemmän ja teoreettisemman orientaation välille.

Vaikka Lenin nimittää spontaaneja kamppailuja "vaistonvaraisiksi", ei kyse ole luonnonvakiosta. Myös spontaanit kamppailut ovat enemmän tai vähemmän suunnitelmallisia riippuen aiemmista kamppailuista periytyvästä luokkatietoisuuden asteesta. Kamppailujen vallankumouksellisen voiman kasvattamiseksi spontaanisuutta on kuitenkin kehitettävä tai "nostettava" korkeamman yhteis-

kunnallisen tietoisuuden ja suunnitelmallisuuden tasolle. Leninille tämä on ammattimaisten organisaatioiden tehtävä.

Spontaanit kamppailut ilmentävät yhteiskunnallisen tietoisuuden heräämistä, mutta tuota tietoisuutta on Leninin mukaan aina työstettävä pidemmälle. Leninismi, ainakin *Mitä on tehtävän* Leninille, on järjestäytyneen ja asiassaan kouliintuneen poliittisen ryhmän suorittamaa teoreettista ja organisatorista työtä kapinahaluisten ihmisten yhteiskunnallisen tietoisuuden sekä toimintakykyjen kasvattamiseksi. Se ei ole spontaanisuuden vastustamista, se on sen autonomian täyttä myöntämistä, mutta se peräänkuuluttaa sitoutuneilta toimijoilta työtä sen eteen, että spontaanista tyytymättömyydestä kehittyisi liikkeitä, jotka nousevat yli rajattujen etuvaateiden sekä reaktiivisten asetelmien.

Mitä on tehtävä kiteyttää etujoukkoteeman kannaksi, että on harjoitettava agitaatiota sorron jokaisen konkreettisen ilmauksen johdosta mahdollisimman laajojen joukkojen vetämiseksi poliittiseen taisteluun. Leninin mukaan ei pidä sulkea lähtökohtaisesti ulkopuolelle mitään valtaa pitäviin kohdistuvaa vastarintaa. Ei pidä esiintyä vain jonkin määrätyn ryhmän suhteellisten etujen nimissä. Leninin mukaan on esiinnyttävä yhteiskunnallisena voimana, jonka asiana on poliittisen järjestelmän muuttaminen kokonaisuudessaan. On tavoiteltava edistyksellisintä ja vallankumouksellista tulkintaa yhteiskunnallisista kokemuksista sekä esitettävä ohjelmallisia ehdotuksia.

Tarkoittaako tämä sitten sitä, että puolue tietää mikä on ihmisille parasta? Aivan epäilemättä, mikäli ajatellaan, etteivät organisoituneet poliittiset toimijat saisi harjoittaa ylipäänsä poliittista artikulaatiota. Totta kai poliittisten organisaatioiden pitää tuottaa analyysia, joka osoittaa, miten ihmisten kokemukset liittyvät yhteiskunnallisen järjestelmän rakenteisiin ja millaisia mahdollisuuksia on tarjolla rakenteiden muuttamiseksi. Ero uusiin liikkeisiin ei ole siinä, etteivätkö nekin toimisi ja etteikö niiden pitäisikin toimia poliittista artikulaatiota tuottavina "think tankeina".

Positiivisimmillaan uusien liikkeiden eronteko on tarkoittanut ennemminkin sitä, että liikkeet varovat esiintymästä kokonaisyhteiskunnallisina voimina ja pyrkivät sen sijaan ajamaan yhteiskunnallista muutosta rajatummista subjektiivisista asemista käsin. Totaliteetin haltuunoton sijasta strategiaksi on tullut murtumien tuottaminen.

Potentiaallinen lehti

"Sanomalehti ei ole ainoastaan kollektiivinen propagandisti ja kollektiivinen agitaattori, vaan myös kollektiivinen organisaattori."

Voi olla paikallaan todeta, ettei allekirjoittanut kehota ketään julistautumaan leninistiksi tai ylipäänsä "keneksikään". Kirjoitus ei myöskään kommentoi Leninin poliittista toimintaa *Mitä on tehtävän* argumentaatiota laajemmin.

Mitä on tehtävä on kirja organisoituneisuuden ja spontaanisuuden välisen suhteen radikalisoimisesta. Kirja välttää niin "ylhäältä alas" kuin "alhaalta ylöskin" rakentuvat mallit. Se esimerkiksi korostaa toistumiseen tiedonkeruuta ihmisten tyytymättömyyden aiheista. Leninin vallankumoukselliset ovat toki sivistyneistöä, jotka operoivat työväenluokan ulkopuolelta käsin, mutta hän ei silti väitä, että luokkatietoisuuden rakentaminen olisi ikään kuin tyhjien taulujen ideologista värittämistä puolueen antamilla muoteilla. Leninin artikulaatiokoneisto ei ole näin naiivi.

Poliittisen organisaation on ensinnäkin kyettävä järjestämään "poliittisia paljastuksia" koskien järjestelmän epäoikeudenmukaisuutta ja väkivaltaisuutta. Materiaali tähän tulee ihmisten kertomuksista, ei vallankumouksellisen sivistyneistön mielihaluista. Paljastustehtävän rinnalle Lenin asettaa joukkotilaisuuksissa tapahtuvan agitaatiotehtävän sekä kirjallisen tuotannon välityksellä tapahtuvan propagandatehtävän ja teoreettisen tehtävän. Siinä missä agitaatiolla on kasvatettava tyytymättömyyttä nostamalla esiin arkielämän ristiriitoja on propagandan tarkoituksena ristiriitojen tyhjentä-

vämpi selittäminen. Teoreetikot huolehtivat poliittista järjestelmää sekä käsitteellisiä työkaluja koskevasta tutkimustyöstä. Artikulaatiokoneisto nojaa yhtä aikaa sekä ihmisten subjektiivisiin kokemuksiin että tieteelliseen teoriaan.

Kysymys spontaaneja kamppailuja nostavan arkiymmärryksen rakentumisesta jää *Mitä on tehtävissä* varjoon. Se otetaan annettuna. Ehkä siksi, että kirjan tehtävänä on haastaa ammattivallankumouksellisia. Silti muotoilut eivät esitä spontaanisuutta sokeasti ohjailtavana massana. Muotoilujen voi päinvastoin jopa lukea korostavan spontaanin toiminnan autonomiaa ja yllätyksellisyyttä. Spontaanisuuden voi ymmärtää viittaavan yhtäältä kasautuneisiin luokkakokemuksiin, toisaalta subjektiivisuuden muodonmuutoksiin, joiden spontaani esiintulo muodostaa aina haasteen organisoituneille tahoille.

Ehdotus yleisvaltakunnallisesta lehdestä tarkoittaa kommunikaation organisointia. Samalla kyse on itse poliittisen järjestön kasvattamisesta. Leninin lehti organisoituu asiamiesverkostona. Se nostaa esiin informaatiota läpi yhteiskunnallisen elämän eri puolien. Se luo yhteyksiä eri paikkakuntien välille mahdollistaen kokemusten vaihdon ja tehtävien jakamisen. Se tarjoaa spontaanikamppailuille ajattelun välineitä, mutta tekee myös organisoituneille toimijoille mahdolliseksi arvioida ja ennakoita yhteiskunnallisia tapahtumia.

Lehti ei Leninin sanoin kehota viipymättömään rynnäkköön, vaan tuottaa liikekannallepanon ja valmistautumisen. Se on subjektiivisuuden ja organisoituneisuuden kasvattamisen projekti, jonka puitteissa järjestö voi syntyä "kuin itsestään". Lehteä ei siis perusteta vain representoimaan toimintaa, vaan kasvattamaan sitä. Lehti tuottaa potentiaalia tavalla, joka ei ole välittömässä kytköksessä käytäntöön, vaikka sen tavoitteet ovatkin mitä käytännöllisimmät.

Teoreettinen työläinen

"Ilman vallankumouksellista teoriaa ei voi olla vallankumouksellista liikettäkään."

Engelsiin viitaten Lenin määrittelee liikkeen toiminta-alueiksi taloudelliset, poliittiset sekä teoreettiset kamppailut. Lehti toimii siis paitsi spontaania ja organisoitunutta tasoa myös eri toiminta-alueita yhdistävänä projektina.

Vaikka spontaanin vastarinnan omaehtoisuuden korostus torjuu härskimmät epäluulot, jää leninismi väistämättä alttiiksi syytöksille etujoukon elitistisyydestä. Alkuperäisissä muotoiluissahan teoreettinen työ tapahtuu sivistyneistön, ei työväenluokan toimesta. Luokkatietoisuus on luotava, ellei peräti "annettava" ulkoapäin. Kohtaamme kysymyksen, eivätkö liikeorganisaatiot siis väistämättä pyri ohjastamaan spontaanisuutta suuntaan, joka palvelee yläluokkaisia, ei työväenluokkaisia intressejä.

Leninin muotoilujen voi katsoa vastanneen historiallista tilannetta, jossa suurin osa työväenluokasta oli täysin kouluttamatonta rahvasta. Riistoa ja repressiota koskevien kokemusten luokkateoreettinen artikulointi ei voinut tapahtua muualla kuin vallankumouksellisen sivistyneistön keskuudessa. Tänäpäin tilanne on hyvin erilainen. Kuten Tottelemattomien varsin mainiossa Lenin-kommentaarissa viitataan, elämme "massaintellektuaalisuuden" ja älytyön proletarisoitumisen aikaa.²

Perinteinen sivistyneistön ja duunarien välinen erottelu on menettämässä merkitystään. Massat ovat yhä koulutetumpia, ja yhä useampi korkeastikin koulutettu löytää itsensä prekariaatin kiertoradoilta. Yhteiskunta on muuttunut informaatiointensiviseksi ja kompleksiseksi elinympäristöksi. Ihmisistä muokkaantuu tänäpäin aivan eri tavalla kommunikaatiokykyisiä persoonallisuuksia kuin kapitalismin alkuaikoina. Teoreettisella työllä on kaikki mahdollisuudet rakentua luokan sisäisenä toimintana, osana luokan itseorganisaatiota.

Suurempi ongelma on varmasti se, että nykyliikkeiden on kyettävä rakentamaan organisaatiota työelämän sisältä käsin. On kyettävä rakentamaan ulkopuolta työntäyteiselle elämälle. Vanhalla työväenliikkeelle oli sentään käytössään mittavat taloudelliset resurssit ja palkatut militantit (muistettakoon vaikkapa "ruplakommunismi" tai miksei myös demarien CIA-dollarit...). Mitä meillä on? Tyhjät kädet täynnä töitä.

Käsitys sivistyneistön ulkopuolisuudesta, kuten myös käsitykseen kohdistuva kritiikki, on siis ohitetavissa vanhentuneena. Silti on pidettävä huolta, ettei pesuveden mukana mene mitä sattuu. Käsitykseen piilevästi sisältyvällä käytännön ja teorian välisellä erottelulla on edelleen merkitystä. Kuten todettua, lehteä ja sen myötä syntyvää organisaatiota ei voida rakentaa vain jo olemassa olevan toiminnallisuuden representaatioksi.

Tottelemattomat viittaavat tähän problematiikkaan ennakkoinnin metodilla. Organisaatiossa tapahtuvan teoreettisen työn on artikuloitava murtuman mahdollisuutta. On vastattava subjektiivisuuden muodonmuutoksiin sekä työstettävä sellaisia toimenpide-ehdotuksia, jotka ovat taktisesti iskuvoimaisia vallitsevien kapitalististen suhdanteiden näkökulmasta.

Ennakkoinnin metodi resonoi tässä tietenkin Mario Trontin kanssa.³ Strategia ja taktiikkaa, Trontin leninistinen sanapari. Strategia elää luokan spontaanisuudessa. Se kertoo antagonismin tasosta sekä toiminnallisista orientaatioista. Taktikka sen sijaan on organisaation asia. On vastattava strategisiin potentiaaleihin määrittelemällä niille kohteita, joihin iskeä. On siis tunnettava paitsi strategisen tason subjektiiviset voimat myös yhteiskunnallisen järjestelmän objektiivinen tilanne. Organisaation menestys on kiinni toimimisesta väliatilassa. Sen on luotettava ihmisten spontaanisuuteen, nojattava siihen ja organisoitava sitä. Mutta sen on myös tuotettava rakenteellista kapitalismianalyysia taloudellisista ehdoista sekä poliittisista voimasuhteista.

Lenin korostaa iskemistä kapitalismin heikoimpaan lenkkiin. Tronti korostaa teoreettisen työn tekemistä suhteessa spontaanisuuteen, joka ilmaisee työväen subjektiivisuutta vahvimmillaan. Kummassakin tapauksessa organisaation roolina on tuottaa liikkeen sisäistä itsereflektiota, joka ei niinkään selitä liikettä ulkopuolisille, vaan kasvattaa liikkeen potentiaaleja. Teoreettisen työn läpimurrot tapahtuvat liikkeen sisäisten ja ulkoisten voimien väliatilassa.

Kollektiivisten aivojen diktatuuri

"Täytyy luoda todellinen yhteys kaupunkien välille säännöllisen yhteisen työn pohjalla... Tätä todellista yhteyttä voidaan alkaa luoda vain yhteisen lehden avulla."

Bonefeldin ja Tischlerin huoli "puolueen" vallankumouksellista roolia kohtaan kytkeytyy mitä ilmeisimmin ajatukseen puolueesta, joka omii itselleen oikeuden edustaa luokkaa kokonaisuudessaan ja esiintyy sen *primus motorina*. Tällainen ennakkoluulo ei ole kuitenkaan välttämätön. Trontilaisittain voimme huomauttaa esimerkiksi, ettei mikään liikeorganisaatio voi koskaan vastata kaikkeen siihen kokemukselliseen rikkauteen, joka elää ja uusintuu luokan strategisella tasolla. Uusien liikkeiden "disorganisaatio" on epäilemättä myös positiivinen vastaus luokan subjektiiviseen rikkautteen. Prekaarin työn maailmassa mikään yksittäinen organisaatio tuskin kykenee "avaamaan tietä" työväenluokalle kokonaisuudessaan.

Luokan subjektiivinen rikkaus yhdessä taktisten tilanteiden moninaisuuden kanssa pitää taatusti "puolueen" päämääröinnin kurissa. Uusien liikkeiden piirissä pelko leninismin aavetta kohtaan on kuitenkin kääntynyt harkitsemattomaksi paoksi suhteessa kaikkiin ammattimaisen organisoitumisen kysymyksiin. Pelkokerrointen pitäisi kuitenkin nousta täysin vihollisrintaman toisella puolella. Ilman työväenluokan lippuja kantavia ammattimaisia organisoitumia katoaa luokalta kyky soittaa pirun polskaa porvarilliselle diktatuurille. Liike jää liikehtimiseksi, joka voi vain toivoa, että sen vaatimat (!) elehtiminen kantautuu myötämielisten poliitikkojen korviin.

Vaikka organisoitumiskammo vaivaa usein juuri edustuksellisuuden kritikoita, se jos mikä jättää liikkeet täysin edustajien ja katkeran voimattomuuden tunteen armoille.

Takaisin tulevaisuuteen

Ilman liikeorganisaation funktion täyttymistä liike ilmenee vain hajanaisina leimahduksina vailla kestoja sekä kollektiivista muistia ja oppimista. Se ilmenee vain itsepuolustuksellisia vastarinnan tekoina, jotka jäävät yksinäisiksi protesteiksi vailla solidaarisuusrintamien ja joukkovoiman kehittymistä. Liikkeessä ei kehity luokkatietoisuutta. Se ei aseta kysymyksiä luokan määräysvallasta suhteessa yhteiskuntaan tai asettaa niitä vain äkkijyrkän anarkistisena nyrkin heilutteluna. Se jää epä-määräiseksi levottomuudeksi ja hajanaiseksi eripuraksi kykenemättä kohdistamaan voimiaan rakenteellisten ristiriitojen paljastamiseen ja murtamiseen. Spontaanisuuden tasolle jäävät uudet liikkeet eivät ehkä ilmennä niinkään liikkeitä vaan liikkeen mahdollisuuksia.

Spontaanisuuden rinnalle tarvitaan kommunikatiivisen infrastruktuurin käytännöllistä organisointia sekä ohjelmallista työtä suhteessa liikkeen sisäisten ja ulkoisten voimien väliseen törmäyspintaan. "Ohjelmallinen" viittaa tällöin samaan kuin mistä Lenin puhui "kokonaisyhteiskunnallisella". Kompleksisessa yhteiskunnassa kysymys kokonaisuudesta ei kuitenkaan ole niin selkeä kuin se oli vielä yksinvaltaisten järjestelmien aikana. Teollisen modernisaation puitteissa keskiöön asetui kamppailu valtiovallasta, tänään kamppailukenttien määrittelyssä on ehkä oltava joustavampia.

Yhtä kaikki, leninismi haastaa määrittelemään kentän. Uusien liikkeiden sykli haastaa puolestaan ajattelemaan organisaatiota monipäisinä hirviöinä, joiden yksi pää ehkä nielee vastustajia valtiopoliitikassa kun taas toiset ovat aterioimassa joidenkin yhteiskunnallisten osajärjestelmien tai globalisaatioprosessien puitteissa. Kompleksista yhteiskuntaa vastaan asettuvat kompleksiset liikkeet, joskin heti perään on syytä muistuttaa, ettei asetelma ei ole niin uusi kuin väitetään. Työväenliike rakentui jo alunperin ammatillisen, osuustoiminnallisen, kulttuurisen, nuorisotoiminnallisen sekä poliittisen ulottuvuuden kokonaisuutena. Kullakin oli oma suhteellinen autonomiansa sekä omat erityiset organisaationsa ja kamppailunsa – joskin on myös fakta, että viime kädessä muiden elinvoimaisuus oli sidottu puolueen kykyyn rakentaa offensiivisia ja suojelusta porvarillisesti hallittua valtiollista suvereniteettia vastaan.

Kompleksinen yhteiskunta yhdessä subjektiivisesti rikkaan työväenluokan kanssa tuottaa luultavasti ennemminkin työväen monia ja monipäisiä organisoitumia kuin yksiulotteista puoluevaltaa. Sitä paitsi nykyhirviöt osaavat myös tanssia. Silti ei voida kieltää, etteikö valtiollinen toimintatila olisi nousemassa mielenkiintoiseksi kysymykseksi. Talouskriisi on pannut pisteen uusliberaalille kehitykselle. Olemme murtumassa, joka korostaa valtiollista ratkaisuvalltaa talouskasvun takaamisessa. Olisi ehkä syytä palauttaa elementtejä työväenliikkeen organisoitumisen perinteestä, kunhan samalla näytetään keskisormeja jokaiselle perinteitä *vaaliville*.

Kuten Bonefeld ja Tischler argumentoivat, luokkaorganisaatio ei voi tehdä vallankumousta luokan puolesta. Luokan on synnyttävä luokkataistelunsa itseorganisatorisina prosesseina, jotka ennakkoivat uuden yhteiskunnan laadullisia piirteitä. Täytyykin ymmärtää, ettei viittaus Leniniin asetu itseorganisaatiota vastaan. Se kehottaa ennemminkin mitä tahansa organisoitumaa toimimaan ammattimaisena soluna paikallisten konfliktien yleistämiseksi.

Vasta liikeorganisaation tuottaman kommunikaation laatu ratkaisee kysymyksen siitä massiivista, jonka puitteissa se pystyy organisoimaan kommunikaatiota teoreettisilla ja ohjelmallisilla avauksillaan. Ei ole mitenkään välttämätöntä lukea leninismistä ohjetta massojen johtamiseksi autoritaarisella komennolla. Äärimmilleen kärjistettynä johtaminen määrittyy *Mitä on tehtävässä* täysin "teoreettiseksi kysymykseksi".

Leninin lehti on ehdotus "kollektiivisten aivojen" organisoinnista, kuten Tronti sanoisi. Se on ehdotus liikkeen "kommunikatiivisen kudoksen" järjestämisestä, kuten Tottelemattomat on määritellyt. Liikeorganisaatiot ovat joukkoälyn tihentymiä. Ne ovat kollektiivisen ongelmanratkaisun intensiivisiä tiloja. Ja ongelmana on tietenkin ulospääsy kapitalismista.

Teoreettinen kysymys on täysin käytännöllinen kysymys.

Viitteet:

1. Werner Bonefeld ja Sergio Tischler: *What is to be done? Leninism, Anti-Leninist Marxism and the Question of Revolution Today*. Ashgate Publishing, 2002.
2. Tottelemattomat: "'Mitä on tehtävä?': mitä sille on tehtävä? – General Intellectin kehosta." [Http://isole.ecn.org/finlandia/tottelemattomat/teoria/mitaontettava.htm](http://isole.ecn.org/finlandia/tottelemattomat/teoria/mitaontettava.htm)
3. Viittaaan Trontin teksteihin "The Strategy of Refusal" (<http://libcom.org/library/strategy-refusal-mario-tronti>) sekä "Luokka ja puolue" (<http://isole.ecn.org/finlandia/tottelemattomat/teoria/luokkajapuolue.htm>)

Leninin perintö

Slavoj Žižek

Käännös: Janne Hernesniemi

*Käsillä olevassa artikkelissa Slavoj Žižek arvioi historioitsija Hélène Carrère d'Encaussen elämäkertateosta *Lénine* (1998). Vaikka kyse onkin kirja-arviosta, laajentaa Žižek tarkastelunsa itse Leninin poliittisen perinnön arviointiin. Lenin edustaa Žižekille lokakuun vallankumouksen strategista hahmoa. Lokakuun vallankumous näyttäytyy vastaavasti "leninistisenä Tapahtumana", jota edeltää Leninin poliittisen väliintulon aika.*

Vasemmisto on käymässä läpi musertavaa kokemusta: edistyksellinen liike on pakotettu keksimään uudelleen koko projektinsa. Mikä näyttää kuitenkin unohtuneen on se, että samankaltainen kokemus synnytti leninismen. Ajatelkaamme Leninin järkytystä syksyllä 1914, kun jokainen Euroopan sosiaalidemokraattinen puolue, Serbiaa lukuun ottamatta, seurasi "patrioottista linjaa". Miten vaikeaa olikaan olla valitsematta puoliaan tuona aikana, jolloin sotilaallinen konflikti oli halkaissut Euroopan mantereiden kahtia. Kuinka moni oletetusti riippumaton intellektuelli, Freud mukaan lukien, antoi periksi kansallismieliselle houkutukselle, vaikkakin vain hetkellisesti.

Vuonna 1914 kokonainen maailma hävisi viedessä mukanaan sekä porvarillisen uskon edistystä kohtaan että sosialistisen liikkeen, joka kulki sen vanavedessä. Lenin (*Mitä on tehtävä* -kirjan Lenin) koki, kuinka maa sortui hänen jalkojensa alla – hänen epätoivoisessa reaktiossaan ei ollut minäkäänlaista tyydytyksen tunnetta, halua sanoa "mitä minä sanoin". Katastrofi mahdollisti samalla kuitenkin myös leninistisen Tapahtuman: Toisen internationaalin evolutionaarisen historismin nujertamisen. Leninistisen "utopian" sydän – radikaali vaatimus porvarillisen valtion murskaamiseksi ja uuden yhteisöllisyyden muodon luomiseksi ilman vakinaista armeijaa, poliisivoimia tai byrokratiaa, jossa jokainen voisi ottaa osaa yhteiskunnallisten asioiden hallintaan – nousee suoraan vuoden 1914 tuhasta. Kyse ei ollut mistään teoreettisesta projektista jotakin kaukaista tulevaisuutta varten: lokakuussa 1917 Lenin väitti: "voimme kerralla saada liikkeelle kymmenen, ellei jopa kaksikymmentä miljoonaa ihmistä käsittävän valtiokoneiston." Meidän tulisi tunnistaa tämän utopian "mielettömyys" (sanon kierkegaardilaisessa merkityksessä) – tätä taustaa vasten stalinismi näyttäytyy paluuna "terveen järjen" piiriin. *Valtio ja vallankumous* -teoksen mullistavaa potentiaalia ei voi yliarvioida: sen sivuilla, kuten Neil Harding kirjassaan *Leninism* (1996) kirjoittaa, "läntisen politiikan tradition sanasto ja kielioppi pantiin äkillisesti viralta".

Sitä mitä seurasi voidaan Althusserin Machiavellia käsittelevän kirjoituksen otsikkoa lainaten kutsua sanoilla *la solitude de Lénine*: aika, jolloin hän seisoj yksin, kamppaillen virtausta vastaan omassa puolueessaan. Kun Lenin vuoden 1917 "Huhtikuun teeseissään" tunnisti *Augenblickin*, ainutlaatuisen mahdollisuuden vallankumoukseen, ensireaktio puoluetovereiden laajan enemmistön osalta oli joko välinpitämättömyys tai halveksunta. Yksikään huomattava bolševikkijohtaja ei yhtynyt hänen vallankumoukskutsuunsa, ja Pravdan toimituskunta toimi poikkeuksellisesti sanoes-

saan itsensä ja puolueen irti Leninin ehdotuksista. Bogdanov kuvaili Huhtikuun teesejä "mielipuolen hourailuksi"; Nadežda Krupskaja teki johtopäätöksen: "Pelkään pahoin, että Lenin on tullut hulluksi."

Niin korvaamaton kuin Leninin henkilökohtainen väliintulo olikin, lokakuun vallankumouksen kertomusta ei tulisi pelkistää yksinäisen neron myytiksi. Lenin onnistui, koska hänen vetoomuksensa, vaikka ohittikin puolueen nomenklatuuran, ymmärrettiin vallankumouksellisen mikropolitiikan tasolla. Kaikkialla Venäjän suurissa kaupungeissa perustettiin paikallisia komiteoita, jotka olivat päättäneet olla välittämättä "laillisen" hallituksen arvovallosta ja ottaa ohjat omiin käsiinsä.

Keväällä 1917 Lenin oli täysin tietoinen tilanteen paradoksaalisuudesta: nyt kun helmikuun vallankumous oli syössyt vallasta tsaristisen hallintokoneiston, Venäjä oli demokraattisin maa koko Euroopassa, ennen kokemattoman massamobilisaation sekä järjestäytymis- ja lehdistövapauden myötä. Ja silti tämä vapaus teki kaikesta epämääräistä. Jos on olemassa yhteinen tekijä, joka yhdistää sen, mitä Lenin kirjoitti helmikuun ja lokakuun vallankumousten välillä, se on hänen vaatimuksensa erottaa poliittinen kamppailu sen määriteltävissä olevista tavoitteista (välitön rauha, maan uudelleen jakaminen, ja tietenkin, kaiken "vallan luovuttaminen neuvostoille", toisin sanoen olemassa olevien valtiokoneistojen tuhoaminen ja niiden korvaaminen uusilla yhteiskunnallisen elämän kommuunittyyppisillä hallintamuodoilla). Kyse on välimatkasta, joka erottaa toisistaan vallankumouksen, siinä merkityksessä kuin se merkitsee imaginaarista vapauden purkausta ylevän universaalin solidaarisuuden hetkenä, jolloin "kaikki näyttää mahdolliselta", ja yhteiskunnallisen jälleenrakennuksen hyväksi tehtävän kovan työn, jonka on tapahduttava, jotta tämä purkaus jättäisi ainoankaan merkin yhteiskunnalliseen rakennelmaan.

Tämä välimatka – joka muistuttaa Ranskan vallankumouksen vuosien 1789 ja 1793 välisestä intervallista – on Leninin ainutlaatuisen väliintulon tila. Vallankumouksellisen materialismin perustavalaatuinen opetus on, että vallankumouksen on iskettävä kahdesti. Ei niinkään, että ensimmäisellä momentilla olisi vallankumouksen muoto, jonka substanssi täyttäisi myöhemmin, vaan pikemminkin päinvastoin: ensimmäinen vallankumous säilyttää vanhan ajatuskehikon, uskon siihen, että vapaus ja oikeudenmukaisuus voidaan saavuttaa, jos vain yksinkertaisesti käytämme jo olemassa olevaa valtiokoneistoa ja sen demokraattisia mekanismeja, että "hyvä" puolue kykenee voittamaan vapaat vaalit ja käynnistämään sosialistisen muutosprosessin "laillisesti". (Tämän harhakuvitelman selkeimpänä esimerkkinä toimivat Karl Kautskyn 1920-luvulla muotoilemat teesit, joiden mukaan ensimmäisen, kapitalismista sosialismiin johtavan vaiheen, looginen muoto olisi porvarillisten ja proletaaristen puolueiden parlamentaarinen koalitio.) Ne, jotka huojuvat kahden vaiheilla ja pelkäävät toisen, vanhat muodot tuhoavan, askeleen ottamista, ovat niitä, jotka (Robespierren sanoin) haluavat "vallankumouksen ilman vallankumousta".

Vuoden 1917 kirjoituksissaan Lenin säästää kaikkein karvaimman ironiansa niille, jotka ovat syvenyneet turhaan etsimään jonkinlaisia takuita vallankumoukselle, joko esineellistyneen yhteiskunnallisen välttämättömyyden tekosyyin nojalla ("on vielä liian aikaista sosialistiseen vallankumoukseen, työväenluokka ei ole kypsä"), tai sitten normatiivisen, demokraattisen laillisuuden verukkeella ("väestön enemmistö ei ole puolellamme, joten vallankumous ei olisi todella demokraattinen"). Aivan kuin vallankumouksellinen toimija kaipaisi jonkin edustuksellisen Toisen suostumusta ennen ryhtymistään yritykseen valtiovallan kaappaamiseksi. Leninille, kuten myös Lacanille, vallankumous "*ne s'autorise que d'elle-même*"¹. Pelko vallan kaappaamisesta ennenaikaisesti, takuiden etsiminen, on ilmaus pelosta pohjattoman kuilun partaalla. Tämän Lenin tuomitsi toistuvasti "oportunismina": lähtökohtaisesti vääränä positiona, joka kätkee pelkonsa oletetusti objektiivisten tosiasioiden, lakien ja normien suojaverhon taakse. Ensimmäinen askel sen nujertamiseksi on julistaa selkeästi: "Mitä sitten on tehtävä? Meidän on *aussprechen was ist*, 'ilmaistava tosiasiat', tunnustettava se totuus, että Keskuskomiteassamme on olemassa tendenssi, mielipide...".

Mitä seurasi kun Lenin tuli tietoisemmaksi bolsevistisen vallan rajoitteista? Tässä kohtaa tulisi tehdä ero Leninin ja Stalinin välillä. Leninin viimeisissä kirjoituksissa, kauan sen jälkeen kun hän oli

luopunut *Valtion ja vallankumouksen* utopiasta, on jälkiä vaatimattomasta "realistisesta" suunnitelmasta bolševikeille. Taloudellisen alikehittyneisyyden ja venäläisten massojen kulttuurisen takapajuisuuden huomioiden hän ymmärsi, ettei Venäjällä ollut mahdollisuutta "siirtyä suoraan sosialismiin". Kaikki mitä neuvostovalta saattoi tehdä, oli yhdistää vaatimaton "valtiokapitalistinen" politiikka talonpoikaismassojen kulttuuriseen sivistämiseen. Tosiasiat ja kaaviot paljastivat "kuinka paljon kiireellistä rutiinityötä meidän on vielä tehtävä saavuttaaksemme keskiverron eurooppalaisen sivistysvaltion standardit. (...) Meidän on pidettävä mielessämme se puoliaasialainen tietämättömyys, josta emme ole vielä kukaan kyetty vapauttamaan itseämme." Lenin varoittaa toistuvasti vaaroista liittyen välittömään "kommunismiin juurruttamiseen". "Missään olosuhteissa meidän ei tulisi välittömästi esitellä puhtaasti kommunistisia ideoita maaseudulle. Niin kauan kuin maaseudulta puuttuu aineellinen perusta kommunismille, olisi haitallista, itse asiassa minun tulisi sanoa, kohtalokasta tehdä niin." Hänen toistuva aiheensa on: "Kaikkein vahingollisinta olisi kiirehtiä tässä asiassa." Tätä "kulttuurivallankumouksen" vaatimusta vastaan Stalin asetti anti-leninistisen ajatuksen "sosialismin rakentamisesta yhdessä maassa".

Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että Lenin olisi hiljaisesti omaksunut mensevistisen kritiikin bolševikkien utopismia kohtaan – että vallankumouksen tulee seurata ennalta määritettyä reittiä, ja että se voi tapahtua vain kun välttämättömät materiaaliset olosuhteet ovat täyttyneet. Kirjoittaessaan varhain 1920-luvulla Lenin tajuaa, että bolševikkien päätehtävänä on ottaa hoidettavakseen edistysvallan porvarillisen valtion vastuutehtävät (opetuksen järjestäminen kaikille jne.). Se tosiasiassa, että edistyksen toimeenpanija on proletaarinen vallankumouksellinen voima, muuttaa tilanteen kuitenkin perin pohjin: on mahdollista, että nämä toimenpiteet toteutetaan siten, että porvarillisesta ideologisesta kehiksestä päästään eroon – opetus asetetaan palvelemaan ihmisiä, sen sijaan, että se toimisi naamiona porvarillisten luokkaintressien promootiolle. Varsinainen dialektinen paradoksi on, että Venäjän tilanteen toivottomuus (takapajuisuus, joka pakottaa proletaarisen vallan sitoutumaan porvarilliseen sivistystyöhön) voidaankin kääntää eduksi: "Mitä jos tilanteen täydellinen toivottomuus, kiihottamalla työläisten ja talonpoikien ponnistuksia kymmenkertaisiksi, tarjosi meille mahdollisuuden luoda sivistyksen perustavanlaatuiset edellytykset eri tavalla kuin Länsi-Euroopan maissa."

Meillä on siis kaksi yhteensopimatonta mallia vallankumoukselle: lopullisen kriisin hetken odottaminen, jolloin vallankumous puhkeaa "omalla oikealla hetkellään" historiallisen evoluution välttämättömyyden mukaisesti; tai sitten näkemys, ettei vallankumouksella ole "oikeaa hetkeä", että mahdollisuus siihen on jotakin, joka ilmaantuu ja johon on tartuttava. Lenin väittää itsepintaisesti, että epätavalliset olosuhteet, sellaiset kuten Venäjällä vuonna 1917, voivat tarjota keinon itse säännön horjuttamiseen. Väittäisin, että tämä uskomus on tänään vakuuttavampi kuin koskaan. Elämme aikakautta, jolloin valtio ja sen koneistot, mukaan lukien sen poliittiset toimijat, ovat yhä kykenemättömämpiä artikuloimaan avainkysymyksiä. Illuusio siitä, että Venäjää vuonna 1917 vaivanneet ongelmat (rauha, maan uudelleenjakaminen jne.) olisi voitu ratkaista parlamentaarisin keinoin on itse asiassa samanlainen kuin nykyinen illuusio siitä, että ekologinen uhka voidaan välttää markkinalogiikan avulla (laittamalla saastuttajat maksamaan aiheuttamastaan vahingosta).

Millaisena Hélène Carrère d'Encaussen uusi tutkimus² sitten näyttäytyy suhteessa edellä sanottuun. Hänen peruslähtökohtanaan on, että nyt kun kommunismi on ohi, on aika Leninin kirjoitusten objektiiviseen arviointiin. Näistä koordinaateista käsin Carrère d'Encaussen kirja pyrkii tekemään Leninille oikeutta. Carrère d'Encausse tekee selväksi, että stalinistinen valtiokoneisto sai alkunsa NEP-kompromisseista. Jos valtion oli määrä vetäytyä ja tehdä tilaa markkinoille, yksityisomaisuudelle ja niin edelleen, sen oli saatava tiukempi kontrolli yhteiskunnasta, jotta vallankumouksen saavutukset eivät vaarantuisi uusien luokkien ilmaantumisen myötä. Kapitalistista taloudellista perustaa oli määrä tasapainottaa sosialistisella poliittisella ja ideologisella ylärakenteella.

Carrère d'Encausse tuo myös esille, kuinka Trotsky, Buharin ja muut eivät kamppaillessaan Leninin seuraaja-asemasta tunteneet muuta kuin halveksuntaa Stalinin uutta keskustushteerin hallinnollista roolia kohtaan väheksyen häntä pelkkänä taloudenhoitajana. He eivät kyetty antamaan arvoa

sille vallalle, jonka virka toi mukanaan. Kun Lenin vuonna 1922 jätti Pravdalle artikkelinsa "Mieluummin vähemmän mutta parempaa", joka oli suunnattu Stalinin autoritaarisuutta vastaan, päätoimittaja Bukharin ei nähnyt syytä sen julkaisemiseen; eräs Politbyroon jäsen ehdotti, että he painattaisivat ainoastaan yhden kappaleen kyseisen tekstin sisältävää sanomalehteä ja antaisivat sen Leninille.

Kansallisuuskysymyksen yhteydessä Carrère d'Encausse kirjoittaa, kuinka Lenin varauksetta vastusti suurten maiden nationalismia ja kannatti pienten kansakuntien suvereniteettia, riippumatta siitä, kuka niitä johti. Itse Venäjälle hän suositteli politiikkaa, joka suosisi pieniä sorrettuja maita – "eräänlainen hyväksyvä ele tosiasioiden edessä". Tänä päivänä tämä näkemys on perustellumpi kuin koskaan. Ei ole yllättävää, että anti-amerikanismi on Euroopassa kaikkein selkeimmin havaittavaa "suurten" kansojen parissa. Valitusvirren mukaan globalisaatio uhkaa kansallisvaltioiden suvereenisuutta; mutta eivät niinkään pienet maat, vaan toisen luokan (entiset) maailmanvallat (sellaiset maat kuten Iso-Britannia, Saksa ja Ranska) ovat niitä, jotka pelkäävät, että sulaututtuaan osaksi vastikään kehkeytynyttä globaalia imperiumia ne typistyvät samalle tasolle kuin, sanotaan, Itävalta, Belgia ja Luxemburg. Vihamielisyys, jota niin vasemmistolaiset kuin oikeistolaisetkin nationalistit tuntevat Ranskassa amerikanismia kohtaan, on pohjimmiltaan kieltäytymistä sen tosiasian tunnustamisesta, että Ranska on menettämässä hegemonisen asemansa Euroopassa.

Suurten ja pienempien kansallisvaltioiden välisten erojen tasoittuminen tulisi laskea yhdeksi globalisaation suotuisista seurauksista: lännessä esiintynyt halveksunta Itä-Euroopan jälkikommunistisia valtioita kohtaan paljastaa haavoittuneen narsismin. Mielenkiintoista kyllä, sama logiikka toimi myös entisen Jugoslavian kohdalla: ei vain serbit, vaan myös suurin osa läntisistä valloista ajatteli, että ainoastaan yksin Serbiällä olisi voimia muodostaa valtio omin voimin. Kautta 1990-luvun, jopa Miloševićin radikaalit demokraattiset kriitikot, jotka hylkäsivät serbinationalismin, toimivat sen oletuksen varassa, että vain Serbiasta voisi tulla kukoistava demokratia, kunhan Milošević vain syöstäisi vallasta; muut entisen Jugoslavian maat olivat siihen liian nurkkakuntaisia. Tämä tuo mieleen Engelsin vähättelevän huomion Balkanin maista taantumuksellisina reliikkeinä.

Leninin persoonallisuudesta Carrère d'Encausse toistelee vanhoja kuluneita argumentteja hänen häikäilemättömyydestään ja välinpitämättömyydestään massojen kärsimyksiä kohtaan, mutta käsitellessään vuoden 1921 työläisopposition kohtaloa, hän panee merkille, että "tämä oli jälleen kerran esimerkki Leninin erikoisesta metodista eliminoida vastustajien ideat itse vastustajien sijaan sallimalla häviäjien pysyä hallitsevissa elimissä". On vaikeaa kuvitella jyrkempää vastakohtaa stalinistisille menettelytavoille. Leninin parjaajat muistelevat mielellään hänen reaktiotaan Beethovenin *Apassionataa* kohtaan todisteena hänen liiallisesta itsekontrollistaan – hän alkoi itkeä ja julisti sitten, ettei vallankumouksella ollut varaa senkaltaiseen sentimentaalisuuteen. Yhtä kaikki, eikö tämä anekdootti voisi yksinkertaisesti olla osoitus hänen äärimmäisestä herkkyydestään ja Leninin tietoisuudesta siitä, että se tuli pitää aisoissa poliittisen kamppailun vuoksi.

Kaikessa triviaalisuudessaan bolševikkien päivittäisen elämän yksityiskohdat vuodelta 1917 ja sitä seuraavilta vuosilta osoittavat selvästi, kuinka erilaisia he olivat verrattuna stalinistiseen nomenklatuuraan. Kun Lenin illalla 24. lokakuuta 1917 poistui asunnoltaan lähteäkseen Smolnan instituuttiin, hän otti raitiovaunun ja kysyi konduktööriltä, oliko kaupungin keskustassa meneillään taisteluja sinä päivänä. Vuosina välittömästi lokakuun vallankumouksen jälkeen hän matkusti yleensä autolla, seuranaan ainoastaan kuski ja henkivartija Gil turvallisuuden tähden; heitä kohti ammuttiin, poliisi pysäytti ja pidätti heidät (poliisimies ei tunnistanut Leniniä). Kerran esikaupunkiin suuntautuneen kouluvierailun jälkeen poliiseina esittäytyneet bandiitit varastivat auton, jolloin Lenin ja Gil joutuivat kävelemään lähimmälle poliisiasemalla raporttoimaan varkaudesta. 30. elokuuta 1918 Leniniä ammuttiin hänen puhuessaan työläisille sen tehtaan edessä, jossa hän oli juuri vierailut. Gil ajoi hänet Kremlin, jossa lääkäreitä ei ollut; Nadežda Krupskaja ehdotti, että jonkun tulisi juosta lähimpään ruokatavarakauppaan ostamaan sitruuna.

Mitä tulee Lenin historiallisiin saavutuksiin, Carrère d'Encausse korostaa aivan oikein, kuinka hä-

nen nerokkuutensa piili hänen kyvyssään siirtyä tyypillisen vallankumouskertomuksen tuolle puolen, jossa utopistisen energian lyhyttä ekstaattista räjähdystä seuraa selventävä krapula-aamu. Leninillä oli voimaa utopistisen hetken pidentämiseen. Hänen koko tuotannossaan ei ole jälkeäkään siitä, mitä Lacan nimitti "kadotetun syyn narsismiksi", jota esittävät ne, jotka eivät jaksaa odottaa vallankumouksen epäonnistumista, jotta voisivat ihailla ja surkutella sitä. Tämä teki Leninistä kahdennenkymmenennen vuosisadan – reaalisen intohimon vuosisadan – poliitikon.

Kuten Alan Badiou on sanonut, jos 1800-lukua leimasivat utopistiset tai "tieteelliset" projektit ja ideaalit, joiden oli määrä toteutua tulevaisuudessa, oli 1900-luvulla pyrkimyksenä itse kauan odotetun Uuden järjestyksen realisoiminen. 1900-luvulle äärimmäinen ja leimallinen kokemus oli välitön kokemus jokapäiväisestä sosiaalisesta todellisuudesta erottautuvasta reaalista – reaalinen kaikessa väkivaltaisuudessaan on se hinta, mikä on maksettava, kun riisutaan pois todellisuuden pettävät kerrokset. Muistellessaan ensimmäisen maailmansodan juoksuautoja, Ernst Jünger ylisti lähitaistelua autenttisenä intersubjektiiivisena kohtaamisena: autenttisuus piilee väkivaltaisen transgression aktissa, joko lacanilaisen reaalisen kohtaamisena (asia, jonka Antigone kohtaa rikkoessaan kaupungin järjestystä) tai sitten bataillelaisessa ylettömyydessä. Seksuaalisuuden piirissä tämän reaalisen intohimon ikoni on Oshiman *Aistien valtakunta*, jossa parin rakkauselämä kärjistyy molemminpuoliseen kidutukseen ja lopulta kuolemaan – selkeä kaiku Bataillen *Silmän tarinasta*. Toisen esimerkin tarjoavat hardcore-sivustot, jotka antavat mahdollisuuden vaginan sisäpuolen tutkiskeluun penetroivan dildon päähän kiinnitetyn pikkuruisen kameran avulla. Joutuesamme liian lähellä haluamaamme objektia eroottinen lumouksemme vaihtuu paljaan lihan reaalisuuden kuvotukseksi. Kävellessään heinäkuussa 1956 kohti teatteriaan Brecht ohitti neuvostoliittolaistankkien kolonnan, joka vyöryi kohti kohti Stalinallee-bulevardia murskatakseen työläisten kapi-
nan. Hän vilkutti niille ja kirjoitti myöhemmin saman päivän aikana päiväkirjaansa, kuinka tuona hetkenä hän ensimmäistä kertaa elämässään tunsu kiusausta liittyä Kommunistiseen puolueeseen – esimerkillinen tapaus reaalisen intohimosta. Brecht ei niinkään kannattanut sotilaallista toimenpidettä, vaan näki ja hyväksyi väkivallan autenttisuuden merkinä.

Badioun mukaan jälkipoliittisen aikakautemme, jonka saatossa yhteiskunnallisten asioiden hallinnointi on korvaamassa todellisen politiikan, perimmäinen premissi on, ettei 1900-lukua koskaan tapahtunutkaan. Mitä noina kärsimyksentäyteisinä vuosina tapahtui oli hirviömainen turha intohimo, satunnainen hairahdus, jonka äärimmäisiä lopputulemia (ja totuus) olivat Gulag ja holokausti. Tästä tehtävä johtopäätös on, että kaikki yritykset yhteiskunnan muuttamiseksi hyvin aikomuksin päätyvät vain radikaaliin Pahaan – ainoaan nykyään hyväksyttyyn Absoluuttiin. Tapaa, jolla elämme elämäämme, leimaa siksi pragmaattinen kompromissi, kyyninen viisaus, tietoisuus rajoituksistamme, vastarinta Absoluutin kiusausta kohtaan. Tätä asennetta vastaan uskollisuus Leninin perintöä kohtaan pakottaa meidät väittämään, ettei 1900-luku ollut ainoastaan satunnainen hairahdus, vaan emansipatorisen potentiaalin purkaus. Autenttisen teorian todellinen haaste – ja tehtävä – on tämän purkauksen ja sen traagisen lopputuleman yhdistäminen.

Yrityksessään normalisoida Lenin, palauttaa hänet yhdeksi intohimottomasti arvioitavaksi historialliseksi hahmoksi monien muiden joukossa, Carrère d'Encausse sivuuttaa Leninin todellisen läpimurron, Leninin Tapahtuman, jota ei voi palauttaa traagisiin historiallisiin tapahtumiin tai vaatia tilille niiden perusteella – se tapahtuu toisessa ulottuvuudessa. Carrère d'Encaussen kyvyttömyys tämän arvostamiseen on ilmeisintä hänen *Valtiota ja vallankumousta* koskevassa tarkastelussaan, jossa hän vatvoo tylsää väitettä Leninin epäröinnistä vallankumouksellisen spontaaniuden kannattamisen ja puolue-eliitin kontrolloivan vaikutusvallan tarpeellisuuden tunnustamisen välillä. Carrère d'Encausse tekee selväksi, että lokakuun vallankumousta välittömästi seurannut bolsevikkien rauhanjulistus laittoi alulle uudenlaisen politiikan, joka ohitti valtion: se ei puhutellut muita valtioita, vaan suoraan ihmisiä, yhteiskuntaa kokonaisuudessaan. Hän ei tunnista, että *Valtion ja vallankumouksen* ytimessä on sama visio yhteiskunnallisesta itseorganisaatiosta, joka ohittaa valtiolliset mekanismit. Tämä asettaa oikeisiin mittasuhteisiin oletetun ristiriidan Lenin elitismien (hänen uskonsa siihen, että valaistuneiden asiantuntijoiden tulisi toimittaa luokkatietoisuus työväenluokalle) ja *Valtiossa ja vallankumouksessa* esitetyn "avoimen spontaanisuuden vaatimisen" välillä. Adornon

lailla, jonka mielestä spontaanin nautinnon saavuttaminen on mitä vaikeinta modernissa yhteiskunnassa, Lenin oli täysin tietoinen siitä, että spontaanisuus on harvinaista: sen saavuttaminen edellyttää väärästä, asetetusta ideologisesta spontaanisuudesta eroon pääsemistä. Hänen positionsa oli näin ollen: valtion alueella bolsevikkien diktatuuri, sen ulkopuolella populaari "spontaanisuus".

Marraskuun seitsemäntenä 1920, lokakuun vallankumouksen kolmantena vuosipäivänä, Talvipalatsin valtaus näyteltiin uudelleen Petrogradissa. Kymmenet tuhannet työläiset, sotilaat, opiskelijat ja taiteilijat työskentelivät kellon ympäri, eläen *kashalla* (mauttomalla puurolla), teellä ja jäätyneillä omenoilla, valmistautuen performanssiin, joka esitettiin alkuperäisellä tapahtumapaikalla. Heidän työtään ohjasivat niin armeijan upseerit kuin avantgarde-taiteilijat, muusikot ja ohjaajat Malevitšistä Meyerholdiin. Vaikka kyse oli teatterista, ei "todellisuudesta", tapahtumiin osallistuneet sotilaat ja merimiehet esittivät itseään. Monet heistä eivät olleet osallistuneet ainoastaan vuoden 1917 tapahtumiin, vaan taistelivat performanssin aikoihin myös sisällissodassa – vuonna 1920 Petrograd oli piiritetty ja kärsi ankarasta ruokapulasta. Eräs aikalainen kommentoi: "Tulevaisuuden historioitsijat tulevat kirjaamaan, kuinka yhden kaikkein verisimmän ja brutaaleimman vallankumouksen ajan koko Venäjä näytteli". Formalismin teoreetikko Viktor Shklovsky pani merkille, että "meneillään on jonkinlainen perustavanlaatuinen prosessi, jonka saatossa elämän elävä kudus muuntuu teatraaliseksi". Tällaiset performanssit – erityisesti Stalinin vapun juhlaparaateihin verrattuna – todistavat, ettei lokakuun vallankumous ollut vain pienen bolsevikkiryhmän toimeenpanema puhdas *coup d'état*, vaan tapahtuma, joka vapautti suunnattoman emansipatorisen potentiaalin.

Eräät Leninin läpimurron elementit ovat säilyttäneet voimansa tähän päivään saakka: esimerkiksi hänen kritiikkinsä "Vasemmistolaisuudesta kommunismin lastentautina" sekä hänen kriittinen asennoitumisensa ekonomismia kohtaan. Hän oli selvillä siitä, että poliittinen "ekstremismi" tai "liiallinen radikalismi", tulisi aina ymmärtää todisteeksi ideologis-poliittisesta syrjäytymisestä, joka osoittaa rajoitukset sille, mitä on todella mahdollista saavuttaa. Jakobiinien turvautuminen terroriin oli hysteeristä näyttelemistä, todiste heidän kyvyttömyydestään järkyttää taloudellisen järjestyksen perusteita (yksityisomaisuus jne.). Nykypäivän poliittisen korrektiuden "ylilyönnit" paljastavat samalla lailla kyvyttömyyden nujertaa rasismia ja seksismia todellisia syitä. Kenties on tullut aika kyseenalaistaa se monien nykyisten vasemmistolaisten hellimä uskomus, että poliittinen totalitarismi olisi jollain lailla tulosta materiaalsen tuotannon ja teknologian ylivoimasta suhteesta ihmissuhteisiin ja kulttuuriin. Mitä jos asianlaita onkin päinvastoin? Mitä jos poliittinen "terrori" onkin merkki siitä, että juuri materiaalsen tuotannon sfääri on alistettu politiikalle? Kenties asiaan laita onkin niin, että poliittinen "terrori", aina Jakobiineista maolaisten kulttuurivallankumoukseen, edellyttää tuotannon siirtämistä poliittisen taistelun maaperälle.

Leninin vastahanka ekonomismia kohtaan on olennaista nykyään, kun huomioidaan radikaalipiirien (tai sen rippeiden) jakautuneet näkemykset taloudellisista asioista: yhtäältä poliitikot ovat hylänneet talouden kamppailun ja intervention alueena; toisaalta nykyisen globaalitalouden toiminnasta haltioituneet taloustieteilijät tekevät tyhjäksi kaikenlaisen poliittisen intervention mahdollisuuden. Näyttää siltä, että tarvitsemme Leninin oivalluksia enemmän kuin koskaan: kyllä, talous on avainalue – taistelu ratkaistaan siellä; globaalin kapitalismin lumous on murrettava. Mutta intervention tulisi olla todellakin poliittinen, ei taloudellinen. Nykyään, kun jokainen on antikapitalisti – jopa Hollywoodissa, jossa hiljattain on tuotettu useampi salaliittoelokuva (*Valtion vihollisesta Soluttautujaan*), joissa vihollinen on suuri ja häikäilemättömästi voittoa tavoitteleva yhtiö – on nimike menettänyt kumouksellisen särmänsä.

Loppujen lopulta universaali vetoisuus vapauden ja demokratian puolesta, usko siihen, että ne pelastavat meidät kapitalismin väärinkäytöksiltä, on haastettava. Liberaali demokratia on tosiasiasse se poliittinen järjestelmä, jonka alaisuudessa pääoma kukoistaa parhaiten. Tämä on Leninin perimäinen opetus: vain vapautumalla kiintymyksestämme liberaaliin demokratiaan, joka ei tule toimeen ilman yksityisomistusta, voimme tosiasiasse muuttua antikapitalistisiksi. Kommunismin hajoaminen 1990-luvulla vahvisti "vulgaari"marxilaisen teesin, jonka mukaan poliittisen demokratian taloudellinen perusta nojaa tuotantovälineiden yksityisomistukseen – toisin sanoen kapitalis-

miin kaikkine siihen liittyvine luokkaeroineen. Poliittisen demokratian esittelyn jälkeen ensimmäisenä kiireellisenä tavoitteena oli yksityistäminen, suunnaton ponnistus – hinnalla ja keinoilla millä hyvänsä – uusien omistajien löytämiseksi, sille omaisuudelle, joka oli kansallistettu kommunistien ottaessa vallan: entiset puoluevirkailijat, mafiapomot, kuka milloinkin, jotta vain saataisiin "perusta" demokratialle. Mutta kaikki tämä tapahtuu aivan liian myöhään – juuri sillä hetkellä kun ensimmäisen maailman jälkiteollisissa yhteiskunnissa yksityisomistus on alkanut menettää sen keskeistä säätelevää rooliaan.

John Berger kirjoitti vastikään Selftrade-nimisen internetmeklariyhtiön ranskalaisesta mainoksesta. Timanteilla koristeltua täyskultaista sirppiä ja vasaraa esittävän kuvan alla olevassa tekstissä lukee: "Ja mitä jos kaikki hyötyisivät osakemarkkinoista?" Strategia on ilmeinen: osakemarkkinat toteuttavat nykyään tasa-arvoista kommunistista agendaa – jokainen voi osallistua. Berger esittää vertauksen: "Kuvittele tiedotuskampanja, joka tänä päivänä hyödyntäisi kuvaa täyskullasta valetusta, timanteilla kirjaillusta hakarististä! Se ei tietenkään toimisi. Miksi? Hakaristi puhuttelisi potentiaalisia voittajia, ei voitettuja. Se toisi mieleen herruuden, ei oikeudenmukaisuutta." Sen sijaan sirppi ja vasara herättävät toivon siitä, että "historia tulee loppujen lopulta olemaan niiden puolella, jotka taistelevat veljellisen oikeudenmukaisuuden puolesta". Juuri sillä hetkellä kun tämä toivo julistetaan kuolleeksi "ideologioiden lopun" hegemonisen ideologian mukaan, paradigmaattinen jälkiteollinen liikeyritys (onko olemassa mitään jälkiteollisempaa kuin osakekauppa internetissä) asettaa sen palvelukseensa jälleen kerran. Toivo jatkaa meille kummitteluaan.

Viitteet:

1. Vapaa käännös: "Vallankumous ei kaipaa muuta auktoriteettia kuin itsensä".
2. Žižek viittaa Carrère d'Encaussen vuonna 2001 ilmestyneeseen englanninkieliseen käännökseen: *Lenin*, jonka George Holoch on kääntänyt (New York & London: Holmes & Meier). Ranskankielinen alkuperäisteos *Lénine* julkaistiin vuonna 1998 (Pariisi: Fayard).

Artikkeli on alunperin ilmestynyt *London Review of Books*issa Vol.24 No.1, 25.7.2002

Commonwealthia etsien

Antonio Negri

Kääntäjä: Kalle Seppä

Nyt kun amerikkalaisen unilateralismin vaihe on ohi, onko muotoutumassa uudenlaista konstitutiivista valtaa? Pystyykö se organisoimaan voimia ja tuottamaan normatiivisuutta? Muun muassa näitä kysymyksiä käsittelee Antonio Negri artikkelissaan, jossa hän käy läpi yhdessä Michael Hardtin kanssa kirjoittamansa Commonwealth-kirjan (Empire-teoksesta alkaneen "trilogian" kolmannen osan) keskeisiä lähtökohtia. Negri perustaa teoriansa osin tuttuihin käsitteisiin – kuten biopolitiikka, yhteinen, exodus ja metropoli – mutta myös esittelee uuden vaiheen analyysissään: "suurten kertomusten" paluun ja postmoderniin kohdistuvan kritiikin. Tämä on selvä uutuus verrattuna teokseen Fabrique de porcelaine, jonka kriittinen luenta löytyy toisaalta tästä numerosta.

1. *Empire* ja *Multitude* jättivät monia avoimia kysymyksiä. Tässä yhteydessä olisi turhaa määritellä niitä uudestaan tai yrittää ratkaista niitä. Käytännössä meidän piti lähteä uudelleen liikkeelle määritelyjen käsitteiden perustalta, sen kysymyksen syventämiseksi, mitä nykyisin on politiikka. Mitä on kumouksellinen politiikka, ja minkälaista yhteiskunnallisen jakamista se sisältää? Miten nykyisin on mahdollista taistella pääomaa vastaan? Vain menemällä eteenpäin - tästä olemme täysin vakuuttuneita – voimme kohdata ratkaisemattomat ongelmat uudella voimalla. Olimme kuitenkin varmoja yhdestä asiasta: *Empiren* ja *Multituden* kymmenvuotisen työn päätteeksi nykyisyys oli määritelty itsensä uudestaan, se aikakausi oli siis päättynyt, jolloin nykyisyyttä oli vielä mahdollista määritellä post-alkuisella sanalla.

Olimme siis eläneet murroksen aikaa. Mitkä olivat tämän aikakauden päättymisen oireet? Meistä tuntui, että se, mitä oli kyseenalaistettu, oli erityisesti demokratia-käsite. Amerikkalaisissa sodissa ja mielettömässä uuskonservatiivien sotapropagandassa käsite oli kulunut loppuun. Uudet asiat (joita demokratia-käsite ei voinut enää sisältää) olivat nousseet esille valtio-opin näkökulmasta. Yksinkertaistaen, riittää viittaaminen Rosanvalloniin ja niihin asioihin, joita hän yrittää määritellä viimeisimmässä kirjassaan (*La contre-démocratie. La politique à l'âge de la défiance*). Tasavallasta ja ihmisten modernista käyttäytymisestä on kadonnut jotakin syvällistä, hän väittää. Jokin, mitä emme pysty selittämään, on muuttunut hämäräksi – näin Rosanvallon yrittää kuvata - ne voimattomuuden ja epätoivon tunteet, ne depolitisoinnin varjot, jotka määrittelevät nykyistä demokratiaa. Hän lisää – ja huomaamme, että hän tekee sen vastoin tahtoaan – että "poliittinen demokratia" on vain eräs fraasi, jonka takana vahvistuu vain *mixed regime*, johon myös vastademokratia, "poikkeustilan demokratia", on sisällytettävä.

Tämä valtio-opin yritys liittää synteesi erittäin epävarmaan todellisuuteen toistuu myös taloustieteessä. Tällä saralla ponnistus pyrkii keksimään uudestaan, ei enää kehityksen mittaa, joka on työn arvon klassisen lain kriisin jälkeen ollut jo kauan aikaa kadoksissa, vaan uuden tehokkaan konvention, koska on selvää, että liberaalinen/uusliberaalinen konventio ja fordistinen/keynesiläinen/hyvinvointivaltiollinen konventio ovat kriisissä. [On alettu puhua, yhä enemmän, "energiakon-

ventiosta”: kukaan ei tarkkaan ottaen tiedä, mitä se tarkoittaa – paitsi että se (kun se sisältää ydinvoiman, kuten usein väitetään) asettuu ”ekologista konventiota” vastaan ja sen seurauksena ehkä myös demokraatista konventiota vastaan. Al Gore on ilmeisesti nostanut esille tämän ongelman.]

Lopuksi yritys määritellä kansainvälistä politiikkaa (ja globaalin valtio-opin etsintä). Nykyisin olisi yritettävä tulkita uudelleen vallan globaalia ulottuvuutta multilateralismin termein sen jälkeen, kun kukistettu amerikkalainen unilateralismi (siis se, mitä oli jäänyt jäljelle vanhasta imperialismista), on päätenyt syvään kriisiin. [Huomatkaa, että ne kritiikit, joita on kohdistettu meitä vastaan, kritiikit, jotka väittivät että emme olleet ymmärtäneet imperialismien jatkumista Amerikan hallituksen globaalisessa toiminnassa – ovat nyt osoittautuneet täysin valheellisiksi. Unilateralismin kriisin jälkeen olemme edelleen globaalin järjestyksen piirissä. Tämän asiantilan vaikutuksien tunnustaminen (kansallisen valtion päättyminen, kansainvälisen juridiikan tuhoutuminen, yhdistyneiden globaalien markkinoiden multilateraalinen poliittinen hallinta jne.) myönnetään sitä mukaa, kun historialliset toimijat on pakotettu toimimaan tässä uudessa todellisuudessa, jonka he aiemmin valheellisesti kielsivät. Uuden järjestyksen tunnustaminen on siis käytännöllinen ennen kuin se on teoreettinen: kuitenkin täysin todellinen!]

Olemme kulkeneet pitkään kestäneen epäselvyyden ja paradoksien aikakauden: postmoderni oli muutoksen kulttuuria ja se on edustanut heppoisuuden ja epävarmuuden mielikuvilla vaihtoehtoja selvittämättömälle monimuotoisuudelle, joka on ollut ominainen tälle aikakauden siirtymälle. Nyt siirtymä on tapahtunut. Murros on lopullisesti toteutunut. Paradoksaalisin seurauksin. Esimerkiksi historiallisen heppoisuuden ja järjestelmien väitettyjen monimutkaisuuksien sisälle vasemmistolaiset ja oikeistolaiset ideologiat, jotka ovat kaukana katoamisesta, ovat kulkeneet päällekkäin, sekoitettuina ja sekavina. Poliittikan neutralisointi on pudottanut kaikki poliittiset positiot radikaaliin keskusta: todelliseen ”keskustan ekstremismiin”. Jokaisessa demokratian paikassa tai kokeilussa yritetään vahvistaa postideologinen piste, neutraali keskusta, jonka avulla kulkea ulos kaaoksesta. Voidaan sanoa, että kuten renessanssiajan vallankumouksen päätyttyä barokkilainen Thermidor ja vastareformi keksivät suvereniteetin (Machiavellista Bodiniin), nykyisin on vallalla yritys keksiä jotakin uutta, hyödyllistä ja adekvaattia uusiin tarpeisiin.

Mutta mitä? Voidaksemme ymmärtää nykyisyyttä yrityksessämme löytää varma tie näiden epävarmuuksien, murtumien ja kysymyksien keskellä, sanotaan että lähdemme liikkeelle puhtaasti ja yksinkertaisesti nykyisyydestä. Kriisi on päättynyt. On mahdotonta palata takaisin. Pitää alkaa liikkua uuden aikakauden määräytymisten sisällä, unohtamatta kuitenkaan tapahtumia, jotka ovat johtaneet tähän siirtymään.

2. Mihin nojaa uusi historiallisten olosuhteiden objektiivinen määräytyminen modernin järjestyksen kriisin jälkeen ja tämän kriisin kautta? Tässä ensimmäinen analyysin aihe. Valtion kritiikin näkökulmasta asian ydin on se, että suvereniteetin synteesi on kriisissä. Se, että kriisi on lopullinen, voidaan todistaa sillä, että lakien deduktiivinen mekanismi, jonka moderni juridiikka, 1800-luvun konstitutionalismi ja oikeusvaltioteoriat (*Rule of Law*) olivat määritelleet, on prekaarissa tilassa, tai paremminkin vararikossa. Kovissa mannermaisissa tai pehmeämmissä atlanttisissa muodoissaan nämä suvereniteetin menetelmät eivät enää kykene rakentamaan ja takaamaan todellisuuden hallintaa.

Legitimiteetti ja oikeuden tehokkuus eroavat toisistaan. Weberiläinen malli, joka käsittää suvereenisuuden ja legitiimisuuden rationaalisesta ja funktionaalisesta näkökulmasta, on päättynyt. Hypermoderni yritys palauttaa hallinnan instrumentaalisia logiikkoja ei kykene järjestäisiin päätelmiin. Tosi-asia on se, että hallinta ei ole enää sama asia, mitä se oli ”modernille” konstitutionalismille tai hallinnolliselle toiminnalle. Todellisuus ei ole enää juridisen päätöksen yksilöllinen termiini vaan materiaallinen elävä verkosto – biopolitiikkaa, voisimme sanoa – ja todellisuuteen vaikuttaminen tarkoittaa sen toiminnan tulosten poimimista itselleen. Aikoinaan juridinen teko pakotti todellisuuden mukautumaan, nyt juridinen teko keskustelee, taistelee ja uusiutuu kosketuksissa biopoliittisen todellisuuden kanssa.

Eräiden tarkempien konstitutionalistien tai hallinnan asiantuntijoiden mukaan (mm. Luhmann ja Teubner – mutta myös niiden juristien mielestä, jotka toimivat avoimemmilla kentillä, kuten kansallisen tai kansainvälisen työn tai liike-elämän oikeustieteessä) juridinen toiminta ei voi enää toimia deduktiivisesti, vaan se perustuu, yhä uudestaan, singulaaristen konfliktien ratkaisuihin, joiden muotoa ei edes ole huomioitu klassisessa dogmatiikassa, ja se perustuu siis väliaikaiseen kompromissiin ja sen mekanismin rakentamiseen.

Konkreettinen maailma on jakautunut, ei ole enää olemassa mahdollisuutta lineaariselle hallinnan toiminnalle. Vain *governance* (hallitseminen) on mahdollista. Varoitus: *governance* on miinakenttä. *Governance* itsessään ei ole demokraattinen instrumentti vaan manageroinnin mekanismi. Se, mikä avaa tämän mekanismin demokratialle, on demokraattisten intressien adekvaatti käyttö, eli voiman demokraattinen harjoittaminen, joka asettuu tehokkaasti toisenlaista voimankäyttöä vastaan (joka on mahdollisesti orientoitunut epädemokraattiseen suuntaan). Tämän instrumentin tärkeys (ja sen mahdollinen demokraattinen avautuminen) ei johdu toimijoiden luonteesta, vaan heidän sosiopoliittisesta konsistenssistaan.

Tässä kohdassa konstitutionalistit tuovat esille "valtiottoman konstitutionalismin" käsitteen, eli toiminnan, joka jatkuvasti ja pysyvästi määrittelee subjektiivisia oikeuksia, osapuolten oikeuksia ja yleistä sopimusoikeutta. Jos olemme vähemmän optimistisia, on tunnustettava kuitenkin, että vanha oikeuden käsite ja todellisuuden uusi biopoliittinen konsistenssi tappelevat keskenään. Jokainen ratkaisu johtaa takaisin biovaltaan – ja tämä on ilman mittaa - eli se kykenee vain poikkeukseen, ja tämä taas vie siihen, että biopoliittiset vaateet nousevat kumouksellisesti ja vaihtoehtoisesti esille. YKSI ON JAKAUTUNUT KAHDEKSI: tässä hyvä ensimmäinen nykyisyyden paradigma.

Tämän lausuminen ei merkitse sitä, että sanoisi "ei monipuoliselle". Paradigma sisältää ainoastaan kyvyn (ja ehkä voiman) kysyä, onko niin, että jokaisella juridiikan pluraliteetin kentällä ja sen konstitutionaalisissa artikulaatioissa on muodostumassa uusi erilainen horisontti, jossa uudet "konstituotuvat vallat" voimistuvat – siis kenttä, jolla klassinen konstitutiivisen vallan määritelmä, alkuperäisenä juridiikan ulkopuolisena valtana, hylätään uuden konstitutiivisen vallan käsitteen hyväksi, käsitettynä voimaksi, joka on järjestelmän sisällä ja on samalla olemassa epämääräisenä. Tämä on keskeinen asia Commonwealthin nykyisyyden poliittisessa määrittelyssä. Tulemme näkemään myöhemmin, miten myös vallankumouksen käsite tulee taipumaan tämän konstitutiivisen vallan uudistumisen tiellä, ja konstitutiivisen vallan määritelmän edessä "oikeuden sisäisenä lähteenä", eli sen mahdollisuuden edessä, että konstitutiivinen valta toimisi konstituution eli konstituoituneen vallan sisällä väsymättömällä tavalla.

3. Syvennetään analyysiamme nykyisyyden tilan objektiivisesta määritelmästä. Olemme tähän asti seuranneet muutoksen toteutumista poliittisesta ja institutionaalisesta näkökulmasta: suvereniteetin kriisi, *governance*, konstituoidun vallan uudelleen määrittäminen.

Nyt meidän on tarkasteltava tilannetta työn näkökulmasta, sen organisaation ja niiden voimasuhteiden näkökulmasta, jotka kulkevat sen läpi. Kuka tuottaa? Nykyisyydessä tuottaa moninaisuuden kone. Tuotanto on yhteiskunnallista. Tuottavan työn hegemoninen muoto on kognitiivinen työ. Olemme lopullisesti siirtyneet uuteen ketjuuntumiseen: elävä työ, kognitiivinen työ, kooperatiivinen tuotanto (eli yhteiskunnallinen kooperaatio), tuotannon biopoliittinen kudos jne. Suhde työvoiman "teknisen rakenteen" ja "poliittisen rakenteen" välillä on uskomattomalla tavalla muuttunut ja monimutkaistunut. Aiemmin tekninen rakenne oli potentiaalisuutta, usein vain virtuaalista, joskus myös todellista, joka vastasi adekvaattia poliittista rakennetta.

Nykyisyydessä, kun kognitiivinen työ hallitsee, virtuaalisuus ja potentiaalisuus on molemmat sisällytetty suhteeseen, ja ne ovat sen luonne ja dynamiikka. Tekninen rakenne ja poliittinen rakenne eivät tavallaan enää vastaa toisiaan, eivätkä määrittele isomorfismeja, vaan ne hybridisoituvat ja mestitsoituvat. Eräänlainen dialektiikka, esimerkiksi suurissa työläiskertomuksissa, vallitsi luokan

(teknisen rakenteen) ja puolueen (poliittisen rakenteen) välillä, dialektiikka, joka toteutui luokkataisteluissa (sen säännöllisissä huippuhetkissä ja matalikoissa, ja erityisesti sen syklisessä ulottuvuudessa).

Nykyisissä biopoliittisissa olosuhteissa tämä dialektiikka ei enää toimi – tai toimii huomattavasti heikommin kuin aiemmin. Biopoliittinen kudos sekoittaa teknisen rakenteen ja poliittisen rakenteen välistä suhdetta, laajentaa sitä ja samalla murtaa sen riippuvaisuutta teollisesta organisaatiosta, johon aiemmin suurella tehokkuudella kohdistui suora kapitalistinen komento. Nämä premissit huomioiden, kykenemme nyt ymmärtämään kriisin luonnetta: meneillään olevassa suuressa muutoksessa komento JÄTTÄÄ UUDEN ELÄVÄN TYÖN ULKOPUOLELLE. Elävä työ on singularisoitunut biopolitiikassa ja sosialisoituu itsenäisesti kapitalistisesta työn organisaatiosta.

Tässä on siis toinen nykyisyyden paradigma. Samalla hetkellä kun pääoma – biovaltana - alistaa kokonaisuudessaan yhteiskunnan, työvoiman pääomaan sisällyttämisen prosessi näyttäytyy kokonaisuudessaan ja työvoiman ero pääomasta radikalisoituu. Työläinen tuo esille omaa biopoliittista ja tuotannollista kapasiteettiaan koko yhteiskunnallisen tuotannon piirissä: täällä kehot tulevat yhteiskunnallisesti aktiivisiksi ja sielu materialisoituu tuottavassa työssä. Tämän seurauksena kokonaisuus on se, joka antaa merkitystä yksilön työlle, juuri kuten singulaarinen lingvistinen teko on se, joka antaa merkitystä lingvistiselle kokonaisuudelle.

Pääoma ja työvoima toimivat kokonaan bioksessa, mutta juuri täällä pääoma ja työ eroavat toisistaan: biovaltasysteemi vastaan biopoliittinen kudos ja voima. Tämän seurauksena pääoma asettuu työläistä vastaan vain joko sen epäsuoremmassa ja abstraktimmassa muodossa, korkotuottona, eli pääomana, joka moninkertaistaa yleisimmän territoriaalisen haltuunoton, tai sen finanssimuodossa, eli koko työn yhteiskunnallisen valorisaation haltuunottajana sen rahallisessa muodossa.

Tästä näkökulmasta – tarkasteltuna siitä suhteellisesta itsenäisyydestä, jonka kognitiivinen ja yhteiskunnallisesti kooperaiva työ on saanut – se, mikä asettuu työläistä vastaan, ei ole enää pelkkä voitto, vaan korkotuloksi muutettu voitto. Työläinen ei kohtaa enää pelkästään yksittäistä kapitalistia riiston järjestäjänä – vaan kollektiivisen kapitalistin yhteiskunnallisen työn finanssimystifioijana. Kun Marx kirjoitti “pääoman sosialismista” viitaten osakeyhtiömuodon syntyyn, me voimme ehdottaa eräänlaisena metaforana “kapitalismin kommunismia”, jossa pääoma tuottaa valorisaation absoluuttista mystifikaatiota, koska valorisaatio on – kuten aiemmin sanottu – välittömästi yhteistä, ja pääoma riistää suoraan yhteiskunnallista osallistumista valorisaatioon (siis riistää työläisen sosiaalisuutta). Voimme tehdä vielä yhden lisäyksen: onko pääoma parasiitti? Ehkä. Se, mikä on varmaa, on kuitenkin se, että pääoma riistää ja mystifioi yhteistä rikkautta, eikä enää edes järjestä sen tuotannollista prosessia. Pääoma jatkaa näyttäytymistään valtana, ja koska tuotanto on upotettu elämään, tämä valta on biovaltaa. Riisto kulkee nykyisin siis biovaltojen yhteiskunnallisen järjestämisen kautta. Onko tämä sitten parasiittimaista vai ei, se on merkityksetöntä.

Näihin käsityksiin tuotannollisen subjektin autonomiasta on lisättävä – ja se on sitä, mitä teemme Commonwealthissa – muita mietintöjä vastarinnan subjektin autonomiasta. Haluamme lyhyesti tuoda esille tässä yhteydessä toisen aiheen, jota ei ole tarpeeksi käsitelty aiemmin. Aiheen, josta on meitä oikeutetusti kritisoitu, mutta joka ei ollut mielestämme työmme sisällöllinen raja kuten väitettiin.

Haluaisiin tuoda esille, että voidaksemme lisätä työhömmä (*Empire* ja *Multitude*) “puuttuvan luvun” vallan “kolonialismista”, meidän piti ensin syventää ja tuoda esille totuus konsistenteista ja ei-identitaarisista kolonialismin vastaisista liikkeistä ja niissä aktiivisesti toimivista subjekteista. Oli siis tarpeellista kulkea läpi, ei pelkästään postkolonialististen teorioiden, vaan myös sellaisten itsenäisyyteen ja vapautumiseen tähtäävien käytäntöjen läpi, joita kolonialisoidut kansat ja vapautuksen poliittiset liikkeet ovat toteuttaneet kehityksessään. Frantz Fanonin opetuksen uudelleen käsittäminen oli meille keskeistä. Mutta ei pelkästään se. Zapatistiliikkeen tuoma kontribuutio tällä saralla on myös perustavanlaatuinen, koska se on pyrkinyt olemaan korostamatta identiteettiä, poistanut

kaikki mahdollisuudet kansallismielisiltä vaihtoehtoilta, nostanut esille tiettyjen alkuperäiskansateorioiden pelkästään taantumukselliset piirteet sekä tuonut esille sen positiivisen konstituoituvan potentiaalin, joka syntyy vastarinnan kasautumisesta.

Itseämme toistaen: se uusi luenta, joka meidän oli tuotettava, oli varmasti mahdollinen, vaikkakaan se ei ollut helppoa, viittaamalla siihen historiankirjoittamisen näkökulmasta. Sitä olisi taas ollut mahdotonta kehittää teorian ja poliittisen ehdotuksen tasolle, siihen asti kun kolonialismin vastaisen vastarinnan liikkeet ja niistä kehittyneiden vapautuksen prosessien demokraattinen konsistenssi eivät olisi näyttäneet nykyisyyteen viittaavilla piirteillä. Teoria seuraa todellisuutta. Vapauden marssin menestymistä ei siis todista identiteetti vaan konstituoituva vastarinta. Voidakseen löytää legitimoitua postkolonialististen teorioiden on ylitettävä menneiden taistelujen hermeneutiikka ja näytettävä, kaukana arkeologiasta, nykyisen vallankumouksen genealogia ja tie.

Se on juuri sitä, mitä on tapahtumassa, ja se on sitä, mitä jokaisen vallankumouksellisen muutoksen teorian on otettava metodiksi nykyisyydessä. Sen kanssa voimme dokumentoida, taas kerran, moninaisuuden ontologista autonomiaa, subjektiivisuuden tuottamisen jatkumoa ja kasautumista sekä biopoliittikan redusoimatonta antagonismia biovaltaa vastaan – tässä tapauksessa kolonialistista biovaltaa vastaan. Subjekti, joka on kyennyt harjoittamaan vastarintaa vallan kolonialismille oman erittäin ainutlaatuisen exoduksensa kokeilulla (jatkuva etäisyyden ottaminen kolonialistista, hybridisaation taktikat ja tapahtumat, jatkuvat kansannousut jne.) – siis tämä subjekti näyttää yhä enemmän konstituoituvana voimana. Näin saamme päätökseen sellaisen objektiivisen topografian, joka näyttää, Commonwealthissa, ne ohittamattomat esteet, jotka asettuvat kapitalistisen vallan stabilisoinnin tielle nykyisyydessä.

Huom! Filosofisesta näkökulmasta osioissa 2 ja 3 kokeilemme ja kehitämme pääoman kykenemättömyyttä saada päätökseen nykyisyydessä - elävän ja kognitiivisen työn ja postkolonialistisen vastarinnan edessä – riiston prosessia, eli sen kykenemättömyyttä toteuttaa kapitalistista hallintaa. Tässä dialektiikan loppu ei ole enää abstrakti asia, vaan fenomenologinen määräytyminen. Tästä johtuu, että tämän siirtymän lopullista voittoa myöten nykyisyyden uusi subjektiivisuuden horisontti kiinnittyy: singulariteetti on kontingenssia, eroa, autonomiaa, vastarintaa ja siten se on konstituoituva voima.

4. Siirrytään nyt nykyisyyden uuden poliittisen tilanteen subjektiivisiin mekanismeihin. Toiminta biopoliittisella kentällä paljastuu subjektiivisuuden tuotannoksi. Mutta mitä subjektiivisuuden tuotanto tarkoittaa? Huomioon ottaen määritetyt olosuhteet, subjektiivisuuden tuotanto on elämisen muotojen ilmaisua ja sellaisena se on yhteisen tuottamisen ja valorisoitumisen prosessia.

Olemme myös nähneet, että elämänmuotojen tuottaminen voi nykyisin näyttää pelkästään yhteisen muodoissa. Ainoastaan yhteinen on konstituoituvan toiminnan sisältö ja muoto. Mitään ei voi konstituoitua ilman, että yhteinen antaa merkitystä singulariteetille ja singulariteetti merkitystä yhteiselle. Mutta jos subjektiivisuuden tuotanto on tätä, eli elämän yhteisen ja sen muotojen kokonaisuuden valorisaatiota (joka sisältää mm. koulutuksen, terveyden, yhteiskuntarauhan, toimeentulon ja uusintamisen turvan, urbaanisuuden ja kaiken muun), silloin subjektiivisuuden tuotanto avaa tilaa myös protestoinnille biovaltaa vastaan, eli vastaan pääoman yritystä alistaa ja riistää elämän yhteisiä tuotoksia. Biovallan ja biopoliittisten voimien antagonismi avautuu siis tässä, ja tendenssinä on, että subjektiivisuuden tuotanto näyttää exoduksena pääomasta. Biopoliittinen toiminta, joka kulkee pois biovaltojen artikulaatiosta. Voimme siis määritellä EXODUKSEN YHTEISEN HALTUUNOTON PROSESSIKSI.

Laitetaan liikkeelle spinozalainen kone. On tunnettua, miten Spinozan teoriassa subjektiivisuuden tuotanto pyrkii näyttämään yhteiskunnallisen tuottamisena. Mutta Spinozalla on jotain muutakin: Spinozalta löytyy yhteiskunnallisen muuttuminen yhteiseksi. Subjektiivisuuden tuotanto, joka integroi ja rikastuttaa yhteiskunnallisen kooperatiivista tuotantoa, voi tulla yhteisen tuotannoksi, kun se sisäisesti pakottaa yhteiskunnan radikaalisti demokraattiseen hallintaan.

On muistettava, miten tätä spinozalaista yhteisen haltuunottoa vastaan (joka oli modernissa sisäinen ja voimakas vaihtoehto) tulivat asettumaan modernissa yksityisen ja julkisen hegemoniset kategoriat. Nämä kategoriat rakentuivat työn käsitteen ympärille. Locken teoriassa yksityinen on määritelty yksilön työn singulaarisena haltuunottona. Yksityinen on "oma", joka vahvistuu juridiseksi muodoksi, yksityisomistukseksi. Julkisen määrittely modernissa kulttuurissa seuraa samoja parametrejä. Paradoksaalisesti mutta tehokkaasti: julkinen vieroittaa "oman" voidakseen taata sen voimallisuuden. Julkinen-käsitteen perustana on siis edelleen käsite "oma".

Modernin valheellisuus nojaa siis jatkuvaan kahden käsitteen tarjoamiseen, jotka vastaavat kahta erilaista tapaa (yksityinen ja julkinen) haltuunottoa yhteinen. Rousseau'n mukaan omistus on yksityisen yksilön yhteisen haltuunottoa, eli kaikkien muiden poissulkemista. Nykyisin yksityisomistus on kaikkien ihmisten yhteisen haltuunotto-oikeuden kieltämistä suhteessa siihen, mitä heidän kooperaationsa kykenee tuottamaan.

Julkisen suhteen Rousseau menee sekaisin. Yhteiskunnallisen sopimuksen ongelma on modernin demokratian ongelma: yksityisomistus synnyttää epätasa-arvoa, siis miten keksiä poliittinen järjestelmä, jossa kaikki, kuulumalla kaikille, ei kuulu kenellekään? "Ei kuulu kenellekään": tätä on julkinen. Se, mikä kuuluu kaikille ja samalla ei kuulu kenellekään, kuuluu siis valtiolle. Mutta valtio ei ole sitä, mitä me yhdessä tuotamme, keksimme ja järjestämme yhteiseksi. Valtio viittaa meidän identiteettiimme ja luonteeseemme, poimien näistä yhteisen käsitteen. Mutta sen vuoksi, että yhteinen ei kuulu enää meille – oleminen ei ole omistamista – valtion yhteisen haltuunotto, jota kutsumme julkiseksi hallinnaksi, delegoinniksi ja edustuksellisuudeksi, on todellisuudessa vain toisenlaisen poissulkemisen synnyttämistä ja perustelemista.

Julkinen siis perustuu edelleen "omaan" yleistämällä sen. Se perustuu Yhteen, yksilöiden orgaanisena kokoonpanona. Julkinen on yksityisen identiteetti. Yksityistä vastaan ja sen julkista muotoa vastaan nostamme käsitteen "yhteinen" radikaalidemokraattisena hallintamekanismina, joka hallinnoi kaikkea sitä, mikä rakentaa yhteiskunnallisen toiminnan kudosta eli yksilöiden vastavuoroisuutta, singulariteettien kooperaatiota ja tuottajien vapautta. Yhteinen on "oman" negaatio, joka tunnistaa, että vain kooperaatio rakentaa yhteiskunnallisen ja että vain tämän yhteinen hallinta takaa sen jatkuvan uudistumisen.

On selvää, että tässä perinteinen poliittinen reformismi – joka sisältää ajatuksen rikkauden asteittaisesta haltuunotosta yksilöiden tai ryhmien toimesta ja siksi jatkuvan sovittelun pääomasuhteiden kanssa – ei tule enää kyseeseen. Olemme kokonaan uudessa tilanteessa. Uusi metodi syntyy tällä kentällä: se on "vapauden marssin" metodi, ja tämä marssi perustuu ja artikuloituu biopoliittisiin mekanismeihin, jotka rakentavat yhteistä. Riskejä täynnä oleva projekti, mutta ontologisesti määritelty. Mikään ei takaa, että tämä prosessi voisi kehittyä, paitsi jatkuva konstituoituva ja militantti toiminta, jota subjektiivisuus ja singulariteettien moninaisuus suorittavat. Määritelmät "olla moninaisuutta" ja implisiittisesti "rakentaa moninaisuutta" kohtaavat tässä yhteisen rakentamisen ja tuottamisen vaikeudet ja mahdollisuudet.

Tässä avautuu uusi ongelma: on ymmärrettävä, miten elävän työn itsenäisyys artikuloituu sen riippuvaisuuden kanssa, johon se joutuu alistumaan siirtymävaiheen aikana. Emmekö jo tulleet siirtymävaiheen yli? Tietysti. Mutta emme kuitenkaan sen vallankumouksellisen siirtymän yli, joka näkee jo elävän työn, ja sen exoduksen, konstituoivan valtaa ja toteuttavan ontologista metamorfoosia. Jatkuvuutta ja epäjatkuvuutta on aina määriteltävä.

Loppujen lopuksi kun puhuimme teknisen ja poliittisen rakenteen hybridisaatiosta nykyproletariaatissa ja mahdottomuudesta kuvata lineaarisia ketjuuntumisia tai isomorfisia vastaavuuksia, me viittasimme jo näihin metamorfoosin prosesseihin. Mutta meidän on oltava tarkempia ja korostettava, että poliittisen toiminnan kannalta tämä siirtymä on keskeinen. Exodus ei ole pelkästään poistumista, etäisyyden ottamista, vaan myös läpikulkemista: usein poistuminen rakentuu läpikulkemi-

sessä. Exodus on aina transitiivinen, erityisesti kun se on konstitutiivinen.

Kaikki tämä on nähtävä niiden asioiden perusteella, joita olemme väittäneet, eli että nykyisyydessä elävän työn moninaisuuksien polut ovat ontologisesti peruuttamattomia ja rakentavat yhteistä. Lisättäköön vielä, ennen kun laajennamme tätä konseptia, että kertomuksen, suuren kertomuksen, konsepti on tässä eettinen tarve, diskursiivinen suunnitelma ja uuden projektin toive. Suuri kertomus, joka ei ole transsendentaalinen, vaan todellinen, eli kykenevä saattamaan nykyisyyden määritelmän vastaamaan konstituoituvan toiminnan tarpeita.

Kuinka painava ja hirvittävä oli postmoderni haave poistaa näyttämöltä historialliset ja ideaaliset kertomukset! Se oli ehkä hyödyllinen – metodisen skeptismin teko tai paremminkin libertiiniä abstentionismia – muutoksen toivoa haaksirikon hetkellä, ”lyhyen vuosisadan” lopulla... Se oli hyödyllinen miettimisen hetki, mutta myös operaatio, jonka tarkoitus oli levittää myrkkyä ja tuottaa impotenssia. Tänäpä meillä on taas kerran mahdollisuus rakentaa laajoja vapauden horisontteja (on kiinnostavaa huomata miten saksalaisessa historismissa Dilthey asetti relativismia vastaan subjektiivisuuden tuotannon ja kehitti relativistista polemiikka eideettista Husserlia vastaan). Näin me kiinnitämme nykyisyyden kolmannen paradigman: exodus.

5. Ja näin päädymme kysymykseen voimankäytöstä ja sen legitimaatiosta. Uusi metodi perustuu biopoliittisiin subjektiivisuuden tuottamisen koneistoihin, ja siten yhteisen rakentamiseen. Spinozainen metodi, joka lähtee liikkeelle kurjuudesta ja köyhyydestä, rakentaa yhteiskunnallista, kulkee solidaarisuuden, yhteisen työn sekä rakkauden ontologisen voiman kautta ja vaatii voimankäyttöä. Se tarvitsee voimaa, koska kansalaiskonstituutiota ja uusia konstituoivia instituutioita vastaan asetuvat voimat ovat voimakkaita. On aina tarpeellista rakentaa poikittaista poliittista linjaa (ja saattaa sitä voimalla), kun kulkee biopoliittista diagrammia, siis kun vapauden marssi kohtaa sisältä biovaltojen röyhkeyttä.

Tässä on palattava teodikean oppeihin ja mietittävä hetken verran kysymystä pahasta. Commonwealthissa omistamme pitkän osan tälle asialle, väittelemällä kaikkien substantiaalisten, negatiivisten tai ontologisten pahan käsitteiden kanssa. Me korostamme pahan ”privatiivista” käsitettä: paha on se, mikä asettuu hyvän toteuttamisen tielle. Voimaa siis tarvitaan pahan ylittämiseksi, ja se on teodikeaan liittyvien ongelmien ratkaisun tärkein elementti.

Tässä on vielä syvennettävä erästä paradoksia: ”coperitus” sisältää voiman. Linja, joka vie konstitutiivisesta voimasta konstituoituun valtaan, köyhyydestä yhteiskunnalliseen rikkauteen elävän työn kautta – tämä linja, joka rakentuu toiseuden tunnustamiseen ja yhteisiin elämän muotoihin solidaarisuuden ja rakkaiden kautta – eli, taistelutilanteessa, vastustajan tunnistamiseen inhon ja voimankäytön avulla niitä kaikkia esteitä vastaan, jotka asettuvat hyvän tielle – tämä linja suuntaa konstituoituvat voimat, jotka ovat aina muutoksessa, yhteiseen suuntaan. Näin VOIMA RAKENTAA INSTITUUTIOITA.

Onko kenties mahdollista kuvata instituutioiden genealogista dynamiikkaa alhaalta päin, eli yksilön toiminnasta ja singulariteetin yhteisestä kompetenssista? Ehkä tämä on mahdollista, jos määrittelemme tämän prosessin yhteisen rakentamisen edistyvänä työnä, joka lähtien liikkeelle nykyisin erittäin tärkeistä itsekoulutuksen ja kollektiivisen oppimisen prosesseista, kykenee rakentamaan – jatkuvuudessa – pelkäämättä mahdollisia tuhoavia epäjatkuvuuksia – eli toteutuu siis normatiivisessa voimassa, joka on kokonaan koherentti yhteiskunnallisten liikkeiden kanssa. Kyseessä ei ole siis mikä tahansa instituutio, vaan kyseessä on autonominen instituutio, joka kykenee synnyttämään liikkeiden organisointia, kuten se myös kykenee harjoittamaan jatkuvaa normatiivista ehdotusta ja suuntaa.

Kuten olemme nähneet siirtymässä julkisesta yhteiseen, instituution, joka tuottaa normeja ja komentaa, pitää jatkuvasti uudistua todellisesta ja toimivasta subjektien osallistumisesta eikä pelkäänsä legitimoida avautumista jatkuvaan konstituoituvaan valtaan. ”Raha ja aseet”, sanoi Machiavel-

li, "ovat voimat, jotka puolustavat Tasavaltaa". Olemme samoilla linjoilla. Raha on yhteisen tuottavuutta, ja kun *res publican* tilalle asettuu *res communis*, moninaisuuden toiminta muuttuu yhteiseksi toiminnaksi. Ei ole enää olemassa rahaa, joka ei olisi yhteistä, ja tästä näkökulmasta *res publica* on kritisoitava kapitalistisen komennon mystifikaationa. (Olemme Commonwealthissa kehittäneet syvällisen argumentaation Tasavaltaa vastaan määrittelemällä uudelleen, miten se Englannissa 1600-luvulla syntyi rikkauten Tasavaltana kansan köyhyyttä, moninaisuutta vastaan.)

Mitä sitten siis aseet ovat? Ne ovat Machiavellille KANSAN ASEITA. Puolustaakseen yhteiskuntaa sisältäpäin, taatakseen konstituoituvan vallan (tai konstituoituvien valtojen) jatkuvan kehittymisen konstituoituneen vallan sisällä ja sen yli, järjestääkseen puolustuksen kaikkia vihollisia vastaan. Tässä siis neljäs paradigmamme: aseet moninaisuudelle (muut paradigmat ovat: 1) kahtia jaettu yksi, eli suvereniteetin kritiikki; 2) elävän työn autonomia, eli biopoliittisen kentän määrittely; ja 3) exodus yhteisen haltuunottona eli yritys rakentaa yhteisen teleologiaa).

Kansan aseet ovat tarpeellisia sodan eliminoimiseksi. Tämä on yksi nykyisyyden viimeisistä paradokseista. Sotaa vastaan: jos tutkitaan asymmetrisen sodan muotoja samalla tavalla kuin tutkitaan, julkista vastaan, yhteisen rakentumista, ymmärretään kumouksellinen potentiaali, joka sisältyy vaatimukseen "aseet moninaisuudelle", voiman ja rakkauden radikaalin sitoutumisen paljastuksena. Ei enää sotaa. Tunnustaminen, että päinvastoin asymmetrinen sota on voittoisa ase. Asymmetrinen sota on aseistettua demokratiaa. Sota saa riittää, kuten suvereenisuus saa riittää: tämä hirviömäinen kaksosten pari.

HUOM: filosofisesta näkökulmasta kohdissa 4 ja 5 olemme yrittäneet seurata moninaisuuden konstituoinnin mekanismeja, niiden rakentumisessa – olemme siis seuranneet sen yhteisen rakentumisen potentiaalia, voiman organisointia ja normatiivisuuden tuottamista, jonka moninaisuus muodostaa asteittain, kylläkin epäjatkuvuudessa, mutta kuitenkin seuraten materialistisen teleologian tendenssien voimaa – alhaalta ja sisältä päin. Nyt moninaisuuden konstituoituva voima näytetään aina yhä enemmän sisäisenä subjektivisaation mekanismina, kykenevänä mutaatioon, elämän muotoihin.

6. Onko mahdollista puhua moninaisuuden luokkataistelusta? Se on mahdollista ainoastaan, jos sen tekee niissä muodoissa, joita uusi siirtymä on määritellyt. Eli ainoastaan positiivisissa termeissä, jotka rakentavat jotakin, uuden ontologisen voiman tunnustamisena, joka rakentaa uusia "elämänmuotoja", eli uusia organisaatiota, uusia instituutioita – ja tällä tavalla yhdistää poliittista ulottuvuutta.

Tässä yhteydessä on hyödyllistä muistaa, kuinka tarpeellinen metropolitaaninen alue on subjektiivisuuden tuottamisen kannalta. Miksi metropoli? Koska metropoli on kohtaamisia ja antagonismeja, tuottamista ja tuotetuksi tulemistä, tai paremminkin tuottamisen kääntämistä tuotetuksi tulemistä vastaan - määritellyssä tilassa, joka on moninaisuudelle sitä, mitä tehdas oli työväenluokalle. On selvä, että tällä kentällä on pitkäjänteisesti syvennettävä tutkimusta. Metropolitaaninen organisaatio on kaukana toteutuksesta, silti metropolista löytyy moninaisuudelle tilaa ja konkreettisella tavalla sen aika.

Tämän ajallisuuden sisällä, joka on täysin sidottu kapitalistisen riiston tarpeisiin, työvoima (elävä työ) tai ainakin eräät perustason autonomiset instanssit, jotka työskentelevät näiden teemojen ympärillä, voivat kehittää vastarintaa ja konstitutiivista voimaa. Köyhyys ja rakkaus rakentuvat metropolissa: köyhyyden jännityksessä rakentuu moninaisuuden luokkataistelun subjektiivisuus. Köyhyys ei ole pelkästään kurjuutta. Se on elävän työn potenssia, joka ei ole vielä löytänyt toteutumistansa.

Prekariaatti on tästä näkökulmasta korkein representaatio siitä metsän lintujen lailla elävästä kansasta, jonka Marx tunnisti tutkiessaan *enclosureista* (anastetuista yhteismaista) poisajettua proletariaattia. Rakkaus on ontologinen moottori, joka johtaa yksinäisyydestä yhteisöön, köyhyydestä rik-

kauteen, alistumisesta vapauteen. Kulkemalla näiden jännitteiden läpi moninaisuuden luokkataistelu voi rakentua uudelleen. Metropoleissa, joissa proletariaatin sisäinen suhde löytää oman vallankumouksellisen projektinsa avaimen tarpeesta olla solidaarinen.

7. ON PALATTAVA PRINSIIPPEIHIN! Olemme jo viitanneet tarpeeseen palata tulevaisuuden "suuriin kertomuksiin". Kun postmoderni ylitetään, vastarinnan tekijät on yhdistettävä suunnitelmaan, jossa toivo suuntautuu tulevaisuuteen. Mitä tarkoittaa prinssiippiihin palaaminen? Se merkitsee sen ajattelusuuntauksen erottamista moderniteetin pitkästä historiasta, joka on tullut muutoksen toiminnaksi. Me tunnemme kaksi renessanssin jälkeistä moderniteettia: immanenssin linjan ja sille vastakkaisen transsendenssin autoritaarisen uudelleenehdottamisen.

Mielestämme erottaminen kulkee radikaalilla tavalla näiden kahden linjan välillä, ja me valitsemme linjan Machiavelli-Spinoza-Marx: tämä on moninaisuuden *Aufklärungin* synty ja kehitys. Silti yrityksessämme yhdistää laajemmalla tavalla ja ehdottaa siltoja moderniteetin suuntaan *Commonwealthissa*, olemme lukeneet uudestaan Kantia. Kyseessä ei ole uusi "paluu" Kantiin, vaan luenta. Ehdotamme siis myös erottelua, joka jakaa Kantin ajattelua.

Kantilta on löydettävissä kaksi tutkimuksen tietä. Yhtäältä transsendentaalinen kriittinen linja. Tällä kentällä törmäävät kaksi sisäistä jännitettä: tulkinta *Aufklärungin* luonteesta on asia, jossa ne kohtaavat toisensa. Ensinnäkin Habermas, joka redusoi transsendenssin vain kommunikaation kudokseksi, ja toiseksi Foucault, joka ottaa *Aufklärungin* kehotuksena riskinottoon, joka pakottaa ottamaan käyttöön koneistoja, jotka painostavat toimintaa sen tulevaisuuden konstitutiivisessa projektissa.

Toisaalta Kantilla kritiikki avautuu järjen skematismiksi eli tiedon ja halun ontologiseksi projektioksi. Tälläkin kentällä on kaksi jännitettä, jotka elävät ja kulkevat tämän kriittisen ulottuvuuden läpi: toisella puolella on Heidegger, joka vie kantilaisen skematismien olemisen tuhoamiseen ei-toiminnaksi, *Gelassenheitin* suuntaan kaiken muutoksen halun atooppisena ja neutralisoivana päätelmänä. Toisella puolella kantilainen skematismi synnyttää "päämäärien yhteisön", eettisen toiminnan, jossa mielestämme Foucault risteytyy Lucien Goldmannin ja André Gorzin kanssa... ja myös monien muiden kanssa, eli kaikkien niiden kanssa, jotka uudistavat "vahvan" spinozalaisuuden ajattelua ja eettistä projektia.

Käännös perustuu *Posse*-lehden italiankieliseen alkuperäistekstiin: (<http://www.posseweb.net/spip.php?article95>).

Kapitalismin mykät pakot ja suvereniteetti: Kommentti Markus Termoselle

Joel Kaitila & Lauri Lahikainen

Markus Termonen käsittelee tässä lehdessä päätöstä kommunistisen poliittisen organisaation kontekstissa ja suhteessa työväenluokan "itsevalorisaatioon". Mitä poliittisella päätöksellä oikeastaan tarkoitetaan? Päätös näyttäytyy haasteena liikkeelle: uskalletaanko tehdä päätös vai jäädäänkö rämpimään loputtomaan keskustelun suohon. Kontekstina kysymyksenasettelulle ovat Seattlestä alkaneen globaaliliikkeen kokemukset ja vaikutukset Suomen liikekentässä sekä lopulta näiden "umpikuja". Termosen esimerkit tulevat kuitenkin Italiasta ja Irlannista. Kommentoimme Termosen artikkelia marxilaisen ekonomiakritiikin näkökulmasta ja väitämme, että vaikka artikkeli esittää ansiokkaasti kritiikkiä globalisaatioliikettä kohtaan osuen moniin liikkeen kipupisteisiin, se ei vastaa niihin haasteisiin, joita globaali kapitalismi esittää tänään. Lopussa perustelemme ekonomiakriittisen tarkastelun mielekkyyttä esimerkkien avulla.

Suvereniteetti ja kapitalismin mykät taloudelliset pakot

Termosen artikkelin ensimmäisessä Negriä käsittelevässä osassa päätös näyttää olevan laajempi käsite kuin toisessa organisaatiota käsittelevässä osassa. Ensimmäisessä osassa hän esimerkiksi esittää, että Negri ja Hardt eivät anna multitudolle toimintaohjeita, koska eivät halua päättää sen puolesta. Tämä vertautuu Marxin kieltoon utopioiden suunnittelusta - joka ei toki estänyt Marxia antamasta paljonkin konkreettisia toimintaohjeita työväenliikkeelle tietyissä tilanteissa hänen niin sanotuissa poliittisissa teksteissään.

Tekstin toisessa osassa päätös taas konkretisoituu poliittisen organisaation toiminnassa. Päätöksiä tehdään tilanteissa, joissa niillä on suora vaikutus toimintaan, sillä päätöksen tekijöillä on *de facto* käskyvalta päätöksen toteuttajiin.

Molempien osien ongelma on se, että päätös ja organisaatio nähdään abstrahoituina historiasta ja luokasta. Ne ovat kuin työkaluja, joiden oletetaan toimivan riippumatta siitä, kuka niitä käyttää ja mihin tarkoitukseen. Vaikka Termonen käsittelee päätöstä historiallisissa tilanteissa, näiden kategorioiden muoto pysyy samana eikä näin ollen ole kovinkaan herkkä tilanteiden erityispiirteille. Termonen pohtii, missä historiallisissa tilanteissa päätös sinänsä tehdään. Olisi kuitenkin kysyttävä myös kategorioiden muotoa ja sisältöä nykyaikaisen kapitalismin kontekstissa sekä niiden luokaluonnetta. Toisin sanoen on kyseenalaista, missä määrin Termosen esityksen asetelmat ja johtopäätökset ovat yleistettävissä.

Termosen artikkelissa organisaation kontekstina on sota, jossa on kaksi toisistaan selkeästi erottuvaa puolta. Tässä politiikka tarkoittaa vihollisen osoittamista ja tuhoamista. Näin ei kuitenkaan ole kapitalismissa. Koko tähänastinen historia voi olla luokkataistelun historiaa, mutta erona mihin tahansa alistetun ja alistajan kamppailuun kapitalismin luokkataistelussa on kyse ennen kaikkea

määrätyllä ristiriitaisella tavalla muotoutuneen yhteiskunnallisen suhteen konfliktuaalisesta uusintamisesta, ei kahden erillisen subjektin sodankaltaisesta kamppailusta. Vaikka pääomasuhteen ristiriitojen kärjistyminen näyttäytyykin aika ajoin tällaisina kamppailutilanteina luokkien välillä, nämä tilanteet eivät suinkaan kata koko luokkataistelun kenttää. Kapitalismissa luokkavihollinen ei myöskään ole ihmiskasvoinen suvereeni, jota vastaan alistetut käyvät hakatakseen sen pään poikki *Poliksen* keskusaukiolla.

Kapitalistinen komento ei siis myöskään tarkoita ihmiskasvoisen johtajan antamia käskyjä kuin hyvin rajatussa kontekstissa (porvarillisen valtion asevoimat, perinteisesti organisoitu työpaikka). Kapitalismille ominaisessa komennossa on pikemminkin kyse itse yhteiskuntamuotoon liittyvästä "mykästä pakosta". Rautalangasta vääntäen: emme herää aamulla seitsemältä töihin, sen takia, että Johtaja käskee, vaan koska tarvitsemme toimeentulon. Kapitalisti, pomo tai sosiaalivirkailija eivät komenna vain pahasuopuuttaan, vaan pakosta tuottaa lisäarvoa tai luoda edellytykset tälle. Vastaavasti luokkataistelun motivaationa ei ilmeisestikään näyttäydy halu vastustaa johtajan käskyjä, vaan yksinkertaistaen pyrkimys hankkia toimeentuloa muutoin kuin palkkatyön kautta tai vähintäänkin tekemällä sitä vähemmän ja kenties parempaan hintaan. Mielekkäämmistä työsisällöistä nyt puhumattakaan.

Kapitalismille ominaisella dominaatiosuhteiden epäpersoonallistumisella on luonnollisesti merkitystä antagonismien paikantamisen, vihollisten osoittamisen ja poliittisen organisoitumisen kannalta. Niinpä puhuttaessa esimerkiksi kapitalistiluokan tuhoamisesta, ei tarkoiteta sitä, että pohatat laiteitaan selkä seinää vasten (vaikka ajatus tuntuisikin houkuttelevalta). Kun puhutaan yhteiskuntaluokan tuhoamisesta, tarkoitetaan sitä, että yhteiskunnasta poistetaan tietty ihmistenvälisten suhteiden muotoon perustuva "funktio", jota toki toteuttavat yksilöt - tässä tapauksessa kapitalistiluokka eli pääoman ihmiskasvoiset agentit. Kun siis puhutaan luokkavihollisen poliittisesta tuhoamisesta, tarkoitetaan tämän poliittisen toiminnan mahdollisuuksien vesittämistä ja sen yhteiskunnallisen funktion murentamista, jota kantavana subjektina kapitalistiluokka toimii. Kun asetelma eroaa ilmeisellä tavalla yksittäisyksilöiden lahtaamisesta, näyttyy myös nykyvasemmiston tyypillisesti vihollisuusasetelmiin liittäessä periaattellinen totalitarismisyytös turhanpäiväisenä jeesusteluna. Tässä suhteessa käsityksemme luokkataistelusta eroaa Termosen esimerkkinä käyttämästä IRA:n käymästä sodasta imperialistista valloittajaa vastaan.

Mykkien taloudellisten pakkojen ja partikulaaristen subjektien tietoisesti käymien luokkataistelujen välinen suhde tulee ilmi varsinkin Helsingissä käynnissä olevien asumiskamppailuiden yhteydessä. On selvää, ettei niissä pyritä kyseenalaistamaan vain tätä tai tuota kapitalismin oloissa vallitsevaa asumisen muotoa, vaan käytännöllisesti horjuttamaan koko asumisen kapitalistista tavaramuotoa sekä sen funktiota työhön (ja nyttemmin yhä korostetummin lainaan) pakottamisen muotona. Grynderien kimppuun ei siis käydä vain tai ensisijaisesti kasvotusten, vaan murentamalla näiden poliittista subjektiivisuutta iskemällä suoraan asumisen kapitalistisen muodon hermoon.

Jos päätöstä ja politiikkaa ajatellaan vain suvereniteetin ja poikkeustilan kautta, on vaarana, että luokkataistelu pelkistetään sen spektaakkelimaisimpiin ilmenemismuotoihin. Näin menetetään kosketus luokkataistelun todellisuuteen, joka taas johtaa siihen, että huomaamatta jäävät ne repeämät, jotka mahdollistaisivat proletarisen poikkeustilan ja suvereniteetin syntymisen.

Itsevalorisaatio

Itsevalorisaation käsite esiintyy (post-)operaistisen teorian piirissä suhteellisen löyhästi määritellynä. Niin myös Termosen tekstissä. Käsitteen historiallinen "alkupiste" oli työväenluokan (palkka)taistelujen esittäminen eräänlaisena kapitalistisen arvonlisäysprosessin käänteisfunktiona. Luokan palkkataistelut eivät ainoastaan lohkaisseet onnistuessaan työläisille suurempaa viipaletta kakusta: ne myös toimivat välillisesti moottorina sen tarpeiden laajentumiselle ja eriytymiselle.

Edelleen itsevalorisaatio lyö kapuloita pääoman arvonlisäysimperatiivin toteutumiselle kulloisessakin luokkatilanteessa ja takasi työväenluokalle vähintään suhteellista autonomiaa pääomasta sekä välittömästi taloudellisessa että kulttuurisessa mielessä.

Nyttemmin käsite kytkeytyykin useimmiten keskusteluun "luokan tarpeista", jolla tarkoitetaan työväenluokan pyrkimystä vastustaa kapitalismin mykkiä taloudellisia pakkoja sekä poliittisia kontroleja - tai vähintäänkin järjestää arkielämää niiden ohitse. Usein mainittuja historiallisia esimerkkejä itsevalorisaatiosta ovat olleet esimerkiksi kieltäytyminen asumiseen liittyvistä maksuista, "proles-hoppailu" ja/tai kulutustavaroiden hintojen itsereduktio - siis varallisuuden suora haltuunotto, joka ilmentää kulloinkin kyseessä olevan yhteisön proletaarista luokkaluonnetta. Vaikka esimerkiksi monien kulttuurihyödykkeiden jakaminen vertaisverkoissa on tänään äärimmäisen arkista hintojen itsereduktioita kohti nollaa, kysymys kuuluu voidaanko tämän päivän Suomen kontekstissa puhua työväenluokan itsevalorisaatiosta samassa mielessä kuin se esiintyy 1970-luvulla italialaisten autonomien kirjoituksissa? Edelleen voidaan kysyä, kehen ajatus itsevalorisaatiosta sitten vetoaa - puolirikollisuuden fiilistely on toki nautinnollista, mutta missä ja mihin se konkreettisesti resonoi? Minkälaisia strategisia mahdollisuuksia tämä suhdeverkko avaa? Kysymykset ovat merkityksellisiä, sillä juuri itsevalorisaatio asettuu toiseksi pooliksi ristiriidassa, joka Termosella virittyy luokan enemmän tai vähemmän spontaanin toiminnan ja organisoidun "sotilaallisen" iskuvoiman välille. Koska itsevalorisaatio/organisaatiossa kyse on suhteesta, ja vieläpä ristiriitaisesta suhteesta jolle halutaan epäilemättä säilyttää enemmän selitysvoimaa kuin "vain" ristiriidalle spontaanisuuden ja puolueorganisaation välillä, on ehdottomasti pyrittävä selventämään itsevalorisaation käsitettä ylipäänsä. Vain näin voidaan vastata täsmällisesti siihen, mitä ovat ne kysymykset, joissa luokan spontaani itsevalorisaatio asettuu ristiriitaan puolueen (ja minkä puolueen?) kanssa.

Jos asiaa tulkitsee vähääkään vastakarvaan, on vaikeata välttyä ajatukselta, että itsevalorisaation käsite Termosen ja Negrin käyttämänä toimii epämääräisyytensä turvin eräänlaisena uskonhyppynä. Siinä autonomitradition perustavista teksteistä ja näiden välittömästä kontekstista (1960/70-lukujen Italian enemmän tai vähemmän radikaalien piirien parista) irrotettu välittömän antagonismin kulttuuri tai elämänmuoto esiintyy eräänlaisena arkkivallankumouksellisena fetissikuvana koko työväenluokan todellisuudesta aina ja kaikkialla. Ei ole kovinkaan vaikea nähdä suoraa jatkumoa tämän ajatuksen ja nykyisen Negrin filosofisten pilvilinnojen välillä, joissa multitudine esitetään globaalina itseliikkuvana vallankumousvoimana pääoman tuolla puolen. Vaikka ajatuksessa on tiettyä "subjektiivisuutta rakentavaa" (kauan sitten: ideologista) imua, on se samalla kertaa varsin vieras nykytodellisuudelle. Päinvastoin, pääoma liikkuu pitkin työväenluokkaa, jolla puolestaan on kiistatta tilannekohtaisesti suhteellista autonomiaa pääoman herruudesta.

Erityisesti olisi siis täsmennettävä itsevalorisaation ja "luokan tarpeiden" suhdetta. Toistaiseksi näyttää siltä, että luokan tarpeet voivat tarkoittaa käytännössä mitä tahansa, jolloin usko niiden vastakkaisuuteen kapitalistiselle suvereeniuudelle sinänsä näyttäytyy absurdina. Niinpä itsevalorisaation käsite sivuuttaa helposti sen, että pääoma itse tyydyttää tai ainakin pyrkii tyydyttämään monia luokan tarpeita - toki tavoilla, joissa ei sinällään ole mitään kumouksellista. Näin on etenkin luokan kaikkein spontaanisimman ja vähiten organisoituneen toiminnan suhteen. Kärjistääksemme: vailla lisämääreitä sekä asuntojen valtaaminen että asuntolaina voivat näyttäytyä "luokan tarpeena". Työväenluokan pääomasuhteen ilmauksina näillä ilmiöillä on kuitenkin käytännössä täysin vastakkaisia määreitä.

Mikä tärkeintä, eräs 1900-luvun historiallisista opetuksista on ollut se, että etenkin koko työväenluokan ja pääoman tarpeet eivät suinkaan ole niin välittömästi antagonistisia kuin esimerkiksi itsevalorisaatioteorian klassikot ovat esittäneet. Tänäpä, kun työväenluokan kohtalo pyritään (mm. finanssipääoman tasolla esimerkiksi eläke- ja lainajärjestelyin jne.) sitomaan entistä tiukemmin yhteen pääoman kehityksen kanssa, on eronteko yhä vaikeampaa. Vaikka meneillään oleva talouskriisi tulee luultavasti syventämään työväenluokan ja pääoman suhteen tiettyjä ristiriitaisuuksia (absoluuttinen köyhyys ja tuloerojen kasvu), on kriisin kapitalistisen ratkaisun eräänä päämääränä epäilemättä vahvistaa tätä pakkoavioliittoa. Vaikka näitä ristiriitoja on kärjistettävä poliittisiksi

antagonismeiksi, on virheellistä olettaa konfliktien ja halun niihin olevan välittömiä. Ja erityisesti talouskriisi tulee vahvistamaan mykkien taloudellisten pakkojen merkitystä yhteiskunnallisten antagonismien perustana. Koruttomimpana esimerkkinä tästä on esimerkiksi luonteeltaan jatkuva ja globaali irtisanomisuhka.

Mykät pakot ja politiikka

Korostamme tarvetta tarkastella kapitalismin mykkiä pakkoja sekä epäpersonallista subjektiviteettiä suvereniteetin rinnalla. Tällä ei ole vain näkökulmaa täydentävä vaan myös suora poliittinen merkitys. Otamme kaksi kriittistä esimerkkiä.

Ensimmäinen esimerkki koskee vastikkeetonta perustuloa, joka on viime vuosien yhteiskunnallisissa keskusteluissa ja liikehdinnässä resonoineista aloitteista eniten itsevalorisaatiota muistuttava.

Perustulovaatimuksen järki perustuu nimenomaan kapitalismin mykkiin pakkoihin, ei suvereenin sortovallan vastustamiseen. Tiettyjen mielivaltaisten kontrollimekanismien vastustaminen on jo parempi syy, muttei riittävä, saati vailla yhteyttä kapitalismin mykkiin pakkoihin. Niitä määrittää monin eri tavoin kapitalistisen yhteiskunnan ytimen edelleen muuttuva lisäarvon kasaamisen imperatiivi. Mutkia suoraksi vetäen kapitalistiset kontrollimekanismit pohjaavat juuri pääoman kasautumisen mykkään paktoon, eivät byrokraattien tai yksittäisten kapitalistien pahansuopuuteen. Tällä ei tietenkään haluta kieltää sitä, etteikö vastuullisten tahojen toimilla olisi ratkaisevaa merkitystä konkreettisissa tilanteissa, näiden analyysissa ja poliittisten johtopäätösten tekemisessä, vaan ainoastaan se, että kapitalismianalyysin perustana voisi toimia yksin tai edes ensisijaisesti analyysi poliittisesta suvereniteetista.

Edelleen perustulo ei myöskään ole perusteltavissa korvauksena ylitsepursuavasta autonomisesta luovuudestamme, josta "pääoma on riippuvainen" (color us amazed!) muutoin kuin liberalistisessa mielessä. Eroaako tällainen käsitystapa, jossa esitetään luovuuden ja palkitsemisen välinen tunnistussuhde paljoakaan ekonomistisista tulospalkkauskäsityksistä? Edelleen tällaisten ilmiöiden "todellisuutta" on turha kritisoida moralistisesti, mutta on yhtä harhaista pitää ja esittää tällaisia käsityksiä "kumouksellisina". Kun pääoma asettaa yhteiskuntaelämälle kapitalismissa mykkiä taloudellisia pakkoja, se on tässä yhteydessä johdonmukaisesti kuuro mainitunkaltaisille pyynnöille. On politiikan, siis proletariaatin diktatuurin haaste, että perustulosta tulee liikkeen artikuloima vaatimus - pakottamista pelkän nöyristelevän pyytämisen tai "rationaalisen" perustelun sijaan.

Toinen esimerkkimme koskee hiljaksen kehittyvää, mutta varsin lupaavaa kamppailua yliopistoissa. Meneillään olevien yliopistouudistuksia koskevien kamppailujen toimijoiden strategioissa esiintyy useita sivistysyliopiston apostoleilta perittyjä käsityksiä, joihin tukeutuminen on epäilemättä ollut oikea ratkaisu massamobilisaation aikaansaamisessa. Tässä vaiheessa näitä käsityksiä on kuitenkin jo syytä kritisoida ilman armoa. Koska yliopistouudistusten keskiönä on suhde yliopiston muutuneeseen rooliin ja tiedontuotannon yhteiskunnallisen luonteen välillä, myös vastarinnan nostattamiseen liittyvät ydinkysymykset sekä näihin kytkeytyvä liikkeen itseymmärrys on artikuloitava yhteydessä tämän suhteen asettamaan koordinaatistoon. Opiskelijatoiminta-ryhmittymä summasi erään version tästä ytimestä hiljattain manifestissaan "Lausuntojen aika on ohi" seuraavalla sivistyspuhella muistuttavalla tavalla:

Meidän lähtökohtanamme on puolustaa vapaata tiedon tuottamista ja jakamista tiedon tuotannon kapitalistista haltuunottoa ja sen jakamisen rajoituksia vastaan. Tietoa luodaan ja jaetaan yhdessä, yhteistyössä, yhteiskunnassa. Sen logiikka on yhteensopimaton yksityisomistuksen ja taloudellisen arvon muodostuksen logiikan kanssa. Haluamme puolustaa tiedon yhteisyyttä ja kaikkien oikeutta tietoon tiedon yksityisomistusta vastaan.¹

Tässä manifestin ydinkatkelmassa jää huomiotta kaikkein ilmeisin johtopäätös: jos tiedon tuotannolle ominainen yhteiskunnallisuuden muoto olisi logiikaltaan yhteensopimaton kapitalistisen arvomuodostuksen kanssa, yliopistouudistusta ajavat pääoman edustajat yksinkertaisesti sahaisivat omaa oksaansa. Kun kapitalismilla kuitenkin viitataan määrätynlaiseen yhteiskuntasuhteiden muodostumaan (ei siis vain markkinoihin tai yrityksiin), yliopistomuutoksen kontekstissa on absurdia esittää tiedontuotannossa vallitsevien suhteiden "yhteiskunnallisuus" sekä "kapitalismi" ikään kuin eri tasoisina ilmiöinä ja vailla perustavanlaatuista kytköstä toisiinsa. Tiedon tuotanto on tietenkin yhteiskunnallista, mutta etenkin yritysmuotoistuvassa yliopistossa tiedon yhteiskunnallisten (tuotanto)suhteiden kapitalistiselle muodolle olisi annettava analyysissa etusija. Toisin sanoen tiedon tuotannon yhteiskunnallisuutta korostavan yleishuomion lisäksi oleellista on koettaa artikuloida analyttisesti niiden tietoa tuottavien toimijoiden välisten suhteiden, hierarkioiden ja kannustinjärjestelmien täsmällisiä muotoja, jotka määrittävät tietotyötä yliopistojen sisällä. Jos siis kapitalistiselle yhteiskunnalle haluttaisiin antaa jokin määre jonka tarkoituksena on tuoda esiin sen erityispiirteet, olisi tämä epäilemättä yhteiskunnan tendenssimäinen muotoutuminen yhteensopivaksi yritysmäisen toiminnan kanssa kautta linjan, ei vain partikulaaristen yritysten sisällä tai markkinoilla.

Kapitalismin perusluonnetta koskevien tiettyjen hämäryyksien selventämisen lisäksi Opiskelijatoimintaa terävöittäisi merkittävästi se, että ryhmittymä pyrkisi artikuloidaan täsmällisempiä käsityksiä keskeisistä kapitalismin nykymuodoista. Näin siksi, että juuri niihin mukautuminen on nähdäksemme yliopistouudistusten keskeinen pyrkimys. Ehtona tälle on se, että sivistyspuheen otaksumia ja linjavetoja alistetaan kritiikille. Asian käytännöllinen puoli tulee ilmi esimerkiksi siinä kun julistuksessa myöhemmin ehdotetaan, että tarvitaan "vastarintaa, joka keksii uusia "rönsyilyä" ja "tuhlailun" mahdollisuuksia: on luotava mahdollisuuksia myös taloudellisessa mielessä tarpeettomalle ja käyttökelvottomalle tiedontuotannolle."

Keskeisenä ongelmana tässä on se, että nykyään ei ole ollenkaan selvää, ovatko rönsyilyt, tuhlaailut ja tiedontuotannon horisontaalinen avoimuus läheskään niin vastakkaisia nykykapitalismissa toimivien tietoa tuottavien yritysten toimintalogiikalle kuin kirjoittajat "deleuzeläisittäin" toivoisivat. Päinvastoin on tuskin sattumaa, että yritykset ja konsultit ovat juuri nyt niin haltioituneita ns. avoimista innovaatioista ja yhteisestä yhteiskunnallisesta tiedontuotannosta. Avoimet innovaatioprosessit rönsyilevät, jakavat ja tuhlailevat, eivätkä rakenna liiketoimintaansa perinteisen "yksityisomistamisen" varaan. Juuri avoimet ja kollektiiviset tiedontuotantoprosessit ja - yhteisöt - ovat nyt kuuminta kamaa, eivät suinkaan käyttökelvottomia ja tarpeettomia. Oletetussa käyttökelvottomuudessaan kaikkein typeryttävien ja huuruisinkin "kapinatieto" voi näyttäytyä kullannarvoisena resurssina tietotalouden innovaationmetsästäjille. Päinvastoin kuin kuvitellaan, juuri tähän pohjaavat ansaintalogiikat ja toimialat ovat eräitä tämän päivän ja etenkin huomisen kapitalismin keskeisiä taloustoimijoita. Selvää on tietenkin myös se, että vaikka tuotantoprosessien muoto muuttuu tietokapitalismissa, se ei tarkoita hierarkioiden ja vallankäytön liudentumista olemattomiin, vaan mieluummin huomattomasti. Jos avoimessa innovaatiorytyksessä joudutaan turvautumaan suoraan vallankäyttöliikkeen interventioon, on itse prosessien johtaminen jo epäonnistunut matkan varrella. Kokonaisuudessaan ne muistuttavat rakenteeltaan hämmästyttävän paljon Opiskelijatoiminnan hahmotelmaa rihmastomaisista kapinaorganisaatioista ja toimivat samalla logiikalla, johon nojautuen kirjoittajat näyttäisivät julkilausumiensa perusteella haluavansa rakentaa vastarintaa.

Yhteenvedon ja toisin sanoen Opiskelijatoiminnan omaksumat 1960/70-lukulaisten antiautoritaarisen opiskelijaliikkeen ajatusmuodot - jotka korostavat rönsyilyä, tuhlaailua ja avoimuutta aseptica välineellistä järjettä vastaan - eivät ole nykytilanteessa kovinkaan teräviä. Käsitteillä, jotka pelaavat nämä kaksi puolta abstraktisti vastakkain ei saa kiinni yliopistouudistusten kaltaisista kapitalismin nykymuodoista. Massamobilisaation myöhemmän organisoinnin suhteen on kuitenkin mielekästä kysyä painokkaammin sitä, minkälaista strategista ymmärrystä tälle ytimelle perustuva diskurssi kykenee tarjoamaan, minkälaisia liittolaisuuden muotoja se mahdollistaa ja mitkä ovat mahdollisesti sen sokeita pisteitä.

Tekisi mieli ehdottaa, että myös yliopistouudistuksen suhteen asia on ratkaisevilta osin juuri päin-

vastoin kuin manifestissa esitetään: pitkällä tähtäimellä yliopistoa halutaan uudistaa juuri siksi, että sen tiedontuotannon ja -jakelun prosessit ovat muodoltaan liian vähän verkkomaisia ja rönsyileviä. Prosessien päivittäminen tällaisiksi on uudistajien tavoite, ei uhkakuva. Koska tavoitteena on mitä luultavimmin tuottaa yliopistojen yhteyteen entistä avoimempi innovaatioympäristö, jonka yrityslogiikkakaan ei ole enää samaa välineellisen järjen riemujuhlaa mistä kriittinen vasemmistoälymyystö saarnaa, voidaan kysyä tuleeko tällaisen uudistamisen kanssa "samansuuntainen" ja muotoyhtäläinen vastarinta puremaan.

Tästä syystä ei myöskään ole yllätys, että kun yliopistolain vastustamisen lisäksi esitetään visioita "toisenlaisesta" yliopistosta, etenkin yliopistolain vastaisen liikkeen institutionaalisempien toimijoiden ehdotelmat näyttävät lähinnä yrityksiltä palauttaa vanhan hyvän sivistyksellisen järjestelmän arvo. Pikemminkin olisi myönnettävä, että yliopistojen tuotantosuhteille ominainen terve kollegiaaliinen (lue: kuppikuntainen ja nokitteleva) ilmapiiri oli mitä tärkein väline sen "uusliberalisoinnissa". Nyt tieteellinen kilvoittelu vain käännetään klassisen meritokratian kieleltä uusklassiseksi tulospalkkaukseksi. Nykytilanne ei syntynyt tyhjästä, vaan sille oli historiallisia edellytyksiä muuallakin kuin valtiohallinnon aivoriihissä ja OECD:n dokumenteissa.

Opiskelijatoiminnan julkilausumien muotoiluilla on mitä luultavimmin ollut ensisijaisesti massamobilisaatiota tukeva strateginen funktio. Jollei Opiskelijatoiminnan autonomitendenssi nyt pyri ottamaan tilanteesta aloitetta suhteessa muuhun liikkeeseen, on ilmeisenä vaarana se, että yleiskoukukseen sisältyvät tärkeät muutos- ja kamppailupotentiaalin idut kuihtuvat takaisin yliopistoväen periaatteelliseksi muutosvastarinnaksi. Käytännössä tämä voi tarkoittaa sitä, että henkilökunta määrittelee "viime kädessä" julkilausumien sisällöt (uudistusten ja erityisesti lakimuutoksen vaikutukset työntekijän, ei opiskelijan kannalta). Näiden ytimenä toimii abstrakti markkinavoimakauhisteilu, jossa harmitellaan, etteivät tiede ja kapitalismi käy "logiikkojensa" puolesta yksin. Koska tällaiseen argumentaatioon ripustautuminen luultavasti sekä pelaa lähinnä akateemisen eliitin pussiin että on analyttisesti kynnetöntä toimimaan liikkeen itseymmärryksen johtolankana, on parasta aloittaa sivistysyliopiston fetissikuvaston kritiikistä. Sitä kautta voitaneen ottaa myös askel kohti moninaisen sateenkaarikoalition mielekkyyden kriittistä arviointia, jolloin etualalle ja määräävään asemaan voidaan nostaa muitakin kuin liikettä adoptoimaan pyrkivän yliopistohenkilökunnan asettamia ongelmia ja ratkaisumalleja.

Päätelmiä

Kun langat vedetään yhteen, ekonomiakriittisen tarkastelukulman korostamisen poliittisesti relevantteja puolia on kolme. Ne ovat analyttisessä mielessä Termosen päätelmiä täydentäviä, mutta painotuksiltaan myös sille vastakkaisia. Ensinnäkin se pakottaa kytkemään konkreettiset ja välittömämmät tilannearviot kokonaisvaltaisemman kapitalisminanalyysin puitteisiin; pelkkä poliittisen suvereniteetin analyysi ei riitä. Kun esimerkiksi yliopistomuutosta ei pyritä käsittämään kapitalisminanalyysin keinoin, vedetään helposti humanistikriitikoiden tapaan johtopäätöksiä, että kyseessä on eräänlainen valtiosuvereenin asettama tieteenteon kannalta haitallinen poikkeusjärjestely eikä nykykapitalismin korkeakoululaitokselta vaatiman uuden rakenteellisen muodon tuottaminen. Sen keskeisenä toimeenpanijana on toki valtio, mutta yliopistouudistus tai yleisemmin talouden rakennemuutos ei perustu valtion tahtoon missään välittömässä mielessä.

Toisena ekonomiakritiikin relevanttina puolena on pidettävä sen "kyynisyyttä". Kyyninen asenne tekee vaikeemmaksi sekoittaa karkealla tavalla keskenään sen miten asiat niin sanotusti ovat ja sen, miten niiden kenties pitäisi olla. "Kenties" viittaa siihen, että kuten yllä yritettiin Opiskelijatoimintaesimerkin avulla osoittaa, fetisistinen analyysi on omiaan tukemaan poliittisia johtopäätöksiä, joita liike todennäköisesti ja toivottavasti haluaisi itsekkin välttää (mahdollinen yliopistoelitiin pussiin pelaaminen; linjattomuus, jossa kaikki Hyvän puolesta Pahaa kapitalismia vasten asettuva käy; yliopistouudistuksen osin järkevien perusteiden sivuuttaminen "alistumisena markkinavoimille"). Lisäksi kyseenalaista on se, onko kapitalismin äyräiden yli virtailu sittenkään realistinen strategia - tai

mikä tärkeämpää, voiko se edes toimia nyt kun tilanne ja kapitalismin toimintalogiikka ja kontrollimuodot eroavat suuresti siitä mitä ne olivat 1970-luvulla ja joita vasten virtailu suunnattiin?

Kolmantena relevanttina piirteenä esiintyy suvereniteettikeskutelun ja perustuloesimerkin kautta valotettu politiikan motivointi pikemminkin kapitalististen mykkien pakkojen kuin ihmiskasvoisen sortovallan vastustamisen kautta. Tällä ei haluta esittää, että pääoman luonnenaamioiden kantajia vastaan suunnatut toimet olisivat merkityksettömiä kamppailussa mykkiä pakkoja tai poliittista heruutta vastaan. Kapitalismin erityisen historiallisen luonteen huomioon ottaen käsitys politiikasta vihollisen osoittamisena ja tuhoamisena on kuitenkin kestämaton.

Viite:

1. <http://opiskelijatoiminta.net/2009/01/28/lausuntojen-aika-on-ohi-aika-toimia/>

